

KANSALLINEN KATARSIS

Metsolat-televisiosarjan selviytymistarinat

MIINA KAARTINEN
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KAARTINEN MIINA: Kansallinen katarsis. Metsolat-televisiosarjan selviytymistarinat.
Pro gradu -tutkielma, 87 s., 7 liitesivua
Sosiaalityö
Ohjaaja: Satu Ranta-Tyrkkö
Toukokuu 2014

Tutkielma käsittelee suomalaista 1990-luvun Metsolat-televisiosarjaa ja sen kuvaamia selviytymistarinoita sosiaalityön näkökulmasta. Tarkastelemalla fiktiivisiä selviytymistarinoita, tutkielma lähestyy selviytymistä kulttuurisena ja kulttuurituotteissa rakentuvana tarinallisena ilmiönä. Näin ollen tutkielma sijoittuu sosiaalityön ja kulttuurintutkimuksen rajapinnalle. Tutkielman aineistona ovat Metsoloiden viiden henkilöihahmon (Erkki Metsolan, Risto Metsolan, Eeva Metsolan, Liisa Metsolan ja Riitta Vanhasen) selviytymistarinat. Tarinoita analysoimalla pohditaan millaisia merkityksiä selviytyminen Metsolat-sarjassa saa.

Tutkielman teoreettinen tausta muodostuu sosiaalisesta konstruktionismista ja narratiivisuudesta. Lisäksi Metsoloita lähestytään virallista tietoa haastavana ja täydentävänä toisen tiedon lähteenä. Aineiston selviytymistarinoita analysoitiin soveltamalla narratiivisia menetelmiä. Metsoloiden päähenkilön Erkki Metsolan selviytymistarina valittiin analyysin perustaksi ja Erkin tarinaa käytettiin analyysin kehyskertomuksena. Kehyskertomuksen idean lisäksi aineiston analyysiä tehtiin temaattisen luennan avulla, tarinoiden yksityiskohtia analysoimalla ja tarkastelemalla tarinoita kokonaisuuksina.

Tutkielma täydentää aikaisempaa Metsoloista tehtyä tutkimusta nostaessaan sarjasta tehtävän tulkinnan keskiöön sarjan sisältämän inhimillisen tiedon vaikeuksien voittamisesta. Näin ollen tutkielma myös haastaa aikaisempia sarjasta tehtyjä tulkintoja, jotka ovat keskittyneet erityisesti sarjan nostalgisuuteen. Tutkielman perusteella Metsoloiden selviytymistarinoiden keskeinen tematiikka asettuu luontevasti osaksi suomalaisten selviytymistarinoiden kulttuurista perinnettä. Sarjan selviytymistarinoista on kuitenkin tunnistettavissa myös hegemonista kerrontaa haastavia selviytymistarinoita ja merkityksiä.

Tutkielman mukaan Metsoloiden selviytymistarinat rakentavat selviytymisestä kuvan monipuolisena ilmiönä, joka ei palaudu vain tiettyyn tarinatyyppiin kuten sankaritarinaan. Metsoloiden selviytymisessä on kyse jatkuvasta elämänselityksen prosessista. Tutkielma osoittaa, kuinka sosiaalityön eettisten sitoumusten vuoksi on tärkeää tunnistaa ja tuoda esiin kulttuurituotteiden sisältämiä moninaisia selviytymistarinoita ja myös haastaa kulttuurisista tarinoista tehtyjä totuttuja tulkintoja. Tutkielma tuo uutta tietoa suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen, jossa selviytymisen ja selviytymistarinan käsitteet ovat harvoin kriittisen tarkastelun kohteena. Tutkielma osoittaa näiden käsitteiden ”itsestään selviä” kulttuurisia merkityksiä, mutta toisaalta se pyrkii avaamaan myös laajemmin keskustelua kulttuuristen tarinoiden ja kulttuurituotteiden merkityksestä sosiaalityön tutkimukselle ja käytännölle.

Asiasanat: selviytymistarina, selviytyminen, resilienssi, narratiivisuus, kulttuuri

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

KAARTINEN MIINA: National katharsis. Survival stories in television series Metsolat.
Master's thesis, 87 p., 7 pages appendices
Social Work
Supervisor: Satu Ranta-Tyrkkö
May 2014

This master's thesis explores Finnish 1990's television series Metsolat from the standpoint of social work. By analyzing the survival stories told in the series, the research examines survival as a cultural narrative that is being constructed also in cultural texts. Therefore the thesis operates not only on the field of social work but also on the field of cultural studies. The empirical data of the study includes five survival stories of different characters of Metsolat (Erkki Metsola, Risto Metsola, Eeva Metsola, Liisa Metsola and Riitta Vanhanen). By analyzing these stories the research examines what kind of meanings of survival are created in Metsolat.

The theoretical framework of the study builds on social constructionist and narrative views. In addition it approaches Metsolat as a source of cultural knowledge on survival. The survival stories were analyzed using narrative methods. The survival story of the main character, Erkki Metsola, was selected as a so-called frame narrative. In addition the survival stories were analyzed through thematic reading, by studying the details of the stories and exploring the stories as entities.

The thesis adds to the earlier Metsolat-research by emphasizing the tacit knowledge of adverse life events that the series possesses. Hence the thesis also challenges earlier analysis of the series that have focused on its nostalgia. According to the research the main themes of the survival stories of Metsolat are a part of a canon of traditional Finnish survival narratives. However it is also possible to find survival stories from Metsolat that challenge the hegemonic narrative.

The survival constructed in the survival stories of Metsolat is a complex phenomenon that should not be understood simply through specific cultural story types such as stories of personal triumph and success. Instead in Metsolat the survival is an on-going process of life. The research points out that because of the ethical position of social work it is important to distinguish and re-narrate the multiple survival stories that can be found within cultural texts. The research adds to Finnish social work research in which the concepts of 'survival' and 'survival story' are rarely the subject of critical evaluation. The research demonstrates the self-evident cultural meanings behind these concepts but in addition it also seeks to raise broader discussion on the meaning that cultural stories and texts have for social work research and practice.

Keywords: survival stories, survival, resilience, narrative, culture

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN TAUSTA	3
2.1 Kulttuurituotteet tutkimuksen kohteena	3
2.2 Narratiivinen lähestymistapa	6
2.3 Mallitarinat ja kulttuurinen tieto	10
2.4 Selviytymistarinat ja selviytyminen	13
2.5 Lama-ajan suosikkisarja Metsolat	19
3 KOHTI METSOLOIDEN MERKITYKSIÄ	26
3.1 Tutkimustehtävä	26
3.2 Aineistona viisi selviytymistarinaa	27
3.3 Tarinoiden katsomista ja lukemista	31
3.4 Tutkimuseettisiä huomioita	35
4 SELVIITYMISTARINOIDEN TEMAATTINEN LUENTA	38
4.1 Erkin selviytymistarina	38
4.2 Elämän arvaamattomuus	39
4.3 Työ merkityksen antajana	41
4.4 Juuret Kainuussa	47
4.5 Läheiset ihmissuhteet	52
5 NÄKÖKULMIA TARINALLISEEN SELVIITYMISEEN	58
5.1 Arjen sankaruus	58
5.2 Arvot ja moraalit selviytymistarinoissa	62
5.3 Ikkunoita toivoon	65
5.4 Pelkkää nostalgiaa?	67
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	71
6.1 Yhteenveto tutkimustuloksista	71
6.2 Metsoloiden jälkeen	74
6.3 Koska Erkkikin uskalsi yrittää	77
LÄHTEET	79
LIITTEET	88
Liite 1. Metsolat-esittely	88
Liite 2. Metsolat-televisiosarjan osat	89

KUVIOT JA TAULUKOT

KUVA 1. Metsoloiden perhe sarjan alussa	20
KUVIO 1. Erkin selviytymistarina	39
TAULUKKO 1. Metsolat -televisiosarjan sisäinen aika ja tv-esitykset	21
TAULUKKO 2. Aineiston selviytymistarinat	28

1 JOHDANTO

Metsoloita ei siis ole unohdettu, vaikka sen kyllä arvasinkin. Eihän kaikkien aikojen parasta tv-sarjaa voi unohtaa! Oikeastaan Metsolat on paljon enemmän kuin tv-sarja, ainakin minulle. (Anonyymi 2.3.2008, Metsolat tv:ssä ja Elävässä Arkistossa -blogi.)

Kun Yleisradion toimitus ryhtyi alkuvuodesta 2008 keräämään Elävä arkisto -nettisivustolleen Metsolat–televisiosarjaa koskevaa materiaalia ei vielä tiedetty, että saman vuoden lokakuussa 1990-luvun suosikkisarja palaisi ruutuun kolmannelle esityskierrokselleen. Nettikeskustelu Metsoloista alkoi kuitenkin välittömästi vilkkaana. Metsolat tv:ssä ja Elävässä arkistossa –blogimerkintä on toistaiseksi kerännyt yli 200 kommenttia. Viestiketjua lukiessa huomaa, että sarja herättää keskustelijoissa paljon tunteita ja ajatuksia. Kommentoijat muistelevat heille mieluisia kohtauksia, arvuuttelevat kuvauspaikkoja, esittävät lukemattomia uusintatoiveita, ehdottavat tulevia juonenkäänteitä, ideoivat Metsolat–dokumenttia, Metsolat–elokuva, Metsolat–fanitapaamista ja niin edelleen. Metsoloita kuvataan muun muassa elämämakuisiksi ja todentuntuiseksi (hellu25 28.9.2008), peruskansalaisen arkea lämpimästi käsitteleväksi (Anonyymi 12.4.2008) sekä rehelliseksi ja juurevaksi kuvaukseksi suomalaisesta arjesta (Anonyymi 4.2.2009). Näyttelijäntyö on erään keskustelijan mukaan ollut niin vakuuttavaa, että kaiken voisi helposti uskoa olevan täysin totta (Anonyymi 23.5.2008). (Metsolat tv:ssä ja Elävässä Arkistossa 2008.) Kahden vuosikymmenen takaista televisiosarjaa ei siis toisesta ole unohdettu.

Metsolat oli lama-ajan suosikkisarja, joka keräsi ensiesityksellään ruutujen ääreen parhaimmillaan 1,7 miljoonaa suomalaista. Sarja kertoo kuvitteellisessa Hoikan kunnassa Kainuussa asuvasta Metsoloiden pienviljelijäperheestä. Metsolat kohtaavat elämässään monenlaisia vastoinkäymisiä: on sydänsuruja, sairauksia, työttömyyttä, masennusta ja perheväkivaltaa. Sarjan sanoma tuntuu kuitenkin olevan, että kaikesta voi selvitä. Metsoloita on tutkittu aikaisemmin vain mediatieteissä (Anttila 1994, Hietala 1994; 1996, Hiltunen 1999, Ruoho 1994; 2001), mutta sarjan kaltaisilla kulttuurituotteilla on merkitystä myös sosiaalityölle. Tämä tutkielma pysähtyy pohtimaan erityisesti Metsoloiden selviytymistarinoita sosiaalityön näkökulmasta. Se tarkoittaa, että sarjan koskettavat ja traagiset selviytymistarinat otetaan vakavasti, sillä ne kertovat ihmisten selviytymisestä inhimillisesti vaikeissa elämäntilanteissa. Lähestynkin Metsoloiden selviytymistarinoita tutkielmassani sosiaalityölle arvokkaana virallista tietoa täydentävänä ja haastavana *toisen tiedon* lähteenä (Hänninen, Karjalainen & Lahti 2006). Toisen tiedon näkökulmasta Metsolat onnistuu juuri fiktiivisyytensä vuoksi pääsemään lähelle sensitiivisiä aiheita ja kertomaan niistä kokonaisvaltaisella ja puhuttelevalla tavalla.

Metsoloiden selviytymistarinoiden kaltaiset tarinat ovat sosiaalityön kannalta tärkeitä, koska ne sisältävät kulttuurista tietoa esimerkiksi yhteisössä jaetuista arvoista ja tavoiteltavista elämänkuluista. Lisäksi kulttuuriset tarinat ovat myös niin kutsuttuja mallitarinoita. Ne opastavat ihmisiä vaikeiden elämäntilanteiden äärellä, tarjoavat apua oman elämän hahmottamiseen, vaihtoehtoisia ratkaisuja vaikeisiin elämäntilanteisiin ja ylipäättänsä keinoja jäsentää joskus kaoottista todellisuutta. (Hänninen & Valkonen 1998; Suoninen & Jokinen 2011.) Toisaalta tarinat eivät vain kerro niiden ulkopuolisesta maailmasta, vaan ne ovat myös aktiivisia tekijöitä todellisuuden rakentumisessa (esim. Lehtonen 1995, 45–46).

Kartoitan seuraavassa luvussa tutkielmani teoreettista taustaa. En nojaudu ajattelussani tiettyyn yksittäiseen teoriaan, vaan pyrin moninaisten lähestymistapojen kautta löytämään polun, joka vie minut kohti Metsoloiden merkityksiä sosiaalityön kontekstissa. Aihe- ja aineistovalintani vuoksi tuo teoreettinen polku kulkee osittain koskemattomilla mailla ja väistämättä poikki tieteenrajojen. Teorialuvun aluksi avaan sitä, miksi fiktiivisiä kulttuurituotteita tulisi tutkia myös sosiaalityössä ja määrittelen tarkemmin mainitsemaan toisen tiedon käsitettä. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään narratiivista lähestymistapaa, joka on myös tutkielmani menetelmien kannalta keskeinen teoreettinen apuväline. Televisiosarjana Metsolat on osa tarinallista maailmaamme ja sen merkitykset kytkeytyvät siksi kiinteästi tarinoiden voimaan. Teorialuvussa käyn läpi myös aikaisempaa selviytymistarinoita koskevaa tutkimusta ja taustoitan selviytymistarinan käsitettä avaamalla näkökulmia siihen mitä itse selviytymisellä tarkoitetaan. Luvun lopuksi esittelen lukijalle Metsolat-sarjan ja aikaisempaa Metsolat-tutkimusta. Tutkielmani kolmannessa pääluvussa kuvaan tarkemmin tutkimuksen toteuttamista: aineistoa, tutkimusmenetelmää ja eettisiä kysymyksiä. Luku neljä ja viisi ovat tutkimukseni tuloslukuja. Niistä ensimmäinen rakentuu Metsoloiden selviytymistarinoiden temaattisen jäsennyksen kautta. Jälkimmäisessä otan etäisyyttä sarjan yksittäisiin selviytymiskuvauksiin ja tarkastelen Metsoloiden selviytymistarinoissa rakentuvaa tarinallista selviytymistä eri näkökulmista. Tutkielmani viimeisessä luvussa vastaan tiivistetysti tutkimuskysymyksiini ja teen johtopäätöksiä tulosten pohjalta. Siispä, kohti Metsoloiden merkityksiä!

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Kulttuurituotteet tutkimuksen kohteena

Elokuviissa sosiaaliset ongelmat saavat aina kasvot. Ja ne ovat moninaisemmat kuin nykyihanteen yksiulotteisen menestyjän rypytön mutta kivettynyt naamio. Ne ovat rujot, rumat, rikolliset, rakastavat, vanhat, vihaiset, valoivat, kärsineet, kovat, katkerat tai kauniit –mutta aina ihmisen kasvot. (Helne & Kalliomaa-Puha 2009, 50.)

Näin perustelevat tutkijat elokuvien sosiaalitieteellistä katsomista artikkelikokoelman *Filmi-Kela* (2009) johdannossa. Kirja on koottu Kelan 70-vuotisjuhlaseminaarin pohjalta ja sen kirjoituksissa käsitellään suomalaista yhteiskuntaa, sen sosiaalisia ongelmia ja sosiaalipoliittisia kysymyksiä elokuvan kautta. Elokuvien käyttäminen sosiaalipoliittisen ajattelun virikkeinä on tutkijoiden mukaan perusteltua siksi, että toisin kuin useat tutkimukset, elokuvat onnistuvat kuvaamaan pelkkien rakenteiden sijaan myös ihmisiä rakenteiden sisällä. (Mt., 49–50.) Marjatta Bardy (2009a, 101) kirjoittaa, kuinka tiede valaisee usein yksittäisiä ilmiöitä tai niiden säikeitä, kun taas taiteen kuvauksissa tapaamme aina kokonaisia ihmisiä. Myös lääketieteen puolella on nähty tarpeelliseksi tutkia kulttuurituotteita niiden kokonaisvaltaisen lähestymistavan vuoksi. Fiktio paljastaa elämän monimuotoisuutta, satunnaisuutta ja epävarmuutta, siis elämän koko kirjon, joka tulee huomioida inhimillisiä ongelmia tulkittaessa ja selitettäessä. (Karttunen & Niemi & Pasternack 2007, 9.)

Kulttuurituotteet tarjoavat ikkunan, jonka kautta asioita voi tarkastella yhtäältä lähempää, mutta toisaalta kokonaisvaltaisemmin. Voidaan ajatella, että kyse on *toisesta tiedosta*, sellaisesta tiedon lajista, joka haastaa vakiintuneet hallinnolliset ja tutkimukselliset tiedontuottamisen tavat (Hänninen, Karjalainen & Lahti 2006). Toisen tiedon on todettu antavan kansalaista lähellä olevaa tietoa siitä mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja minkälainen on yksittäisen ihmisen tilanne (Hänninen ym. 2006; Metteri 2012, 55). Anna Metteri (2012, 58) kuvaa, kuinka sosiaalisten instituutioiden tuottama tieto ihmisten sosiaalisista kohtaloista määrittyy usein monenlaisten asiantuntijuustulkintojen ja yleistyksiin perustuvien seulojen kautta. Näin syntyvästä virallisesta tiedosta seuloontuu helposti pois henkilökohtaisesti merkityksellinen tai seuloihin sopimaton aines (mt.).

Toinen tieto pyrkii haastamaan virallisen tiedon olemalla yksityiskohtaista, kokemuksellista, paikantunutta, ihmettelevää, paljastavaa tai pohdiskelevaa. Toinen tieto voi olla esimerkiksi täsmätietoa eli mahdollisimman yksityiskohtaista ja mahdollisimman läheltä ilmiötä kuvaavaa

tietoa. Se voi myös olla hiljaista käytännöstä ja kokemuksista nousevaa tietoa, tai vastatietoa, joka kyseenalaistaa itsestäänselvyyksiä ja tuo esiin vaihtoehtoisia näkemyksiä. Toista tietoa on myös heikko tieto, sellainen joka ”pohtii vakavasti, kantaa huolta ja miettii uudelleen inhimillistä olemista vaikeissa sosiaalisissa tilanteissa”. (Hänninen ym. 2006, 4–5.)

Kokonaisvaltaisuuden lisäksi kulttuurituotteilla on taipumusta tarkkanäköisyyteen. Katsoessaan läheltä kulttuurituotteet saattavat parhaimmillaan olla taidokkaita tiivistelmiä sosiaalisesta todellisuudesta ja yhteiskunnallisista tilanteista. Markku Koski (2001) kirjoittaa iskelmäsanottajista Vexi Salmesta ja Juha Vainiosta niin kutsuttuina pop-sosiologeina, sillä he ovat Kosken mukaan tehneet ”herkän esiymmärryksen turvin empiirisiä havaintoja ja yleistäneet ne lauluiksi”. Vastaavaan tapaan myös amerikkalaista arvostettua *The Wire* -televisiosarjaa¹ on tulkittu omanlaisenaan sosiaalitieteenä, eräänlaisena sosiaali-tieteisfiktiona (”social science-fiction”). Tutkijoiden mukaan sarja on tiedettä, sillä se stimuloi katsojien sosiologista mielikuvitusta. *The Wire* -sarjan tieteellisyys näkyy erityisesti siinä, että se havainnollistaa rakenteiden ja ihmisten välisiä emotionaalisia jännitteitä tarkkanäköisesti, eikä tyydy perinteisiin narratiivisiin ratkaisuihin. (Penfold-Mounce, Beer & Borrow 2011, 163.)

Kun kulttuurituotteita tutkitaan toisen tiedon näkökulmasta ei ole kyse yksiselitteisesti siitä, että ne alistetaan perinteisiin tutkimuksellisiin tiedon tuottamisen tapoihin käyttämällä niitä vain tutkimuksen aineistona (Törrönen 2006, 33). Sen sijaan kulttuurituotteita on mahdollisuus lähestyä jo olemassa olevana, valmiina ”sosiaali-tieteisfiktiona” tai ”pop-sosiologiana”. Taiteeseen tulee pyrkiä perehtymään aidosti sisältä päin: teoksen ymmärtäminen pelkästään todellisuuden kuvaksi voi pahimmillaan olla jopa sen häpäisemistä ja vääristelyä (Turner 1991, 237).

Kulttuuritutkimuksen piirissä puhutaan merkkien ja tekstien *maailmallisuudesta*. Tekstit eivät vain heijasta maailmaa vaan ne ovat aktiivisia tekijöitä maailmaa ja itseämme koskevien käsitysten muodostumisessa. (Lehtonen 1995, 45; 2004, 19–20.) Sosiaalisen konstruktioismin mukaan todellisuus rakentuu ihmisten vuorovaikutuksessa. Todellisuuden rakentaminen ja rakentuminen on tällöin jatkuva osa ihmisten arkea. Ihmiset rakentavat todellisuutta merkityksellistämällä sitä: tarkkailemalla, kertomalla, pohtimalla, etsimällä syitä ja tarkoituksia. Aina kun ihmiset ovat

¹ Baltimoreen sijoittuva kriitikoiden ylistämä *The Wire* käsittelee urbaaneja ongelmia esimerkiksi rikollisuuden, median ja koululaitoksen näkökulmasta. Viisi tuotantokautta kattava 60-osainen sarja esitettiin Yhdysvalloissa vuosina 2002–2008 HBO-kanavalla. Suomessa sarjaa on esitetty myös nimellä *Langalla*.

vuorovaikutuksessa, he samalla määrittelevät itseään, maailmaa ja omaa osaansa maailmassa. (Esim. Lehtonen 1998, 15–18; Berger & Luckmann 1987; 50–51, Parton & O’Byrne 2000, 16; Heikkinen 2007, 146.) Myös kulttuurituotteet ovat osa tätä jatkuvasti rakentuvaa todellisuutta. Kulttuurituotteiden tutkimuksen tavoitteena on myös eritellä niitä kulttuurisia rakenteita, joiden varassa ihmiset hahmottavat maailmaa (esim. Alasuutari 1999, 121–122).

The Wire -sarjaa tutkineet sosiologit toteavat sarjan saavuttaneen ”tietynlaisen totuuden” (Penfold-Mounce ym. 2011, 154). Tutkijat viittaavat brittikirjailija Julian Barnesin lausumaan ”fiction is telling the truth by telling lies, as opposed to telling less of the truth by telling facts” (BBC World Service 2000). Kertomalla niin sanotusti valheita saatetaan siis päästä kiinni sellaiseen totuuteen, jota muuten ei olisi mahdollista tavoittaa. Taiteen heikko tieto tavoittaa elämän inhimillisiä ulottuvuuksia, joihin virallinen tieto eli perinteiset tiedontuottamisen menetelmät eivät välttämättä pysty tarttumaan. Sosiaalishistorioitsija Matti Peltonen (2006, 91) tiivistää oman tieteenalansa näkökulmasta, kuinka historiantutkijan on äärimmäisen vaikea tutkia menneisyyden tavallisen ihmisen ajatusmaailmaa, mutta romaanikirjailija näyttää pääsevän kohteensa nahkoihin vaivoitta.

On perusteltua käyttää taidetta ja kulttuurituotteita tiedonlähteinä erityisesti sosiaalityössä. Dennis Saleebey (1994, 351) kirjoittaa, kuinka sosiaalityö voi rikastua sisällöllisesti mikäli se laajentaa ymmärrystään siitä mikä on ”totta”. Taiteen ja fiktion ottaminen mukaan sosiaalityön tiedon tuottamisen prosesseihin on yksi tapa laajentaa ymmärrystä kulttuurisista merkityksistä ja todellisuuden ulottuvuuksista. Saleebey kuvaa sosiaalityön käytäntöä leikkauspisteeksi, jossa kohtaavat sosiaalityön teorian merkitys, asiakkaan kertoman merkitys ja ympäröivän kulttuurin merkitys: Teoriat tulevat kohtaamiseen sosiaalityöntekijän kautta, elämästä kertovat tarinat asiakkaan kautta ja ympäröivä kulttuuri sisältää myyttejä, rutiineja, rituaaleja ja teemoja. Sosiaalityölle on keskeistä pyrkiä ymmärtämään miten ihmiset ja kulttuurit luovat merkityksiä sekä millaisia seurauksia niillä on. (Saleebey 1994, 351.) Vuorovaikutustilanteisiin liittyvät merkityksenantoprosessit ovat sosiaalityössä keskeisiä myös siksi, että sosiaalityöntekijä harjoittaa valtaa ja tekee niin oman todellisuudensa näkökulmasta (Denzin 2002, 27).

David Millard (1977) pohti jo vuosikymmeniä sitten kirjallisuuden ja *terapeuttisen mielikuvituksen* suhdetta. Kirjallisuus kiinnittyy terapeuttiseen mielikuvitukseen sillä kirjallisuus laajentaa ymmärrystämme erilaisista kokemusmaailmoista. Millardin mukaan kirjallisuus pakottaa lukijan kohtamaan elävästä elämästä nousevia moraalisia ja arvoihin liittyviä kysymyksiä, jotka ovat sosiaalityössä erityisen keskeisiä. (Mt., 182–183.) Myös Margaret Turner (1991) on todennut kirjallisuudella olevan merkitystä juuri sosiaalityön näkökulmasta. Rikastuttamalla kieltä ja

laajentamalla ymmärrystä kirjallisuus voi tukea sosiaalityöntekijää paitsi työntekijänä myös ihmisenä.

Sosiaalityö rakentuu muista tieteenaloista poiketen erityiselle eettiselle perustalle. Voidaan sanoa, että sosiaalityön tutkimus on aina myös tavallaan sosiaalityön tekemistä: tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa tutkijan tulee tiedostaa tutkimuksen eettiset ja poliittiset sitoumukset ja valinnat (D'Crutz & Jones 2004). Vaihtoehtoiset tiedonmuodot voivat olla yksi tapa ottaa sosiaalityön eettinen paikka suhteessa tutkittavaan aiheeseen (esim. Metteri 2012, 57). Marjatta Bardy (2009a) nimittäin korostaa, kuinka nykyaikana dominoivat tiedontuotannon tavat ovat lähtöisin markkinataloudesta ja luonnontieteistä:

Kun nämä tavat ulotetaan läpäisevinä normeina kaikille elämän alueille, mittaamalla hallittavan maailman houkutus muuttuu tyranniaksi, joka on paikatonta, ruumiitonta, hengetöntä, subjektitonta ja epäsosiaalista. Semmoinen tieto ei riitä löytämään tietä elämää päin. (Bardy 2009a, 167–168.)

Vaihtoehtoisia tiedonmuotoja ei tulisi Bardyn (1998) mukaan sivuuttaa etenkin silloin, kun ne voivat auttaa kokonaisuuksien hahmottamisessa tai esimerkiksi asettaa puhuttelevia ja kriittisiä kysymyksiä elämänarvoista, olennaisesta ja merkityksellisestä.

2.2 Narratiivinen lähestymistapa

Kun tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita kertomuksista tiedon välittäjänä tai rakentajana, puhutaan narratiivisesta² lähestymistavasta (esim. Heikkinen 2007, 142). Narratiivinen tutkimus voidaan ymmärtää väljäksi metodiseksi viitekehyykseksi, jonka ydin on siinä, että huomio kohdistetaan kertomuksiin todellisuuden ja maailman merkitysten välittäjänä ja tuottajana (Heikkinen, Huttunen & Kakkori 1999, 39). Matti Hyvärinen (2006, 1) pitää kuitenkin tärkeänä, että narratiivisuutta ei ajatella vain tutkimusmenetelmäksi muiden joukossa. Näin ollen narratiivisen tutkimuksen tekeminen niin, että kootaan tutkimusaiheesta X kertomuksia ja tutkitaan niitä, on Hyvärisen

² Narratiivisuuden käsite on peräisin latinan kielestä, jossa 'narratio' tarkoittaa kertomusta ja 'narrare' kertomista (Heikkinen 2007, 142). Suomenkieliset nimitykset eivät ole vakiintuneita, jonka vuoksi tutkimuksissa saatetaan käyttää synonyymisesti niin tarinallisuuden, kerronnallisuuden kuin narratiivisuuden käsitteitä. Matti Hyvärisen (2006, 3) mukaan kerronnallisesta tutkimuksesta puhuminen on käännytieteellisesti johdonmukaisempaa, sillä suomenkielinen vastine niin latinankieliselle sanalle 'narratio' kuin englanninkieliselle sanalle 'narrative' on nimenomaan 'kertomus' ei 'tarina'. Kuitenkin esimerkiksi Vilma Hänninen (2002) on valinnut 'tarinallisuuden' käsitteen kuvamaan tutkimuksellista lähestymistapaansa narratiivisessa väitöskirjassaan.

mukaan kapea ja jopa virheellinen tapa toimia. Sen sijaan tulee miettiä ”mitä kertomukset tekevät, miten ne osallistuvat kulttuurin, identiteettien ja poliittisten projektien muodostumiseen” (mt.).

Jeremy Bruner (1986) kutsuu perinteistä tietämisen tapaa, jolle on tyypillistä looginen argumentaatio, luokittelujen tekeminen ja käsitteiden täsmällinen määrittelemineen, paradigmaattiseksi tietämisen tavaksi (*paradigmatic cognition*). Kertomuksen ymmärtämiseen perustuva narratiivinen tietäminen (*narrative cognition*) on Brunerin mukaan jäänyt paradigmaattisen tietämisen varjoon. (Bruner 1986; Heikkinen 2007, 148–149). Myös Donald Polkinghornen (1995, 11) mielestä tarinoiden tarjoama tietoa eroaa merkittävästi läntisen tiedeperinteen suosimasta tiedosta. Paradigmaattisen tietämisen yleistykseen pyrkivästä luonteesta poiketen narratiivinen tietäminen suuntaa huomion yksittäisten tilanteiden ja toimijuuksien ymmärtämiseen. Narratiivisessa päättelyssä huomioidaan siis tilanteiden moninaisuus, kompleksisuus ja myös tunteiden merkitys. (Mt., 11.) Brunerin (1986) mukaan paradigmaattisella ajattelulla pyritään selittämään fysikaalista todellisuutta, kun taas narratiivisella ajattelulla selitetään psyykkistä ja inhimillistä todellisuutta.

Länsimaisen tieteen isäksi tituleeratun filosofi Aristoteleen näkemykset kerronnasta elävät edelleen vahvasti. Aristoteles määrittelee moniselitteisessä tekstikokoelmassaan *Runousoppi* tragedian osaluaita, mutta niiden on myöhemmin laajennettu tarkoittavan ylipäättänsä hyvää draamaa (Herkman 2002, 95). Aristoteleen tragedian määritelmää on sellaisenaan käytetty myös tarinan määritelmänä (esim. Hänninen 2002). Tällöin tragedia/tarina määrittyy merkityksellisen toiminnan kokonaisuudeksi, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Tragediassa toimintaa ei Aristoteleen mukaan kerrota vaan esitetään. Tragedian päämäärä on kauhunsekaisen pelon ja myötätunnon synnyttäminen ja sitä kautta katarsiksen (*katharsis*) eli puhdistuksen tuottaminen. (Heinonen ym. 2012, 101; 187.)

Matti Hyvärisen mukaan tragedian määritelmä ”alku, keskikohta ja loppu” ei ole toimiva kertomuksen määritelmä. Se sopii Hyvärisen mielestä kuvaamaan vain rutiininomaista, perinteistä ja vakuutteluun tähtäävää kertomusta. Kertomusten päätös saattaa kuitenkin jäädä auki esimerkiksi useissa romaaneissa ja elokuvissa. (Hyvärinen 2002, 3–4.) Aarne Kinnusen (1991, 83) mukaan kertomuksen ollessa tapahtuman, teon tai toiminnan kuvaus, se on *muutoksen* kuvaus. Jos mikään ei ole muuttunut, ei ole mitään kerrottavaakaan (mt.). Matti Hyvärinen (2002, 3) jatkaa, kuinka kertomuksessa pitää tällöin olla vähintäänkin kaksi tapahtumaa, jotta jokin ehtii muuttua. Hyvärinen toteaa, kuinka muutos, transformaatio ja prosessi ovat juuri niitä asioita, jotka tekevät kertomuksen tutkimisen kiinnostavaksi.

Tarinan ja kertomuksen käsitteiden rinnastaminen luo sekavuutta, sillä kirjallisuustieteisiin nojaavan ajatuksen mukaan kertomus on tarinan yläkäsite (esim. Heikkinen 2007, 142). Tarina on kertomuksessa ilmenevä tapahtumankulku ja samasta tarinasta voi olla monta poikkeavaa kertomusta (Hyvärinen 2006, 2). Vilma Hännisen (2002, 20–22) ajattelussa kertomus tarkoittaa ihmisen itsestään toisille kertomaa tarinaa eli kertomus on tarinan kielellinen esitys merkkien muodossa. Tarina itsessään on siten abstraktio (mt.). Myös Matti Hyvärisen (2006, 3) mukaan kertomuksella on tarinasta poiketen aina jokin media, esittämisen tapa ja järjestys. Hyvärinen korostaa, että tämän esittämisen tavan vuoksi tulisi pitäytyä kertomuksen käsitteessä tarinan sijaan, onhan kiinnostavaa se miten ja missä järjestyksessä kerrotaan.

Kulttuurituotteiden tutkimuksessa kertomuksen voidaan toisaalta ajatella muodostuvan 'tarinasta' ja 'diskurssista'. Tarina viittaa tällöin sisällöllisiin piirteisiin eli henkilöhahmojen keskinäisiin suhteisiin, toimintaympäristöön ja tapahtumien ajalliseen etenemiseen. Diskurssi taas on ilmaisun tapa, kerronnan muoto ja ilmentyminen. (Chatman 1978.) Juha Herkmanin (2002, 93) mukaan televisiosarjassa tarina tarkoittaa kertomusten merkitysten muodostumista siinä järjestyksessä kun ne tapahtuvat "oikeasti", juoni sen sijaan sisältää tapahtumat siten kun ne on kerrottu. Juoni saattaa sisältää myös aukkoja, mutta tarina muodostaa silti kokonaisuuden (mt.). Käsite 'juoni' (*mythos*), vie takaisin Aristoteleen ajatuksiin.

Aristoteles kuvaa draaman ja todellisuuden välistä suhdetta käsitteellä *mimesis*. Sanaa on mahdotonta kääntää nykykielille, sillä se voi eri yhteyksissä tarkoittaa muun muassa esittämistä, ilmaisemista, representaatiota, jäljittelyä tai matkimista. *Mimesis* liittyy taitavaan kerrontaan, siihen kuinka kertoja pystyy loihtimaan kuulijan toiseen aikaan ja paikkaan. Voidaan myös puhua monikossa *mimesiksistä*. (Heinonen ym. 2012, 12). Tutkijoiden mukaan mimesiksen avulla voidaan kuvata tai esittää paitsi tapahtuneita asioita, myös asioita, joita ei ole tapahtunut, mutta jotka voidaan kuvitella tapahtuviksi (mt., 77–79). Mimesiksiä on hyödynnetty tutkittaessa kertomusten ja elämän suhdetta. Tällöin on kyse hermeneuttisesta ajattelusta, jossa elämän ja kertomusten välille muodostuu spiraalimainen kehä, kun kertomukset eivät vain jäljittele elämää tai välitä kulttuurisen elämisen malleja, vaan lisäksi jäsentävät ja rikastavat elämän merkityksiä. (Hänninen 2002, 25.)

Kertomus voidaankin nähdä perustavanlaatuisesti inhimillisenä tapana jäsentää kokemuksia, sillä koneet tai eläimet eivät kerro tarinoita (Honkatukia & Nyqvist & Pösö 2006, 216). Juuri kokemuksellisuus tekee kertomuksista merkityksellisiä. Hannu L. T. Heikkisen (2007, 156) mukaan narratiivinen tutkimusote pyrkii tuottamaan paikallista, henkilökohtaista ja subjektiivista tietoa. Heikkinen jatkaa, kuinka narratiivisessa tutkimuksessa pyritään tuomaan ihmisten autenttinen ääni

esiin. Matti Hyvärisen (2006) ajattelun pohjalta Heikkisen näkemys narratiivisesta tutkimusotteesta on kapea. Hyvärisen mukaan kertomus ei koskaan avaa näkökulmaa vain ihmisen subjektiiviseen kokemukseen. Vaikka ihminen kertoisi yksityisimmistä kokemuksistaan, kertominen on aina kulttuurisesti jäsentynyttä. Yksittäistarinoiden kautta saadaan siis tietoa myös kulttuurisesta todellisuudesta ja toisaalta kulttuuri ”kertoo itsestään” vain yksittäistarinoiden kautta. Lisäksi kertomusten kulttuuristen ja sosiaalisesti jaettujen kerroksien ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta päästäisiin kiinni kertomusten sisältämiin yksilöllisiin kokemuksiin. (Riessman 1993, 5; Hänninen 2002, 12; Hyvärinen 2006, 2–4.)

Sosiaalityön kannalta kiinnostavaa on kertomusten käyttö elämän jäsentämisen apuna. Oma elämä on ikään kuin jatkuva tarinallinen projekti, jonka päähenkilö yksilö on. (Miller 2004, 213–214.) Tarinat auttavat yksilöä, koska ne tulkitsevat ja pelkistävät moninaisia ja usein kaoottisia elämäntilanteita. Tämän vuoksi tarinat ovat erityisen tärkeitä muutostilanteissa, kun on tarpeen löytää tapahtumille selityksiä ja merkityksiä. (Hänninen & Koski-Jännes 1998, 198.) Lisäksi tarinat tarjoavat muutostilanteissa mahdollisuuden luoda visioita tulevaisuudesta. Näin ollen tarinoissa on kyse mahdollisuuksista. Sosiaalityössä ajattelu kiinnittyy ratkaisukeskeisyyteen. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on ”kirjoittaa” asiakkaan kanssa yhdessä uusia rohkaisevia selviytymistarinoita, joiden avulla on mahdollista herätellä vaihtoehtoisia ratkaisuja tilanteisiin ja uudenlaisia identiteettejä muutoksen tueksi. (Esim. Parton & O’Byrne 2000, 92–96.)

Vilma Hänninen (2002) on väitöskirjassaan tutkinut, kuinka ihminen rakentaa elämän muutostilanteessa merkitystä juuri tarinoiden kautta. Hänninen kirjoittaa, kuinka ”tarinassa on kyse ihmiselle elintärkeistä asioista – elämän mielekkyydestä, omanarvontunnosta, yhteydestä toisiin ihmisiin, toivosta ja unelmista.” Hänninen kuvaa, kuinka tarinat eivät ole riippumattomia realiteeteista, mutta niitä ei voi myöskään pelkistää ’tosiasioiksi’. (Mt., 138.) Hänninen on teoretisoinut kertomusten ja elämän välistä suhdetta kehittämällä *tarinallisen kiertokulun mallin*, jonka tarkoituksena on tuoda esiin narratiivisuus ihmiselämän eri puolia yhdistävänä tekijänä. Tarinallisen kiertokulun mallin keskiössä on ihmisen sisäinen tarina eli ihmisen mielen sisäinen prosessi, jossa omaa elämää tulkitaan tarinallisten merkitysten kautta. Sisäinen tarina muodostuu ihmisen soveltaessa sosiaalisesta tarinavarannosta ja omasta historiastaan ammennettuja malleja omaan yksilölliseen tilanteeseensa. (Hänninen 2002.)

2.3 Mallitarinat ja kulttuurinen tieto

Rakentaessaan omaa tarinaansa ihminen käyttää hyväkseen jo olemassa olevia mallitarinoita³. Voidaan puhua *kulttuurin tarinavarannosta*, joka muodostuu niin tiedotusvälineiden kuin arkisten kohtaamisten välittämistä tarinoista. (Bruner 2004, Hänninen & Valkonen 1998, 4.) Vilma Hänninen (2002, 50) on omassa teoriassaan nimennyt *sosiaalisiksi tarinavarannoksi* sen tarinoiden joukon, joka yksilöllä on käytettävissään oman elämän jäsentämisen apuna. Sosiaalinen tarinavaranto muodostuu paitsi kulttuurin myös ihmisen oman kokemushistorian tarinoista.

Kulttuuriset mallitarinat voivat olla sekä emansipatorisia että normatiivisia. Ne voivat auttaa yksilöä ymmärtämään omaa elämäänsä ja avata näkökulmia vaihtoehtoihin mahdollisuuksiin. Toisaalta mallitarinat voivat olla kahlitsevia ja rajoittavia, jos ne välittävät vain tietynlaisia tavanomaisia ja hyväksytyjä asenteita. (Hänninen & Valkonen 1998, 5; Hänninen 2002, 50.) Tutkijat kirjoittavat kuinka ”ihminen voi kokea, että hänen on tietyssä tilanteessa sopivaa ja normaalia ajatella, tuntea ja toimia - tai ainakin kertoa ajattelevansa, tuntevansa ja toimivansa - mallitarinan mukaisella tavalla” (Hänninen & Valkonen 1998, 5). Mallitarinoita voidaan ajatella eräänlaisina työkaluina oman elämän järjestämisessä ja rakentamisessa. Marjo Romakkaniemi (2011) on väitöskirjassaan tutkinut masentuneiden kuntoutumistarinoita. Hän nimeää kulttuuriset mallitarinat ”pärjäämisen eväiksi” silloin, kun ihmisen elämänsuunta jollain tapaa muuttuu ja elämäntilannetta on pohdittava uudelleen.

Kulttuuriset tarinat saattavat yksinkertaistaa elämän moninaisuutta hallittavampaan muotoon, mutta samalla ne voivat rikastuttaa elämää tuomalla esiin uusia ja yllättäviäkin näkökulmia. Näin ollen tarinat voivat sekä tarjota selkeitä elämän hahmottamisen malleja tai houkuttaa kohtaamaan elämän monimuotoisuutta ja selittämättömyyttä. (Hänninen & Valkonen 1998, 5.) Vilma Hännisen mukaan julkaistut omaelämäkerrat, aikakauslehtien henkilökuvat, elämäntaidon oppaat ja muu julkisuus tarjoavat tilannekohtaisia mallitarinoita, jotka opastavat suhtautumaan erilaisiin elämän käännteisiin kuten työttömyyteen, sairastumiseen tai erilaisten ikävaiheiden saavuttamiseen. Hänninen viittaa väitöskirjassaan Kotikatu-televisiosarjaan, joka on tarjonnut suomalaisille malleja mitä erilaisempien elämäntilanteiden kohtaamiseen. (Hänninen 2002, 51.) Kuriositeettina mainittakoon, että Metsoloiden tekijöitä oli mukana myös Kotikadun kirjoittamisessa.

³ Käytän tutkimuksessa väljän synonyymisesti mallitarinan, tarinamallin ja tarinallisen mallin käsitteitä.

Mallitarinan ajatusta on hyödynnetty esimerkiksi vanhemmuuteen ja erilaisiin ammatteihin liittyvissä tutkimuksissa useilla eri tieteenaloilla (esim. Buchert 2010; Kulmala & Vanhala 2004; Saarilammi 2007). Ajatus mallitarinoista voidaankin liittää hyvin monenlaisiin kysymyksenasetteluihin, ja koska kyseessä on melko perustavanlaatuinen kulttuurinen ilmiö saatetaan saman tyyppisestä kulttuurista tietoa jäsentävistä rakenteista puhua kontekstista riippuen eri nimellä. Lähelle mallitarinoita asettuvat ymmärryksessäni esimerkiksi skeeman, kehyksen ja skriptin käsitteet (määritelmistä tarkemmin esim. Siikala 1987, 100).

Sonja Miettinen (2006, 30) käyttää *skriptin* käsitettä kuolemaa koskevaa kerrontaa käsittelevässä yhteiskuntapolitiikan väitöskirjassaan. Hän liittää skriptit nimenomaan tarinallisuuteen, sillä ne jäsentävä tiettyjä tapahtumia ja niiden etenemistä ajassa. Skriptit ovat Miettisen ajattelussa sekä kognitiivisia että kulttuurisia rakenteita, jotka pitävät sisällään yksityiskohtaista tietoa sopivasta toiminnasta ja sen eri vaihtoehdoista tietyissä tilanteissa. Samalla ne sisältävät rooleja, joita toimijoiden odotetaan omaksuvan kun skripti otetaan käyttöön. Miettisen mukaan skriptit liittyvät olennaisella tavalla selviytymiseen, sillä ne määrittävät ”miten tapahtumien kuuluu edetä, jotta ihmiset selviytyisivät tavallisimpien elämäkulullisten siirtymien yli” (mt., 30). Skriptit opastavat yksilöä tuntemattomien muutosvaiheiden ja jopa pelottavien kokemusten läpi. (Mt., 30–31.)

Tiina Silvasti hyödyntää samaten skriptejä maanviljelijöiden tarinoita tutkiessaan. Silvastin mukaan skripti käsitteenä korostaa ihmiselämän sidosteisuutta kulttuuriin ja historiaan. Skriptit ovat usein tiedostamattomia, vaikeasti eksplikoitavia kokonaisuuksia, jotka ilmenevät enemmänkin tulkinnan tapoina ja ajattelun muotoina. Silvastin tutkimuksessa skriptit ilmenivät viljelijöiden elämäntarinoiden kulttuurisissa jäsenyksissä ja järjestyksissä: vaikka jokainen kerrottu elämä tapahtumineen oli ainutkertainen, viljelijöillä näytti olevan kerronnassaan myös jaettuja elementtejä. (Silvasti 2010, 12.)

Mallitarinat rakentavat myös ihmisten identiteettejä. Mallitarinoita on tutkittu yhteydessä leimatun identiteetin käsitteeseen, sillä mallitarinat voivat sisältää uhrin tai rikoksenuusijan kaltaisia valmiita sosiaalisia identiteettejä, kun niitä käytetään osana kategorisoivia käytänteitä esimerkiksi asuntoloissa tai kriminaalihuollossa. Myös nämä mallitarinat sisältävät näkökulmia tulevaisuuteen, sillä ne määrittävät kenellä on edellytyksiä muutokseen ja kenellä ei. (Juhila 2004, 27.) Vilma Hänninen tuokin esiin, kuinka tiettyjen ihmisten käytettäväksi asettuvat erilaisten seulojen kautta vain tietyt mallitarinat. Hännisen mukaan on kyse eräänlaisesta suodatusprosessista. (Hänninen 2002, 50–51.)

Mallitarinoiden suodatusprosessit ovat osa kulttuurisia rakenteita. Esimerkiksi eri kansojen kulttuureissa on omat myyttiset perustarinansa, jotka toistuvat yksittäisten ihmisten kerronnassa. (Hänninen 2002, 50–51.) Vilma Hänninen paikantaa Jari Heinosen tutkimuksessaan *Katseita Suomalaisuuteen* (1997) löytämät kansankulttuurin perusteemat osaksi suomalaista kulttuurista tarinavarantoa. Heinonen tarkastelee tutkimuksessaan Aleksis Kiven ja Väinö Linnan kirjoja sekä Juha Vainion ja Irwin Goodmanin lauluja. Heinosen tavoitteena on näiden kulttuuristen tekstien kautta tavoittaa sellaista kansanomaista puhe-, ajattelu- ja toimintatapaa jota hän kutsuu myös ”terveeksi järjeksi”. Heinosen paikantamia suomalaisen ”terveen järjen” perusteemoja ovat pienen ihmisen selviytyminen, herraviha, surumielinen kaipuu satumaahan, tarttuminen ohikiitäviin onnenhetkiin sekä rauhan löytyminen kesäillasta järven rannalla. (Heinonen 1997; Hänninen 2002, 51.)

Anna-Leena Siikala kirjoittaa ”kulttuurisen tietoisuuden representaatioista”. Kun ihmiset kasvavat kulttuuriin, he oppivat tuntemaan kulttuurissaan tavanomaiset kertomukset ja kertomisen tavat. Siikala käyttää *odotusten struktuurin* käsitettä avatessaan havaintojen ja kokemusten kerronnallisuuteen liittyvää kulttuurisidonnaisuutta. Odotuksen struktuureilla viitataan ihmisen kykyyn ennakoida mitä tiettyihin ilmiöihin kulttuurissa kuuluu ja miten nämä ilmiöt liittyvät muihin kulttuurin ilmiöihin. (Siikala 1987.) Kulttuuriset tarinat synnyttävät myös kollektiivista identiteettiä. Kulttuuristen tarinoiden kautta ihmiset sosiaalistuvat ajattelemaan, havainnoimaan ja toimimaan hyväksyttävällä tavalla. Kertomukset muodostavat tällöin sosiaalistavan ”yhteisön”, jonka sisällä ihmisille muodostuu käsitys yhteisestä historiallisesta ja myyttisestä menneisyydestä. (Hinchman & Hinchman 2001.) Kimmo Jokinen ja Kimmo Saaristo (2001, 51) toteavat, kuinka myyttien elinvoimaisuus voi kertoa siitä, että ne edelleen luovat jonkinlaista yhteishenkeä, jatkuvuutta ja turvallisuutta.

Mallitarinoiden ollessa kulttuurisen tietoisuuden representaatioita ne sisältävät kulttuurista tietoa erityisesti arvoista, sillä kerronta on aina läheisessä suhteessa arvottamiseen (Lehtonen 1998, 188). Kulttuuriset tarinat kertovat ”meikäläisyydestä”: kuka tai mitä hyväksytään sisäpiiriin ja ketkä jätetään ulos. Ne sisältävät näin ollen tavoiteltavien ja paheksuttavien elämäntyylien rajoille piirrettyjä viivoja, joiden kautta tuotetaan kulttuurisia marginaaleja ja keskuksia. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 14–15; myös Kivimäki 2012, 25.)

Dennis Saleebey (1997, 243) toteaa kuinka kulttuuri tarjoaa monia tarinoita, mutta yhtäältä omia tarinoitaan luovat myös yksilöt ja yhteisöt. Kaikkien ihmisryhmien tarinoita ei valtakulttuurissa kerrota ja yksi alistuksen merkki on, että ihmisen ainutlaatuinen tarina hautautuu

välinpitämättömien stereotyyppien alle. Tämä tarkoittaa Saleebeyn mukaan sitä, että yksi ihmisten todellinen voimavara onkin juuri narratiivien ja tarinoiden kudelma niin perheen kuin kulttuurin sisällä. Jerome Brunerin (esim. 1986; 1991; 2004) ajatteluun nojaten Saalebey muistuttaa: se mitä ihmiset tekevät on suoraan kytköksissä ensinnäkin siihen, mitä ihmiset ajattelevat voivansa tehdä ja toisekseen heidän käytettävissä oleviin tulkintakehyksiin. Juuri tämän vuoksi toivoa sisältävät tarinat selviytymisestä ovat sosiaalityötä ajatellen perustavanlaatuisen tärkeitä. (Saleebey 1997, 356.)

2.4 Selviytymistarinat ja selviytyminen

Arkisessa kielenkäytössä 'selviytymistarinan' merkitys on jossain määrin itsestäänselvä: on kyse tarinasta, joka kertoo vaikeuksien voittamisesta. Tutkimuksellisesta näkökulmasta ei kuitenkaan ole olemassa itsestäänselvyksiä, kuten Mikko Lehtonen (1998, 20) muistuttaa. Kaikki merkitykset ovat ihmisten tekoa, jolloin ne ovat aina tilapäisiä, epävakaita ja alttiita muutoksille (mt.). Mikä sitten voisi olla kattavampi määritelmä käsitteelle 'selviytymistarina'? Vastauksen löytymiseksi on tarpeen pohtia mitä tarkoitetaan käsitteellä 'selviytyminen'. Vaikka sosiaalityön tehtäväksi on useassa yhteydessä määritelty juuri ihmisen selviytymisen tukeminen (esim. Bardy 2009b; England 1986, 13; Nores 1997, 20; Sosnet 2003), ei ole yleistä, että selviytyminen olisi sosiaalityön tutkimuksissa yksi keskeisistä käsitteistä tai asiasanoista. Kenties kyse on siitä, että teoreettisena käsitteenä selviytyminen hajoaa lukemattomiin eri keskusteluihin.

Harri Jokiranta on sosiaalityön väitöskirjassaan tutkinut selviytymistä, jonka hän ymmärtää "elämäkulun ylläpitämisen prosessina elämän eri vaiheissa". Jokirannan mukaan selviytyminen liittyy niin elämäkulun koettelemuksiin ja onnistumisiin kuin arkipäivän elämäntilanteisiin. (Jokiranta 2003, 28.) Jokiranta tarkastelee selviytymistä kytkien sen hyvinvointitutkimukseen. Hyvinvoinnin lisäksi selviytyminen on tutkimuksessa liitetty esimerkiksi elämäntilanteisiin, kriiseihin ja stressitilanteisiin. Selviytymisen sijaan saatetaan sosiaalityössä kontekstista riippuen käyttää moninaisesti erilaisia tutkimusilmiöitä kenties rikkaammin kuvaavia sanoja, kuten masennuksen yhteydessä voidaan esimerkiksi puhua kuntoutumisesta (esim. Romakkaniemi 2011) ja päihderiippuvuuksien yhteydessä toipumisesta (esim. Koski-Jännes 1998) tai yksinkertaisimmillaan muutoksesta (esim. Kuusisto 2010).

Käsitettä selviytyminen on tutkimuksellisesti vaikea paikantaa yksiselitteisesti paitsi sen moninaisten merkitystensä vuoksi, mutta lisäksi kyse on kielestä. Suomenkielessä ei ole esimerkiksi

englanninkielen tapaan eri sanoja kuvaamaan henkiin jäämiseen viittaavaan *survival*-selviytymistä ja stressinhallintaan liittyvää *coping*-selviytymistä. Usein selviytyminen liitetään myös sosiaalityön tutkimuksessa psykologian ja sosiaalipsykologian alan *coping*-tutkimukseen. Perinne vie yksilökeskeisiin stressiteorioihin ja ihmisen kohtaamiin yksittäisiin kriiseihin, uhkiin tai menetyksiin liittyvään stressinhallintaan. (Esim. Antonovsky 1987, Ayalon 1995, Lazarus & Folkman 1984.) Englanninkielessä on lisäksi erillinen vakiintunut käsite *resilience*⁴ kuvaamaan ihmisen selviytymiskykyä, joka on suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa liitetty ”minän joustavuuteen, itsekorjautuvuuteen ja kykyyn ennakoita uhkia” (Barkman 2009, 246). Kun selviytymistä pyritään ymmärtämään sosiaalityön näkökulmasta on *resilience* käsitteenä kiinnostava ajattelun apuväline.

Resilience avautuu parhaiten metaforien kautta: se tarkoittaa ihmisen kykyä taipua, mutta ei katketa (”*bend but not break*”) ja toisaalta kykyä ponnahtaa takaisin vaikeuksien jälkeen (”*bounce back*”) (Goldstein 1997, 30). Se on siis joustavuutta ja voimakkuutta. Vaikka *resilience* tarkoittaa tavallaan selviytymiskykyä, on väärin ymmärtää se pysyväksi ominaisuudeksi. *Resilience* on pikemminkin prosessi, joka muuttuu jatkuvasti ja saa eri merkityksiä kontekstista riippuen. (Esim. Everall & Altrows & Paulson 2006; Fraser & Richman & Galinsky 1999; Goldstein 1997; Lau & van Niekerk 2011; Mizrahi & Davis 2008; Saleebey 1997.)

Marjatta Bardy (2009b, 266) kirjoittaa, kuinka *resilience*-käsitteelle ei ole osuvaa suomenkielistä termiä. Selviytyminen on Bardyn mukaan sanana latteahko, koska siitä puuttuu dynaamisuus. Vaikka sana selviytyminen ei mielestäni ole lainkaan latteaa, dynaamisuuden puutteella Bardy viittaa luultavammin siihen, että *resilience* -sana tarkoittaa jo itsessään liikettä. Susanna Hyväri (2001, 76) kuvaa kuinka ”selviytymistä ei voida ymmärtää ilman muutosta ja käännettä, sitä etteivät asiat enää suju tuttuun tapansa eivätkä kulje totuttuja polkuja pitkin”. Hyvärin mukaan selviytyminen on lisäksi aina vuorovaikutustapahtuma: muutoksen kohteena eivät ole vain ongelmistaan ulos pyrkivä henkilö, vaan koko hänen sosiaalinen verkostonsa (mt., 77). Myös Michael Ungarin (2013, 256) mukaan selviytymisessä on kyse paitsi yksilön, myös ympäristön kyvystä olla vuorovaikutuksessa.

⁴ Käsite on osin poliittisesti latautunut. Kanadalainen Michael Ungar (2005, xvi) kehottaakin varovaisuuteen sen käytössä: ”The discourse of resilience can be (has been?) co-opted by proponents of a neo-conservative agenda that argue if one person can survive and thrive, then shouldn’t the responsibility for success be on all individuals within populations at risk to do likewise?” Resilience -käsitteen käytön ongelmallisuutta on tutkittu myös esimerkiksi Iso-Britannian ”Big Society” -politiikan kontekstissa (Harrison 2012).

Sosiaalityön näkökulmasta selviytyminen ei koskaan riipu yksin ihmisen omista voimavaroista, vaan myös hänen toimintamahdollisuuksistaan ja valmiuksistaan. Selviytymisellä on myös yhteiskunnallinen ulottuvuutensa, sillä yhteiskunnalliset ehdot ja rakenteet määrittelevät osaltaan ihmisen selviytymisen mahdollisuuksia ja rajoja. (Isola 2012; Hänninen ym. 2006, 107.) Hyväri on väitöskirjassaan *Vallattomuudesta vastuuseen* (2001) tutkinut marginaalista ulospäässeiden ihmisten selviytymistarinoita. Hyväri liittyy selviytymisen itsensä toteuttamiseen, selviytyessään ihminen kokee voivansa toimia autonomisesti sekä saavansa tukea ja hyväksyntää muilta. (Mt., 77.) Kokemuksellisuus on keskeinen osa selviytymistä.

Tuula Hannele Ikonen (2000) on laadullisessa ja kristillisesti arvolatautuneessa tutkimuksessaan teoretisoinut selviytymistä ihmisen *olemassaolokokemuksen* kautta. Ikonen tarkoittaa olemassaolokokemuksella ihmisen yhteyttä itseensä maailmassa. Tähän kokemukseen vaikuttavat eri elämäntilanteissa vaihtelevat tekijät, jotka voivat olla selviytymistä edistäviä selviytymistekijöitä tai selviytymistä vaikeuttavia murtumistekijöitä. Selviytymis- ja murtumistekijät ilmenevät ihmisen olemassaolokokemuksen eri ulottuvuuksilla, jolloin ne voivat olla fyysisiä, henkisiä, emotionaalisia, sosiaalisia tai hengellisiä. Esimerkiksi sairastuminen on fyysinen murtumistekijä ja ystävyysuhteet sosiaalisia selviytymistekijöitä. Ikonen näkee selviytymisen rakentuvan elämisen prosessissa, jossa selviytymis- ja murtumistekijät vaihtelevat. Ikonen hahmottelema selviytymisen teoria on transsendentaalisuudessaan melko korkealentoinen, mutta sen hengellinen lataus tuo kuitenkin esiin, kuinka perustavanlaatuisesti ihmisen olemiseen ja elämiseen liittyvä ilmiö selviytyminen on. Selviytymisessä ei ole kyse vain yksittäisistä kriisin ja stressin helposti paikannettavista hetkistä ja syy- ja seuraussuhteista, vaan jatkuvasta elämisen prosessista, johon liittyvät osaltaan myös metafysiset kysymykset. Vaikka Ikonen mukaan selviytyminen on yksilöllinen ilmiö, myös ympäristö ja olosuhteet vaikuttavat enemmän tai vähemmän ihmisen selviytymiseen. Ikonen puhuu *selviytymisen kulttuurista*. (Ikonen 2000, 48–90.)

Sosiaalityön tutkija Michael Ungar tarkasteleekin selviytymistä lähtökohtaisesti ekologisesta ja kulttuurisesta viitekehyksestä käsin (esim. Ungar 2005, 2007, 2013; Ungar & Liebenberg 2011). Ungarin ajattelussa kulttuuri on olennainen tekijä ihmisen selviytymisessä. Hän kirjoittaa:

To say “I” am resilient is to be mistaken. The *I* of which we speak is a cultural artifact, a perspective that is social and historical, relational and constructed. Instead, we might better say, “There is resilience in this child and his or her community, family and culture.” Resilience is simultaneously a quality of the individual and the individual’s environment. (Ungar 2005, xxiv.)

Sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavaa *resilience*-tutkimusta on tiivistetty myös toteamalle, että ”resilience is not something we have, but something we do” (esim. Aranda ym. 2012, 552). Goldstein muistuttaa tähän liittyen, että vaikka voimavaralähtöinen *resilience* -ajattelu voi olla ammatillisesti ylevää, ’selviytymiskyky’ ja ’voimavara’ ovat sosiaalisia konstruktioita ja sinällään arvolatautuneita. Konstruktiona ne saattavat myös sisältää subjektiivisia käsityksiä normeista ja standardeista. Tärkeää onkin se, mitä merkityksiä selviytyminen tai selviytymiskyky saa kun selviytymisestä kerrotaan. (Goldstein 1997, 28.) Ungar (2013, 256) painottaa, kuinka ihmisen merkityksellistäessä omaa selviytymistään ovat prosessissa aina läsnä kulttuuriset, sosiaaliset ja rakenteelliset voimat. Selviytymisen rakentuminen on jatkuvaa yksilön ja ympäristön välistä neuvottelua ja navigaatiota. Toisaalta selviytyvän ihmisen käytettävissä ovat vain tietyt resurssit ja lopulta kaikki resurssit ovat hyödyllisiä vain siinä tapauksessa, jos niitä pidetään arvossaan. (Ungar 2005, xvii; Ungar 2013, 256.) Kulttuuriset selviytymistarinat ovatkin kiinnostavia juuri sen vuoksi, että niiden kautta välitetään ja tuotetaan selviytymiseen liittyviä merkityksiä. Selviytymistarinat sisältävät kulttuurista tietoa muun muassa tavoiteltavista elämäntilanteista ja siitä mikä yhteisöä yhdistää. (Hyväri 2001, 65–67; Suoninen & Jokinen 2011, 36.)

Vilma Hännisen (2002, 51) mukaan suomalaisen miehen selviytyminen on yksi esimerkki kulttuurin myyttisestä perustarinasta, joka toistuu myös yksittäisten ihmisten omaelämäkerrallisissa hahmotuksissa. Hänninen viittaa Matti Kortteisen tutkimukseen *Kunnian kenttä* (1992), jossa Kortteinen on tunnistanut suomalaisten palkansaajien omaa elämää koskevista kertomuksista seuraavan erityisesti miesten kerrontaa hallitsevan tarinan:

1. on kovaa
2. yrittää selvittää
3. on selvinnyt ja on siitä ylpeä

Kortteinen (1992, 43) kutsuu tätä kolmiosaista toistuvaa tarinaa selviytymisen eetokseksi, mutta myös aitouden kokemukseksi tai tulkinnaksi. Harri Jokiranta (2003, 180) toteaa Kortteisen ajatuksen taustoittavan hyvin myös hänen tutkimuksensa maaseudun miesten selviytymiskerrontaa. Toisaalta omasta sitkeydestä kertova selviytymistarina on tunnistettu myös muunlaisista aineistoista. Esimerkiksi Tuija Erosen (2012, 93) tutkimuksessa samantyyppinen henkilökohtainen selviytymistarina löytyy lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Eronen pohtii kuitenkin, onko vaikeuksista voittoon -kerronnassa kyse sukupolvikysymyksestä, vai kertoisivatko myös nuoremmat lastenkodissa olleet kokemuksistaan samoin.

Susanna Hyvärin (2001, 18–24) mukaan selviytymistarinat ovat kaikki sukua lähes universaaleina pidetyille sankarimyyteille ja sankaritarinoille. Hyvärin väitöstutkimuksen selviytymistarinat muodostavat yksinkertaisimmillaan seuraavan juonen, jonka hän on muotoillut sankaritarinoiden tutkimuksen avulla:

- vaikeuksiin joutumisen syyt
- kriiseistä ja koettelemuksista seuraava muutoskynnys
- muutoskynnyksestä seuraava vaikeuksien voittaminen, identiteetin uudelleen muotoutuminen ja uuden tehtävän saaminen

Hyväri (2001, 67) toteaa, että yhteisön omaksuma yleinen selviytymisen tai sankaruuden juonikehys kutsuu esiin tarinoita vaikeuksien voittamisesta. Mutta onko selviytymistarina aina sankaritarina? Tätä mieltä näyttävät olevan ainakin Eero Suoninen ja Arja Jokinen (2011), jotka ovat tutkimuksessaan keränneet eläytymismenetelmällä opiskelijoilta vastoinkäymisiin ja niiden voittamiseen liittyviä tarinoita.

Suonisen ja Jokisen (2011) tutkimuksessa opiskelijoille annettiin luettavaksi kehyskertomus, joka oli henkilön lopputilanteen kuvaus. Tutkimukseen osallistuneita opiskelijoita pyydettiin kirjoittamaan mieleen nousevan tarinan kokonaisuus. Suoninen ja Jokinen toteavat kuinka ”kehystarinat houkuttelivat esiin tiettyä, kulttuurisesti eri yhteyksistä tuttua tarinan muotoa, jota voisi kutsua selviytymistarinaksi”. Tutkijat myöntävät sisäänrakentaneensa muutoksen kehyskertomukseen, jossa henkilö on kohdannut aikoinaan monia ylitsepääsemättömiltä tuntuneita ongelmia, mutta elää nyt kaikin puolin mielekästä elämää. (Mt., 40–41.) Kun muutos on rakennettu kehyskertomukseen kyseisellä tavalla, rajataan merkittävässä määrin tarinan kokonaisuutta: eläähän henkilö lopputilanteessaan ”kaikin puolin mielekästä elämää” eikä esimerkiksi ”keskinkertaisesti tyydyttävää elämää”. Toisin sanoen Suoninen ja Jokinen ovat kirjoittaneet kehyskertomuksen sisään sankarillisen selviytymisen juonikehys (vrt. Hyväri 2001, 67). Tämä on ongelmallista, sillä tutkijat toteavat olevansa kiinnostuneita juuri siitä tarinoiden kirjosta, jolla selviytymistä on kulttuurissamme mahdollista tehdä ymmärrettäväksi (Suoninen & Jokinen 2011, 36, 40). Kuitenkin valitulla kehyskertomuksella rajataan itsessään tuota tarinoiden kirjoa. Lisäksi rajauksella määritellään myös selviytymisen merkityksiä. Onhan niin, että tutkimuksessa selviytymistarinan päähenkilö, toisin sanoen ”selviytyjä” määrittyy tutkijoiden valintojen myötä myös sankariksi.

Vastaavasti myös Arja Ruisniemi (2006) määrittelee implisiittisesti selviytymistä tavalla, jolla hän käyttää ajatusta selviytymistarinasta sosiaalityön väitöskirjassaan. Ruisniemi tarkastelee siinä

päihderiippuvuudesta toipuneiden kerrontaa ja erottaa toipuneiden kertomuksista kolme erilaista tarinatyyppiä: selviytymistarinan, kasvutarinan ja tasapainoilutarinan. Selviytymistarina on siis vain yksi tarinatyyppi, vaikka kaikissa tarinoissa on lähtökohtaisesti voitettu vaikeuksia, onhan kyse päihderiippuvuudesta toipuneiden kerronnasta. Ruisniemi kuvaa selviytymistarinaa niin, että sille on tyypillistä vaikeuksien kääntyminen voimavaraksi, kertoja-päähenkilön aktiivinen toiminta ja uusi joustava suhtautuminen asioihin. Myös henkilön itseluottamus kasvaa vaikeuksien voittamisen kautta ja hän haluaa pärjätä myös näyttämisen halusta. Ruisniemi huomauttaa, että ei halua tyypitellä tarinoiden kertojia selviytyjiksi tai tasapainoilijoiksi heidän kertomiensa tarinoiden mukaan. Sen sijaan kyse on Ruisniemen mukaan siitä, että haastattelutilanteissa kerrotut tarinat näyttäytyivät erilaisina (selviytymistarinana, kasvutarinana tai tasapainoilutarinana). Kuitenkaan tutkija ei avaa tyypittelemiään tarinoita niiden kerrontatapojen eli muodon kautta, vaan juuri yksityiskohtaisesti tarinoiden sisältöihin pureutumalla. (Ruisniemi 2006, 222–241.) Toisin sanoen selviytymistarina kertoo selviytymisestä, kasvutarina kasvusta ja tasapainoilutarina tasapainoilusta.

Täysin erilaisen selviytymistarinoiden tyypittelyn ovat laatineet Vilma Hänninen ja Anja Koski-Jännes. Tutkijat ovat kirjassa *Miten riippuvuus voitetaan* (1998) analysoineet riippuvuudesta toipumisen tarinoita. Teoksen keskeisiin käsitteisiin ei kuulu selviytyminen, mutta Koski-Jännes nimeää jo artikkelikokoelman johdannossa kaikki tutkimukseen osallistuneet kertojat sankareiksi. Hänninen ja Koski-Jännes tunnistivat riippuvuudesta vapautuneiden tarinoista seuraavat tarinatyytit: AA-tarina, yksilöllisen kasvun tarina, riippuvuustarina, rakkaustarina, hallinnan tarina sekä tyypittelyn ulkopuoliset kertomukset.

Suoninen ja Jokinen (2011) hyödynsivät eläytymismenetelmällä kerättyjä selviytymistarinoita vertaillaessaan Hännisen ja Koski-Jänneksen aikaisempaa tutkimusta ja löysivät aineistostaan neljä eri selviytymistarinatyyppiä. Aineistossa yleisin oli pohjakosketustarina, jonka tutkijat rinnastavat Hännisen ja Koski-Jänneksen (1998) tyypittelyn AA-tarinaan. Siinä elämä ja elämän käännekohdan jälkeinen uusi elämä erottuvat selvästi erillisiksi jaksoiksi. Elämässä on koettu ongelmien syöksykierre, raju pohjakosketus ja sen jälkeen pysähdys tai herätys. Pysähdyksen on yleensä aiheuttanut ulkopuolisen puuttuminen tapahtumien kulkuun, mutta muutoksen käynnistyminen on vaatinut päähenkilön omaa heräämistä. Lopulta vaikeudet voitetaan oman ja muilta saadun avun turvin ja elämä hymyilee. Pohjakosketustarinoiden lisäksi tutkijat löysivät aineistosta itsensä löytämisen tarinan ja elämönhallintatarinan, joissa korostuvat yksilöllisyys ja toimijuus pohjakosketustarinaa vahvemmin. Elämönhallintatarinoissa taas päähenkilölle on tunnusomaista vahva, koko tarinan läpi jatkuva toimeliaisuus. Toimeliaisuuden myötä on mahdollista luovia vaikeuksien läpi aktiivisuuden ja kunnianhimon avulla. Itsensä löytämisen tarinoissa jännite syntyy

siitä, että yksilö kamppailee ulkoisten odotusten ja oman todellisen itsen kanssa. Vähiten Suoninen ja Jokinen löysivät aineistosta sopeutumistarinoita, joissa elämä näyttäytyy jatkuvana sopeutumisprosessina realiteetteihin. Niihin mukautuminen on sopeutumistarinassa avain tasapainoiseen elämään. Sopeutumistarinan kulku on tasaista, sillä vastoinkäymiset kuuluvat elämään. (Suoninen & Jokinen 2011, 55–58.)

Nicholas Nassim Taleb (2008) kirjoittaa niin kutsutusta selviytymisharhasta kirjassaan *Satunnaisuuden hämäämä*. Selviytymisharha (eng. *survivorship bias*) on käsitteenä vakiintunut lähinnä taloustieteiden piirissä, mutta ajatusta voidaan luovasti soveltaa myös laajemmassa kulttuurisessa kontekstissa. Taleb kuvaa kirjassaan, kuinka vain selviytymistarinoilla on taipumus tuulla kuulluksi ja kerrotuksi. Vaikka vaikeuksia kohdanneita ei-selviytyjiä on aina yhtä selviytynyttä ”sankaria” kohtaan useita, vain jälkimmäisen tarina kerrotaan. Useimmiten vielä korostetaan sankarin henkilökohtaista onnistumista, vaikka sankarillisessakin selviytymisessä on Talebin mukaan kyse pitkälti sattumasta (mt.).

2.5 Lama-ajan suosikkisarja Metsolat

Televisiosarja Metsoloiden esittäminen alkoi Yleisradion TV2 –kanavalla tammikuussa 1993. Parhaimmillaan sarjan yksittäistä jaksoa seurasi ensimmäisellä esityskierroksella lähes 1,7 miljoonaa suomalaista. Sarja on uusittu kahdesti (vuosina 1999-2000 ja 2008-2009) ja se on julkaistu DVD -tallenteena vuonna 2011. Katsojajäänestyksissä Metsoloita toivotaan yhä uudelleen ruutuun (Uotinen 2012). Sarjaa tehtiin aluksi vain 12 osaa, mutta suuren suosion myötä Yleisradio tilasi sarjalle jatkoa –ja vielä jatkolle jatkoa. Lopulta sarjasta tuli 41-osainen. (Carl & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013.)

Metsolat sijoittuu kuvitteelliseen Hoikan kuntaan Kainuuseen ja sen tapahtumat alkavat vuodesta 1987. Keskeinen tapahtumapaikka on Leppävaaran maatila, jota sarjan alussa asuttavat Metsoloiden mummo, eläkeikää lähestyvät vanhemmat Annikki ja Antti ja heidän nuorin poikansa Erkki. Muut perheen lapsista ovat muuttaneet pois kotoa ja perustaneet perheensä kuka minnekin. Perheen nuorin tytär Eeva asuu Tampereella ja opiskelee lääkäriksi. Isosisko Jaana elää Sotkamossa miehensä Jaakon kanssa ja nauttii elämästään kosmetologina ja pankinjohtajan rouvana. Insinööri Heikki asuu Ruotsissa vaimonsa Kristinan ja kahden poikansa kanssa. Messurakenteiden parissa työskentelevä vanhin poika Risto ja hänen toimittajavaimonsa Raija asuvat Tampereella. Heillä on kaksi lasta: armeijajäikäinen Lasse ja ylioppilaaksi kirjoittava Liisa. (Liite 1.)

Metsoloissa seurataan limittäin paitsi suvun yhteistä tarinaa, myös erikseen Annikin ja Antin tarinaa, Erkin tarinaa, Eevan tarinaa ja niin edelleen. Sarjan tapahtumat käynnistyvät Metsoloiden kotitilaa Leppävaaraa uhkaavasta tiehankkeesta. Ensimmäisen jakson (*Tie kotiin*) alussa vanha isäntä Antti Metsola työskentelee pellollaan ja tapaa siellä yllättäen valtion työmiehet mittakeppiensä kanssa. Selviää, että uusi tie aiotaan vetää Leppävaaran maiden poikki. Antti hermostuu niin, että häntä ottaa sydäimestä. Samaan aikaan perheen nuorin poika Erkki juopottelee kylällä, vaikka häntä kaivataan kotiin auttamaan. Heti ensimmäisen jakson alussa esitetään muitakin dramaattisia konflikteja, joihin tapahtumat ja henkilöt alkavat sarjan edetessä kietoutua ja jotka vievät katsojat mennessään (Hiltunen 1999, 256). Samalla on saatu aikaan Ari Hiltusen (mt.) mukaan taidokkaaseen tarinankerrontaan liittyvä ”epäoikeudenmukaisen kärsimyksen tilanne”, joka on suomalaisesta todellisuudesta tunnistettava: pieni ihminen vastaan valtion virkakoneisto.

KUVA 1. Metsoloiden perhe sarjan alussa. Takarivissä (vas.) lapset Risto, Heikki, Jaana, Erkki ja Eeva. Eturivissä (vas.) Annikki-äiti, Maria-mummo ja Antti-isä. (Antero Tenhunen/YLE)

Hiltusen (1999, 265) mielestä Metsoloiden henkilöt edustavat suomalaisia arkkityyppejä ja tämä on osa sarjan suosion salaisuutta. Perheen isä Antti edustaa vuosikymmeniä töitä omilla pelloillaan tehnyttä vanhaa suomalaista miestä. Äiti Annikki puolestaan edustaa uhrautuvia äitejä, jotka tekevät maatalan työt, kun miehet sairastavat ja ryypäävät. Alkoholisoitunut entinen huippu-urheilija Erkki edustaa nuoruutensa ohittanutta suomalaismiestä, joka tuntee elämänsä mahdollisuuksien karanteen käsistä. Jaana edustaa maaseudusta vieraantuneita hienohelmaisia kaupunkilaisrouvia ja Eeva ahkeria ja rehtejä maalaistytöitä. Hiltunen toteaa, kuinka Metsoloiden kiehtovuus on siinä, että sarja

tarjoaa sellaisia uskottavia arkkityyppejä, jotka herättävät myötätunnon ja samastumisen. Me välitämme heidän kohtaloistaan, koska tunnistamme itsemme tai läheisemme näistä tilanteista ja tarinoista. (Mt., 265-266.)

Kuten edellä sivutussa sarjan ensimmäisessä osassa, myös jatkossa Metsoloiden tapahtumat säilyttävät arkirealistisen luonteensa. Sarjan kerronta asettuu pitkään suomalaiseen televisiokerronnan realismin perinteeseen (realismista YLE:n sarjoissa Hokka 2014; Ruoho 2001, 189–254). Toisaalta Hietalan (1996) mukaan Metsoloiden elämä oli jopa ”hämmäntävän tavallista”. Keskeiset juonenkäänteet sarjan alkupuolella liittyvät Antin sydänsairauteen, Erkin alkoholiongelmaan ja kaivinkoneyrityksen perustamiseen, Leppävaaran tilan tulevaisuuteen ja naapurin suurtilallisen Kari Kaukovaaran juonitteluun. Lisäksi seurataan muidenkin henkilöhahmojen elämää, kuten Riston hajoavaa avioliittoa Tampereella, Liisan ensirakkautta ja Jaanan touhottamista milloin kuntosalilla ja milloin tennistunnilla. Keskeinen tapahtumasarja alkaa Metsoloiden isoäidin kuolemasta neljännessä jaksossa, jolloin Erkki perii maata ja ryhtyy suunnittelemaan pitkäaikaisen haaveensa toteuttamista. Kun Urjan rinteet -laskettelukeskuksen avajaisia vietetään osassa 19 on Erkki jo noussut yhteisössään arvostetuksi pienyrittäjäksi.

Metsoloiden 41 jaksoa jakaantuvat sekä tuotannollisesti että temaattisesti kahteen kokonaisuuteen (taulukko 1). Jaksojen 21 ja 22 välissä oli yli vuoden kestävä kuvaustauko. Temaattisesti ensimmäiset 21 jaksoa sijoittuvat ”parempaan aikaan”, taloudellisen nousukauden viime metreihin, jolloin lama oli vasta edessä (Ruoho 2001, 129–130). Osasta 22 alkaen eletään eri todellisuudessa: Neuvostoliiton hajoaminen, vuoden 1991 devalvaatio ja työttömyys ovat kaikki osa sarjan tapahtumia ja näin Metsolat muuttui myös sisällöllisesti lama-ajan sarjaksi. Voitto Ruohosen (1997, 22) mukaan yhteiskunnallisen tilanteen muutos näkyy sarjan kerronnassa: aiempien osien verkkaisemman kerronnan tilalla ovat entistä nopeammat leikkaukset.

TAULUKKO 1. Metsolat -televisiosarjan sisäinen aika ja tv-esitykset.

OSA	SIJOITTUU AJALLE	ENSIESITYS TELEVISIOSSA	1. UUSINTA	2. UUSINTA
1–21	kesä 1987–kesä 1990	1/1993–6/1993	9/1999– 6/2000	10/2008– 7/2009
22	joulu 1990	joulu 1993		
23–40	kesä 1991–kesä 1993	2/1995–10/1995		
41	joulu 1996	joulu 1996		

Veijo Hietala (1996, 128) toteaa, kuinka Metsoloiden suosio selittyy mitä ilmeisemmin tekoajankohdan ja esitysjan välisellä epäsuhdalla. Sarjaa tehtiin ennen lamakautta, mutta aikana, jolloin ilmassa oli monia ”suomalaisuutta” uhkaavia kriisitekijöitä. Hietala jatkaa:

... sarja tarjosi mahdollisuuden elää vielä hetken sitä ihmeellistä unta, jonka aikana ikuista kansallista alemmuuskompleksia poteva Suomi sai hetken röyhistellä ”Pohjolan Japanina” ohittaen hetkeksi jopa ruotsin kansantuotteen kasvuvauhdissa. Toisaalta Metsoloiden monet –siis toiseen kontekstiin sijoittuvat– surun ja luopumisen elementit autoivat katsojia käsittelemään rituaalisesti sitä surua, jonka tuosta unesta herääminen kansallisine depressioineen ja valtavine työttömyyslukuineen aiheutti. (Hietala 1996, 128.)

Suomalaisilla oli siis terapian tarve (Hietala 1996, 129; Ruoho 2001, 293). Katsojatilastojen mukaan Metsoloiden suosio oli tasaista kaikissa yhteiskuntaryhmissä ja sarjan arvioi hyväksi kaksi kolmasosaa suomalaisista (Metsolat -seminaari 1996). Aikalaiskriitikoita sarja ei kaikesta huolimatta voittanut puolelleen: ensiesityksen aikaan Helsingin Sanomien Jukka Kajava (1993) totesi, kuinka Metsoloiden aiheet liitivät matalalla ja draama oli kuin herttasarjasta. Kajavan mielestä katsojat eivät viehättyneet Metsoloista taiteellisten ansioiden tai sanottavan vuoksi, vaan siksi, että sarjassa ”on kesä, ollaan maalla, luonto kukoistaa, järvessä voi uida”. Toisaalta taas kriitikko Helena Yläsen (1993) mielestä Metsoloissa oli antauduttu sarjafilmiin ”typerimpään traditioon, jossa ihmisille pitää koko ajan sattua hirveitä asioita”.

Suomalaista käyttödraamaa⁵ tutkinut Iris Ruoho (2001) paikantaa Metsolat nostalgisen television aikakauden prototyypiksi, jossa vahvistetaan konservatiivisia perhearvoja. Ruoho rinnastaa Metsolat Reaganin ajan amerikkalaiseen tv-elokuviin, viitaten Jane Feuerin (1995) aiheesta tekemään tutkimukseen. Feuerin mukaan näitä populistista traumaa heijastavia tv-elokuvia yhdistää seuraava juonirakenne: onnellinen perhe kohtaa vastoinkäymisen, vakiintuneista instituutioista ei ole heille apua ja perhe aktivoituu itse. Tätä kautta muodostuu uusi ruohonjuuritason toimija ja lopuksi tasapaino saavutetaan ilman instituutioiden apua. (Ruoho 2001, 127.)

Ruohon (2001, 128) mielestä esitysaikanaan Metsolat representoi tilaa, jossa laman uhrin pystyivät ottamaan elämänsä ohjat omiin käsiinsä. Tässä narratiivisessa ratkaisussa keskeisiä olivat ”vanhoja hyviä aikoja” kuvaavat elementit, joita Ruoho on tunnistanut Metsoloista kolme. Ensimmäiseksi

⁵ Käyttödraama (*utility drama*) ilmenee Ruohon mukaan tekijöiden ja kriitikoiden tavassa merkityksellistää YLE:n perhesarjojen tekemistä ja niiden sisältöä: käyttödraama palvelee YLE:n ohjelmapolitiikan mukaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tarkoituksia, vaikka ei olisikaan ”taiteellisesti” kunnianhimoista. (Ruoho 2001, 16.)

elementiksi tutkija listaa Metsoloiden sijoittumisen maalaisympäristön, joka on kaukana pääkaupunkiseudusta ja Helsingistä. Tätä kautta sarja kuvaa suurinta osaa suomalaisista, joiden juuret ovat maaseudulla ja tarjoaa samalla katsojille nostalgisen, myyttisen paluun agraarikulttuuriin. Toisena konservatiivisena elementtinä Ruoho näkee Metsoloiden kuvauksen vahvasta perheyhteisöstä, joka ratkaisee lähes minkä tahansa ongelman ilman ulkopuolisten apua. Kolmantena elementtinä Ruohon analyysissä on Metsolan perheestä puuttuva sukupolvien välinen kuilu, sillä jopa nuorimmat sukupolvet jakavat sarjassa samat arvot perheen vanhimpien kanssa. (Mt., 128.)

Voitto Ruuhonen (1997, 21) kuitenkin muistuttaa, että Metsolat elävät perheen ohella myös yhteisössä ja yhteisön kautta. Ruuhonen näkee edellisestä Iris Ruohon (2001) analyysistä poiketen, että esimerkiksi Erkki Metsolan eteneminen menestyväksi yrittäjäksi ei olisi ollut mahdollista yksin perheen voimin, vaan ”sarjassa tuotiin näkyvästi mukaan toimintaan perhettä laajemmat ihmissuhteet, maaseudun kunnallinen päätöksenteko ja suomalaisen yhteiskunnan taloudelliset trendit”. Ruuhonen vertaa Metsoloita toiseen 90-luvun suosittuun sarjaan *Ruusun aikaan* ja huomauttaa tämän olleen Metsoloita perhekeskeisempi sarja. (Ruuhonen 1997, 21.)

Metsoloita voidaan kutsua perhesarjaksi niin katsojakuntansa kuin sisältönsä vuoksi (Anttila 1994, 23), mutta perheen kautta tuodaan sarjassa esiin myös laajempia yhteiskunnallisia teemoja. Toisaalta lähes jokaisessa perinteistä kerrontaa noudattavassa televisiosarjassa henkilöahmot muodostava jonkinlaisen perheen, jolla käsikirjoittamisen näkökulmasta voidaan tarkoittaa myös muuta ryhmää, kuin ydinperhettä. Tällainen henkilögalleria voi muodostua esimerkiksi ystäväryhmästä, tietyn sairaalan henkilökunnasta ja niin edelleen. (Nikkinen & Vacklin 2012, 81–83.)

Juha-Matti Anttilan (1994, 26) mukaan Metsoloiden keskeinen erityispiirre on se, että sarja onnistuu täyttämään katsojan realismin vaatimuksen niin empiirisesti, emotionaalisesti ja kuin eettisestikin. Anttilan mukaan Metsoloiden lavastus ja tapahtumat edustavat ja toteuttavat *empiiristä realismia*, sarjan henkilöiden tunne-elämän reaktiot *emotionaalista realismia* ja katsojakunnan laaja-alaisuudesta taas voidaan päätellä sarjan onnistuneen vakuuttamaan katsojat myös *eettisen realismin* alueella (mt., 24–25).

Empiirisen realismin käsitteellä tarkoitetaan yleisesti sitä miten todenmukaisesti sarjassa kuvataan elämää. Metsoloiden ohjaaja-käsikirjoittaja Carl Mesterton korostaa, että sarjaa tehtäessä pyrittiin mahdollisimman vahvaan todenmukaisuuteen. Studion sijaan Metsolat kuvattiin lähes kokonaan

aidoissa ympäristöissä ja sarjan lavastuksessa kiinnitettiin huomiota yksityiskohtiin: maitopurkitkin olivat Kainuun meijerin, vaikka kuvaukset suoritettiin suurilta osin Pirkanmaalla. (Carl Mesterton & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013.) Myös Anttia näytelleen Ahti Haljalan mukaan Metsolat erosi muista sarjoista, sillä Metsoloissa ei näytellessä vain puhuttu työn tekemisestä vaan tehtiin työtä: oltiin konkreettisesti navetassa ja metsätöissä (Sotainvalidit 2014).

Metsoloiden empiiristä realismia lisää se, että vaikka sarjan keskeinen tapahtumapaikka Hoikka on fiktiivinen kunta, on se sijoitettu maantieteellisesti olemassa olevaan Kainuun maakuntaan. Kaiken kaikkiaan Metsolat saavutti erittäin vahvan todentunnon. Niin vahvan, että vaikka sarjaa kuvattiin vain kolme päivää todellisessa maantieteellisessä Kainuussa, ovat katsojat päättäväisesti etsineet sarjassa kuvattuja tienristeyksiä ja taloja Kainuun kartalta ja maastosta (Carl & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 13.1.2013; Metsolat tv:ssä ja Elävässä Arkistossa -blogi). Televisiosarjan realistisuudessa on aina kyse illuusiosta. Toisin sanoen Metsolat on onnistunut fiktiivisenä teoksena tuottamaan todellisuuden tunteen, joka on hallitseva. (Fiske 1987). Kun televisiosarja onnistuu tuottamaan täyttämään katsojan realistisuuden vaatimuksen kaikilla tasoilla, se onnistuu esittämään tapahtumat luonnollisina ja itsestään selvinä.

Emotionaalisen realismin käsite on peräisin Ian Angilta, joka klassikkoteoksessaan *Watching Dallas* (1985) tarkastelee saippuasarja Dallasin vastaanottoa. Angin mukaan Dallas vakuuttaa katsojansa tunnetasolla, vaikka se ei juonellisesti ole uskottava tai todellisuutta kuvaava. Sarjasta tunnustetaan tällöin todeksi subjektiivinen kokemus maailmasta. Dallasin realismi perustuu siis emotionaalisen todellisuuden rakentamiseen. (Ang 1985, 45–47.) Juha-Matti Anttilan mukaan Metsoloiden emotionaalinen realismi saa voimansa henkilöahmoista, joiden rakentamiseen on panostettu. Henkilöhahmot toimivat oman roolinsa puitteissa loogisesti ja näyttelijät onnistuvat esiintymään kameran edessä kuin kameraa ei olisikaan. (Anttila 1994, 25.) Metsoloiden emotionaaliselle realismiin on varmasti vaikuttanut myös se, että tekijät halusivat valita sarjan näyttelijät tuoreiden kasvojen joukosta (Carl & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013). Illuusio todenmukaisuudesta vahvistuu entisestään, kun sarjan näyttelijät ovat katsojalle vain Metsoloista tuttuja.⁶ Kuten Metsolat tv:ssä ja Elävässä arkistossa -blogiin

⁶ Sarjan alkaessa Metsoloiden tunnetuin näyttelijä oli epäilemättä Antti Metsolaa esittävä Ahti Haljala. Haljala oli tosin katsojille tuttu hyvin samantyylisestä Veikko Honkosen roolista vanhemmassa tv-sarjassa Rintamäkeläiset. Sarjaa tutkineen Markku Röntyn (2000, 59) mukaan ”Haljala on hypännyt Honkosen Veikon saappaistaan miltei sellaisenaan Metsolan Antin vetimiin”.

kommentoinut katsoja toteaa: ”näyttelijäntyö on niin vakuuttavaa, että kaiken voisi uskoa helposti olevan täyttä totta” (Anonyymi 23.5.2008, Metsolat tv:ssä ja Elävässä arkistossa -blogi).

Perti Alasuutari on tunnistanut empiirisen ja emotionaalisen realismin lisäksi vielä eettisen realismin ulottuvuuden tutkiessaan aikoinaan suomalaisia television katsojia. Eettistä realismia edustavat ohjelmat, jotka antavan oikean kuvan siitä millaista tavallisen ihmisen elämä on. Sepitteellisten kertomusten tarkoitus on tarjota kansalaisille eettisesti kestäväällä pohjalla olevia elämänmalleja. (Alasuutari 1991.) Alasuutarin hahmottelema eettinen realismi ja siihen kiinnittyvä suomalainen tv-moraali ovat kytköksissä YLE:n rooliin kansallisella mediakartastolla ja myös suhteessa hyvinvointivaltioon. On huomioitava, että television asema tällä mediakartastolla niin kansallisesti kuin maailmanlaajuisestikin on muuttunut huomattavasti sitten 1990-luvun. Suomalaisen tv-moraalin eettisen realismin vaatimus saattaa siten olla sekin ajatuksena päivitystä vaativa, mutta kaikesta huolimatta kiinnostava.

Metsoloiden realismi on muutenkin kytköksissä esityksien yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Esittämisajankohtansa vuoksi sarjasta tuli osittain myös sattumalta ”todenmukaisempi”, kuin mitä tekijöillä oli tai edes olisi voinut olla tavoitteena. Iris Ruoho (2001, 207) muistuttaa, kuinka Metsoloiden tekijät eivät sarjan tekemistä aloittaessaan 1980-luvun lopulla tienneet tulevasta syvästä talouslamasta. He eivät voineet ennustaa sarjan esityksen aikaan vallinnutta yhteiskunnallista ilmapiiriä, eivätkä niitä julkisia diskursseja, joiden puitteissa Metsoloista myöhemmin keskusteltiin. Kuitenkin sarjan realismista käytiin keskustelua tuon myöhemmin vallinneen yhteiskunnallisen diskurssin sisällä ja samalla tuotettiin tapaa, jolla sarjasta ja sen tekijöistä ryhdyttiin puhumaan myös tulevaisuudessa. (Mt., 207.) Toisin sanoen ennalta-arvaamattoman yhteiskunnallisen kehityksen myötä Metsolat muuttui entistä todemmaksi.

3 KOHTI METSOLOIDEN MERKITYKSIÄ

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia selviytymistä kulttuurisesti ja kulttuurituotteissa rakentuvana tarinallisena ilmiönä. Tutkimukseni aineiston muodostaa 1990-luvun suomalainen televisiosarja *Metsolat* ja siinä kuvatut selviytymistarinat. *Metsolat* oli sarja, joka vetosi katsojiin vaikeassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Sarjasta on tunnustettu selviytymisen eetos (Ruoho 2001) ja sen on nähty palvelleen katsojien terapeuttisia tarpeita (Hietala 1996). Sarjaa ei kuitenkaan ole tutkittu ihmistieteiden sisällä. Tutkimuksellani on kolme limittäin asettuvaa tehtävää, jotka ovat fiktiivisen kulttuurituotteen tutkiminen sosiaalityön toisen tiedon näkökulmasta (Hänninen ym. 2006), selviytymisen ilmiön tutkiminen kulttuurisena ja kulttuurituotteissa rakentuvana tarinallisena konstruktiona ja lopulta *Metsoloiden* tutkiminen sosiaalityön näkökulmasta. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia selviytymistarinoita *Metsolat*-sarjassa rakennetaan ja
2. millaisia merkityksiä selviytyminen näissä tarinoissa saa?

Tutkimukseni lähtökohtana on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Aina kun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa, he samalla määrittelevät itseään, maailmaa ja omaa osaansa maailmassa: tarkkailemalla, kertomalla, pohtimalla, etsimällä syitä ja tarkoituksia. (Esim. Lehtonen 1998, 15–18; Berger & Luckmann 1987; 50–51, Parton & O’Byrne 2000, 16; Heikkinen 2007, 146.) Kulttuurituotteet ovat osa näitä jatkuvasti liikkeessä olevia merkityksenantoprosesseja. Näin ollen se miten selviytymistä kuvataan erilaisissa kulttuurituotteissa vaikuttaa siihen mitä ymmärrämme selviytymisellä, mitä pidämme selviytymisenä ja ketä pidämme selviytyjänä. Ymmärryksemme selviytymisestä vaikuttaa myös siihen miten ymmärrämme oman selviytymisemme tai vaihtoehtoisesti miten ymmärrämme selviytymisen asiakkaan elämässä. Ymmärryksemme asioista vaikuttaa käyttäytymiseemme. *Metsoloiden* kaltaiset fiktiiviset tarinat eivät vain heijasta todellisuutta, vaan rakentavat sitä aktiivisesti (Lehtonen 1995).

Tarinallisesta näkökulmasta kulttuuriset tarinat taas ovat osa sitä tarinoiden joukkoa, joka meillä on käytettävissämme omaa elämää jäsentäessämme. *Metsoloiden* selviytymistarinat ovat mallitarinoita, jotka sisältävät tietoa muun muassa siitä miten tietyssä tilanteessa tai asemassa olevan ihmisen

odotetaan käyttäytyvän ja miten elämän käännteisiin tulisi suhtautua (Hänninen 1999, 51). Samalla mallitarinat ylläpitävät käsityksiä tavoiteltavista elämänkuluista, siitä mikä on mielekästä elämää, mikä ”normaalia” ja mikä marginaalista (Jokinen & Huttunen & Kulmala 2004, 16; Suoninen & Jokinen 2011, 36). Metsoloiden tarinat sisältävät näin ollen kulttuurista tietoa selviytymisestä.

Olen valinnut aineistokseni Metsolat-televisiosarjan useastakin syystä. Ensisijaisesti sarjan pariin ohjasi omakohtainen kiintymys sitä kohtaan. Tämän jälkeen tutkimusaiheen hahmottamista Metsoloiden ympärille vei eteenpäin mielenkiinto haastavaa ja sosiaalityön pro gradu -tutkielmien perinteessä jopa eriskummallista tutkimusasetelmaa kohtaan. Metsolat on monessa mielessä ”hyvä” sarja. Ensinnäkin sarja on ollut katsojien keskuudessa suosittu ja ensiesityksen aikaan sen arvio YLE:n katsojakyselyissä hyväksi jopa kaksi kolmesta suomalaisesta (Metsolat-seminaari, 1996). Metsoloiden kerronnan voidaan myös nähdä toteuttavan monia Aristoteleen hyvän draaman ominaisuuksia (Hiltunen 1999; Raatikainen 2001). Sarja on taidokkaasti tehty. Sosiaalityön näkökulmasta Metsolat on lisäksi hyvä valinta, sillä se on arkirealistinen kuvaus 1990-luvun alun lama-ajan Suomesta ja se käsittelee useita sosiaalityölle keskeisiä teemoja kuten sosiaalisia ongelmia, yksilön ja rakenteiden välisiä suhteita ja alueellisia kysymyksiä. Toki sarja on myös omasta mielestäni hyvä. Kirjoitan lisää henkilökohtaisesta suhteestani sarjaan tutkimusetiikkaa pohtivassa alaluvussa 3.4.

Selviytyminen jäsentyy luontevasti tarinallisten rakenteiden kautta, sillä tarinoissa, kuten selviytymisessä, on kyse muutoksesta. Tarinoiden voima ja niiden perustavanlaatuinen inhimillisuus on lisäksi se aines, joka sitoo tiukasti yhteen kulttuurituotteet ja sosiaalityön. Vaikka tutkimusaiheeni olisikin mahdollista tarkastella pelkästään kulttuurisesta näkökulmasta, esimerkiksi representaatioteorioiden avulla, olen tietoisesti pitänyt kiinni narratiivisuudesta teoreettisena lähestymistapana sen vuoksi, että ymmärryksessäni narratiivisuus kiinnittää tutkimusaiheeni tiukasti myös sosiaalityön käytäntöihin ja ihmisten arkeen.

3.2 Aineistona viisi selviytymistarinaa

Aineistoni muodostavat Metsoloiden viiden henkilöahmon eli Erkki Metsolan, Eeva Metsolan, Risto Metsolan, Liisa Metsolan ja Riitta Vanhasen selviytymistarinat. Määrittelen aineistoni tarinat selviytymistarinoiksi, sillä kaikki aineistoni tarinoiden päähenkilöt kohtaavat sarjassa vastoinkäymisiä, joiden jälkeen elämä jatkuu. Toisaalta Metsolat voidaan ajatella myös yhdeksi, myyttiseksi selviytymiskertomukseksi.

Konkreettisesti aineistoni muodostuu kaikista niistä Metsolat-sarjan kohtauksista, joissa kunkin henkilön selviytymistarinaa viedään eteenpäin. Kyse on tällöin lähinnä kohtauksista, joissa henkilö itse on mukana. Ajattelin aluksi ottaa mukaan vain tiiviisti rajatut tarinat niin, että selviytymistarina alkaisi siitä, kun tietty vastoinkäyminen tapahtuu. Kaikkien tarinoiden rajaaminen samalla tavalla oli kuitenkin mahdotonta. Lisäksi henkilöt saattavat kohdata tarinansa aikana useita vastoinkäymisiä. Mistä siis rajaisin selviytymistarinan alkavaksi? Vielä vaikeammaksi osoittautui sen tunnistaminen, mihin tällainen tarkkaan rajattu selviytymistarina päättyisi. Ymmärsin lopulta, että pohdintani selviytymistarinan alusta ja lopusta liittyvät perustavanlaatuisella tavalla tutkimusaiheeseeni selviytymiseen. Päätin ottaa mukaan analyysiin henkilöhahmojen koko tarinat, toisin sanoen, kaiken sen mitä 41-osaisessa Metsolat-televisiosarjassa kustakin henkilöstä kerrotaan.

Esittelen aineistoni selviytymistarinat seuraavassa taulukossa (taulukko 2). Olen tiivistänyt siihen henkilöhahmojen tarinoiden kulut koko sarjan ajalta. Tiivistelmät on laadittu kiinnittäen huomiota erityisesti selviytymisen teemaan liittyviin käännekohtiin. Toisin sanoen tiivistelmät sisältävät jo omaa tulkintaani, sillä ne eivät sisällä kaikkea mitä henkilöhahmoille ehtii sarjan 41 jakson aikana tapahtua. Koska Metsoloiden kerronta etenee pääosin kronologisesti, myös tiivistelmät myötäilevät pääosin sarjan juonenkulkua.

TAULUKKO 2. Aineiston selviytymistarinat

HENKIÖ	TIIVISTELMÄ (Numerot viittaavat sarjan osiin Liite 2.)
ERKKI METSOLA	Erkki on Metsoloiden perheen nuorin poika ja lapsista ainoa, joka on jäänyt kotitalalle Leppävaaraan asumaan. Työttömälle Erkille on hiihtouran jälkeen kehittynyt alkoholiongelma. Erinäisten tapahtumien jälkeen hän päättää raitistua ja perustaa kaivinkoneyrityksen (3). Perittyään mummoltaan maata (4) Erkki perustaa Urjan rinnekeskuksen, joka työllistää useita kyläläisiä (avajaiset 19). Hän menee kihloihin ja myöhemmin naimisiin (24) nuoruudenrakastettunsa Helena Meriläisen kanssa. Talouslaman iskiessä Erkki joutuu viemään yrityksensä konkurssiin, mutta hänen onnistuu jatkaa yrittäjänä. Odottaessaan perheen ensimmäistä lasta Helena joutuu onnettomuuteen ja kuolee (37). Erkki ratkeaa juomaan, mutta palaa takaisin arkeen läheistensä tuella. Sarjan päättävässä joulujaksossa (41) Erkki on edennyt liikemiehen urallaan ja perustanut perheen sihteerinsä Riitan kanssa.

EEVA METSOLA	Eeva on Metsoloiden perheen nuorin tytär, joka opiskelee Tampereella lääkäriksi. Opintojensa ohella Eeva tekee terveyskeskuslääkärin sijaisuuksia kotikunnassaan Hoikassa. Veljentyttärensä kautta Eeva tutustuu Stigiin ja he rakastuvat (8). Stig loukkaantuu häämatkalla vakavasti auto-onnettomuudessa (14). Hän joutuu pyörätuoliin ja kärsii neurologisista ongelmista. Stig menee pidemmäksi aikaa Tukholmaan kuntoutukseen ja Eeva lähtee lääkäriksi Afrikkaan (21). Palattuaan takaisin Suomeen pariskunta muuttaa Stigin isän luo Paraisille (25). Siellä kunnianhimoinen Eeva kaipaava oman alan töitä, eikä viihdy ”toisten nurkissa”. Lopulta Eeva saa Hoikasta kunnanlääkärin pestin ja tietokoneista innostunut Stig työllistyy Erkin yritykseen. Sarjan päättävässä joulujaksossa (41) Eevalla ja Stigillä on yhteinen lapsi.
RISTO METSOLA	Risto on Metsoloiden vanhin poika, joka asuu perheensä kanssa Tampereella. Somistajaksi opiskellut Risto harrastaa maalausta ja työskentelee messurakenteita tekevässä yrityksessä. Kun omistaja haluaa myydä yrityksen, Risto päättää ostaa sen työkavereidensa kanssa säästääkseen kaikkien työpaikat (2). Risto ottaa kauppaa varten suuren lainan, jonka vakuudeksi asettaa myös kotitalonsa. Yritys ajautuu konkurssiin ja samaan aikaan vaimo Raija ilmoittaa haluavansa avioeron (13). Risto muuttaa takaisin lapsuudenkotiinsa Hoikkaan ja auttelee siellä veljensä Erkin yrityksessä. Myöhemmin Risto sairastuu masennukseen (29->), josta kuntoutuu hoitojakson jälkeen. Sarjan lopussa Risto työskentelee kansalaisopistossa piirustuksenopettajana.
LIISA METSOLA	Liisa Metsola on Riston lukioikäinen tytär. Sarjan alussa Liisa asuu kotona ja elää abivuottaan vailla suurempia tulevaisuudensuunnitelmia. Kevään aikana hän alkaa seurustella isoveljensä Lassen kaverin Stigin kanssa. Liisan ylioppilasjuhlissa (8) Stig tutustuu Liisan tätiin Eevaan ja he rakastuvat. Liisan sydän särkyä. Viettäessään aikaa Hoikassa isovanhempiensa luona Liisa tapaa paikkakunnalle mielenosoitukseen saapuneen Osmoon (10). He alkavat seurustella, ostavat Hoikasta autiotalon (17) ja ryhtyvät maatalousyrittäjiksi. Jonkin ajan kuluttua Liisa turhautuu elämäänsä maaseudulla (24) ja kamppailee elämänsä suunnan kanssa. Erinäisten tapahtumien jälkeen Liisa päättää jäädä Osmon kanssa maalle asumaan (29). Sarjan viimeisessä joulujaksossa (41) Liisa odottaa lasta ja Osmo on jatkanut poliittisella urallaan.
RIITTA VANHANEN	Riitta on sarjan alussa työttömänä, kuten myös miehensä Eino. Erinäisten tapahtumien jälkeen Eino tekee itsemurhan (4) ja Riitta jää pienen Leenatyttären yksinhuoltajaksi. He asuvat kaukana kirkonkylältä ja Riitta käy lääkärin vastaanotolla masennuksen vuoksi (16). Kun Urjan rinnekeskusta rakennetaan Riitta saa töitä Erkin sihteerinä (17). Hänestä tulee Erkin ahkera ”oikea käsi”. Rinnekeskuksen toimiston ollessa Leppävaaran tilan pihapiirissä, Riitta tutustuu myös muuhun Metsoloiden perheeseen. Hänestä tulee luonteva osa Metsoloiden klaania ja hän osallistuu sukujuhliinkin muiden mukana. Sarjan päättävässä joulujaksossa (41) Riitta on perustanut perheen Erkin kanssa.

Metsoloissa on valitsemieni tarinoiden lisäksi myös monta muuta selviytymistarinaa, kuten vanhempien Annikki ja Antti Metsolan selviytyminen maataloudesta luopumisen jälkeen, heidän

tyttärensä Jaanan selviytyminen rintasyövästä, tämän aviomiehen Jaakon selviytyminen työttömyydestä ja niin edelleen. Oikeastaan monet näistä tarinoista olisivat hyvinkin mielenkiintoisia tutkimuskohteita, sillä ne eivät ole valitsemieni tarinoiden tavoin Metsoloiden keskeisiä tarinankulkujia. Aineistoni tarinoista etenkin Erkin ja Riston tarinat muodostavat koko sarjaa ajatellen kaksi kenties hallitsevinta narratiivista kaarta. Sivujuonien ja sivuhenkilöiden tarkasteleminen voisi olla jopa hedelmällisempää kuin päähenkilöiden analysoinnissa pitäytyminen, sillä sivuhenkilöistä saattaa paljastua herkemmin esimerkiksi sarjan ideologisia latauksia (Sahlberg 2009, 14). Toisaalta juuri siksi, että Erkin ja Riston tarinat ovat sarjan kokonaisuuden kannalta niin keskeisiä, olisi vaikea perustella niiden pois jättämistä.

Olen halunnut saada aineistostani mahdollisimman monipuolisen ja olen siksi valinnut erilaisia tarinoita (Lehtonen 1995, 45–46). Henkilöiden kohtaamisissa vastoinkäymisissä on edustettuna niin elämänkulun vaiheisiin kiinnittyviä muutoskohtia, kuten Liisan itsensä etsiminen tai Eevan uran ja perheen yhdistäminen. Erkin ja Riitan sarjan alussa kuvattu työttömyys taas on tiettyyn historialliseen tilanteeseen liittyvä ilmiö, sillä työttömyyttä selitetään nimenomaan sarjan tapahtumapaikan Kainuun huonolla työllisyystilanteella. Lopulta kaikki aineistoni tarinoiden päähenkilöt kohtaavat myös poikkeuksellisia vastoinkäymisiä kuten onnettomuuksia ja sairauksia. Riitta Vanhasen tarina poikkeaa muista valitsemistani tarinoista lisäksi siten, että Riitta on selkeästi Metsoloiden sivuhenkilö. Olen valinnut Riitan tarinan mukaan aineistoon, sillä se on yksi henkilökohtaisia suosikkejani ja aikaisemmassa Metsolat-tutkimuksessa Riitan henkilöhahmo on jätetty kokonaan huomioimatta. Riitan tarina lisäksi haastaa aikaisempia Metsoloista tehtyjä tulkintoja, jotka painottavat sarjan miehisiä selviytymistarinoita (Ruoho 1994, 2001).

Metsolat on julkaistu kahdeksan levyn DVD -tallenteena vuonna 2011. Yhteensä levyillä on 33 tuntia 17 minuuttia audiovisuaalista materiaalia (mukaan lukien 20 minuutin lisämateriaali). Analyysin tekemistä olisi mahdollisesti helpottanut se, että olisin valinnut aineistokseni esimerkiksi alkuperäiset Metsoloiden käsikirjoitukset tai sarjasta myöhemmin ilmestyneet kirjat. Kirjallinen aineisto olisi kenties ollut helpommin aloittelevan tutkijan hallittavissa. Olen kuitenkin tietoisesti pitäytynyt audiovisuaalisessa aineistossa, sillä Metsoloiden tarinallisia merkityksiä ei ole mahdollista tarkastella erikseen sarjan, nimenomaan television, kerronnallisiin konventioihin kiinnittyvästä todentunnusta (luku 2.3, myös Hyvärinen 2004, 19).

3.3 Tarinoiden katsomista ja lukemista

Muiden tutkimusten tapaan myös tämän tutkimuksen kohdalla on mahdotonta erottaa analyysin, tulkinnan ja kirjoittamisen vaiheita toisistaan (esim. Kulmala 2006, 42; Laitinen 2010, 85; Romakkaniemi 2011, 80). Varpu Löyttyniemi (2004, 24) kuvaa laadullisen tutkimuksen tekemistä dialogiksi, jota tutkija käy aineistonsa kanssa ja jossa jokainen uusi näkökulma johtaa uudenvälisiin kysymyksiin ja siten erilaisiin vastauksiin. Tutkimuskysymykset muovaavat tutkimusmenetelmää ja menetelmä kysymyksiä. Metsoloiden kanssa käymääni dialogia on värittänyt sarjan fiktiivisyys. Pohdin jatkuvasti miten asemoitua siihen. Fiktiossahan kaikella on merkityksensä, sillä fiktiivinen maailma on konstruoitu sellaiseksi. Fiktio on suljettu systeemi, johon ei voi vaikuttaa. Kuitenkin fiktiivisessäkin maailmassa ihmisillä on suunnitelmia, tavoitteita ja tunteita. (Kinnunen 1985, 95–96.) Jouduin ratkaisemaan, miten lähestyä Metsoloiden fiktiivisyyttä sarjan tarinoita väheksymättä, mutta toisaalta ajautumatta todentuntuisten ja elämyksellisten tarinoiden vietäväksi.

Päätin lähestyä tarinoita nimenomaan tarinallisuuden, narratiivisuuden avulla. Narratiivisen lähestymistavan kautta aineistoni fiktiiviset selviytymistarinat asettuvat osaksi tarinoiden maailmaa, jossa kysymykset fiktion ja ei-fiktion rajasta ovat vähemmän keskeisiä. Ensinnäkin tarinat ovat aina kerrottuja, ovat ne sitten ”totta” tai eivät (Lehtonen 1998, 122). Toisekseen tarinoita ei narratiivisessa tietämisessä arvioida sen mukaan kuinka totuudenmukaisia ne ovat. Tarinoiden vakuuttavuus on niiden todentunnussa ja elämäntilaisuudessa. (Bruner 1986, 11–13.) Narratiivisessa ajattelussa tarinat jäljittelevät elämää ja elämä jäljittelee tarinoita, jolloin mimesis elämän ja tarinoiden välillä toimii kahteen suuntaan. Tällöin ’elämä’ on samanlainen konstruktio kuin ’narratiivi’, eikä ole olemassa ’elämää sinällään’ (*life itself*). (Bruner 2004, 692.)

Tutkimusmenetelmäni perustan muodostaa narratiivinen lähestymistapa. Matti Hyvärinen (2006) on jaotellut narratiivisen analyysin tutkimustyyliä neljään eri kategoriaan: temaattinen luenta eli sisällön analyysi, kertomusten luokittelu kokonaishahmon perusteella, kertomusten kulun yksityiskohtien analyysi ja kertomuksen vuorovaikutuksellisen tuottamisen analyysi. Sovellan omassa analyysissäni niin temaattista luentaa, kertomusten luokittelua kokonaishahmon perusteella kuin kertomuksen kulun yksityiskohtien analyysiä. Kertomusten temaattisen luennan on nähty edustavan Donald Polkinghornen määritelmän mukaista *tarinoiden analyysiä* (Romakkaniemi 2011, 79). Tarinoiden analyysi perustuu paradigmaattiseen ajatteluun, kun taas *tarinallinen analyysi* perustuu narratiiviseen ajatteluun (Polkinghorne 1995, 35). Jako liittyy Jeromy Brunerin paradigmaattisen ja narratiivisen ajattelun erottamiseen. Oman analyysini ollessa temaattista ja kokonaishahmon perusteella tapahtuvaa, se on sekä tarinoiden analyysiä että tarinallista analyysiä.

Marjo Romakkaniemi (2011, 80) kuvaa samalla tavalla oman tutkimuksensa kertomusten analyysiä masennuksesta kuntoutujien kertomuksia tutkineessa sosiaalityön väitöskirjassaan.

Analyysiä tehdessäni katsoin Metsolat useaan otteeseen. Analyytisesti katsoin sarjaa mukailien elokuvia kasvatustieteiden väitöskirjassa käyttäneen Jukka Kujalan (2008, 67–68) menetelmällistä tapaa. Tällöin tarkastelin:

1. Metsoloita kuvallisena, äänellisenä ja sanallisena kokonaisteoksena,
2. sarjan juonikulkua, joista muodostuvat aineistoni selviytymistarinat ja
3. sarjasta litteroituja erityisesti selviytymistarinoiden tihentymiskohtiin liittyviä tekstejä.

Katsoin koko sarjan tutkimusprosessin aikana kolme kertaa. Lisäksi katsoin useamman kerran yksittäisiä jaksoja ja kohtauksia. Katsoessani sarjaa ensimmäistä kertaa osana tutkimusprosessiani, en ollut vielä rajannut aineistoani lopullisiin viiteen henkilöhaamoon. Tein ensimmäisellä katsomiskerralla muistiinpanoja kaikkien päähenkilöiden⁷ tarinoiden etenemisestä, juonikuvioista ja kohtauksien järjestyksistä. Sisällöllisesti tarkastelin henkilöiden kohtaamia vastoinkäymisiä ja niihin liittyviä asioita. Keskityin siihen miten sarjassa kuvataan vaikeuksia ja erityisesti sosiaalisia ongelmia. Tein ensimmäisellä katsomiskerralla myös muistiinpanoja suhteessa aikaisempaan Metsoloita koskevaan tutkimukseen. Ensimmäisen katsomiskerran jälkeen purin kaikkien päähenkilöiden osalta vaikeuksiin ja niiden voittamiseen liittyvät tarinat taulukkoihin kirjaamalla ylös juonen kulkua ja etsimällä tarinoiden käännekohtia. Taulukoinnin avulla sain esiin suurempia narratiivisia kaaria ja pystyin vertaamaan tarinoita toisiinsa. Valittuani ne henkilöhaamot, joiden tarinoihin keskityn, piirsin heidän tarinansa aikajanoiksi ja hahmottelin tätä kautta myös minkä suuntaisista tarinoista on kyse. Kenneth ja Mary Gergen (2001) ovat erottaneet toisistaan tarinoiden suunnan perusteella edistyvät (*progressive*), stabiilit ja taantuvat (*regressive*) tarinat. Hyvärinen (2002, 18) kutsuu karkean jaottelun avaamia elämän suuntia ”henkisiksi perussuunniksi”, on kyse siitä eteneekö elämä ikään kuin ylös, tasaisesti vai alas.

Ryhdyin teemoittelemaan aineistoni tarinoita kysymysten avulla. Kysyin tarinoilta: miten ja miksi asia näyttäytyy vastoinkäymisenä tai vaikeutena? Mistä ongelma tai vastoinkäyminen johtuu? Mitä henkilö itse ajattelee tilanteestaan? Mitä muut ajattelevat tilanteesta? Mistä muutos alkaa? Mikä tai

⁷ Ensimmäisellä katsomiskerralla tein muistiinpanot koko Metsolan ydinperheen tarinoista mukaan lukien seuraavat henkilöhaamot: Jaakko Järvenheimo, Stig Eklund, Helena Meriläinen, Liisa Metsola ja Riitta Vanhanen.

kuka henkilöä auttaa? Kysymykset autoivat minua pitämään löytyneet teemat osana henkilön selviytymistarinan alkua, keskikohtaa ja loppua. Hyvärinen (2006, 17–18) muistuttaa, että temaattisella luennalla ei saa hävittää aineiston kerronnallista luonnetta, vaan teemat tulee liittää tarinankulun vaiheisiin. Kysymysten avulla löysin tarinoista toistuvia teemoja. Pyörittelin teemoja mielessäni, luokittelin niitä ja hahmottelin laajasti teemojen suhdetta aikaisempaan tutkimukseen.

Lopullinen luentani jäsenyi käyttämällä sarjan keskeisen henkilön Erkin selviytymistarinaa kehyskertomuksena. Kehyskertomuksen käyttöön otin mallia Harri Jokirannan (2003, 94) väitöskirjasta. Lukemisen perusta on tällöin Erkin selviytymistarinassa, jota täydennetään muiden tarinoiden avulla. Lähestyin Erkin selviytymistarinaa erityisesti alkoholiongelmasta toipumisen tarinana. Käyn Erkin tarinan yksityiskohtaisesti läpi alaluvussa 4.1. Erkin tarinan juonessa ilmenevien teemojen kautta laajensin luentaani muihin aineiston selviytymistarinoihin. Jokiranta (mt., 95) kuvaa väitöskirjassaan teemoittelun avulla tapahtuvaa luentaa aineistonsa tarinoiden ”yhteen lukemiseksi” ja kehyskertomuksen avulla tapahtuvaa luentaa aineistonsa tarinoiden ”erikseen lukemiseksi”. Omassa luennassani siirryn Erkin tarinan kautta muihin tarinoihin, jolloin toteutan Jokirannan tapaan ”erikseen lukemista”. Kuitenkin myös temaattisen jäsennyksen osalta olen hakenut tarinoiden väliltä yhtäläisyyksien lisäksi eroavaisuuksia, jolloin kyse ei ole vain ”yhteen lukemisesta”. Vaikka kaikissa selviytymistarinoissa on tunnistettavissa samoja juoniteemoja, niiden merkitys kuitenkin vaihtelee suhteessa selviytymiseen, sillä aineistoni tarinoiden päähenkilöt muodostavat moninaisen joukon eri elämäntilanteissa olevia eri ikäisiä naisia ja miehiä (toisin kuin Jokirannan maaseudun miehiä koskevassa tutkimuksessa).

Analysoidessani selviytymistarinoita vertailin myös tarinoiden emotionaalista, selittävää ja moraalista tasoa Hännisen ja Koski-Jänneksen (1998) ajatuksia mukaillen. Tarinan *emotionaalinen taso* hahmottaa tapahtumien merkitystä päähenkilön näkökulmasta toivottavuuden ja ei-toivottavuuden ulottuvuudella. *Selittävä taso* taas muodostuu tarinan kausaalisista merkityksistä, sen kuvaamista syy-seuraussuhteista. Hännisen ja Koski-Jänneksen mukaan tarinan selittävällä tasolla on moraalisia seurauksia, sillä sen kautta tuodaan esiin kuka on syyllinen kielteisiin tapahtumiin ja mikä on eri tahojen vastuu tapahtumista. *Arvojen taso* taas antaa kaikille tarinoilla syvemmän ja laajemman kaukupohjan, sillä tarinan arvojäsenitys pohjautuu aina tiettyyn ihmis- tai yhteiskuntäkäsitykseen. Se sisältää tarinoiden käsityksen siitä, mikä on hyväksyttävää, tuomittavaa, arvokasta, arvotonta, tärkeää tai merkityksetöntä. (Hänninen & Koski-Jännes 2000, 200–201.) Mikko Lehtosen mukaan kertominen ja arvottaminen ovatkin läheisessä suhteessa toisiinsa. Kerronta on ”avaruudellisen ja ajallisen aineksen jäsentämistä syyn ja seurauksien ketjuihin”. (Lehtonen 1998, 118.)

Analyysiä tehdessäni pohdin jatkuvasti selviytymisen luonnetta. Mitä oikeastaan olen tutkimassa? Tunsin usein, että olen jonkin merkittävän tutkimusaiheen äärellä, mutta punaisen langan tavoittaminen tuntui silti äärimmäisen haastavalta. Luin analyysiä tehdessäni jatkuvasti laaja-alaisesti lisää kirjallisuutta. Kun ryhdyin analysoimaan Metsoloiden selviytymistä peilaamalla teemoja yksityiskohtaisesti Tuula Hannele Ikosen (2000) kokonaisvaltaiseen *selviytymisen teoriaan*, pääsin kunnolla kiinni aineistooni. Ryhdyin lähilukemaan tarinoita uudella tavalla, toisaalta vapaamuotoisemmin tulkiten, toisaalta yksityiskohtaisesti analysoiden. Katsoessani Metsoloita toisen kerran, ryhdyin poimimaan sarjasta kohtauksia ja dialoginpätkiä, joissa selviytymistä ja selviytymistarinaa rakennetaan. Kiinnostukseni siirtyi ongelmakeskeisestä tarkastelusta Metsoloiden kuvaamaan toivoon. Tekstiotteiden kautta pääsin kunnolla kiinni analyysin tekemiseen ja tulkintaan. Jotkut lainauksista ovat jääneet osaksi lopullista tutkimusraporttiani, toiset eivät. Kolmannen kerran katsoin Metsolat aineistoni henkilöiden selviytymistarinoiden kautta, tarkastellen selviytymistarinoiden rakentumista ja erityisesti tarinoiden eri tasojen (Hänninen & Koski-Jännes 1998, 200-201) muodostumista.

Analyysiprosessissani oli jatkuvasti läsnä kaksi vastakkaista tulkintakehystä. Toisaalta tehdessäni lähiluentaa ja temaattista analyysiä selviytymisen rakentumisesta Metsoloissa, yritin kaivaa tieni syvälle sisään sarjan maailmaan. Pysin narratiivisen tietämisen kautta ymmärtämään aineistoni henkilöihahmoja, heidän tunteitaan ja toimijuuttaan. Katsoessani yhä uudelleen tuttuja kohtauksia pyrin myötäelämään henkilöihahmojen kohtaamia vaikeita elämäntilanteita. Jukka Kujala kirjoittaa väitöskirjassaan, kuinka todentunnulla on vaaransa, sillä ”se johtaa helposti tutkijan tulkitsemaan elokuvan toimijoita ja toimintaa ikään kuin tutkija olisi keskellä elettyä elämää” (Kujala 2008, 41–42). Omassa ajattelussani todentuntu ei ole uhka tutkimukselle, päinvastoin. Lähestyessäni Metsoloita *toisen tiedon* lähteenä ymmärrän sarjan narratiivisen todentunnun aineiston rikkautena. Taitavan kerronnan lopputuotteena Metsolat on täynnä inhimillistä ja koskettavaa hiljaista tietoa selviytymisestä. Todentuntuiset tarinat saattavat lopulta kertoa ”enemmän” elämästä kuin pragmaattinen tieto.

Jouduin kuitenkin myös etäännyttämään itseäni sarjasta eli kyseenalaistamaan välittömän tunnekokemukseni ja astumaan taaksepäin. Pohdin muun muassa miten juonen avulla rakennetaan tarinaa ja tarinan henkilöitä, ja miten kerronnassa käytetään hyväksi kulttuurisia merkkejä ja symboleja. Koin tarinoista etäisyyden ottamisen välttämättömäksi, vaikka en olekaan kiinnostunut Metsoloista sosiologisista näkökulmista. Esimerkiksi Denzin (1989) sekä Sutherland ja Feltey (2013) pyrkivät sosiologisilla lukemistavoillaan paljastamaan elokuvakerronnan ideologioita ja valtarakenteita. Denzinin (1989) menetelmällinen runko rohkaisee lukemaan elokuvaa ensisijaisesti

”vastakarvaan”, ikään kuin katsomaan elokuvan ilmeisten merkitysten taakse. Minua kiinnostavat kuitenkin juuri Metsoloiden kerronnan ilmeiset merkitykset, jollaisina ymmärrän myös aineistoni selviytymistarinat. Tuskin kukaan voi kieltää, etteikö Metsolat sisältäisi selviytymistarinoita. ’Selviytymistarinan’ merkitys on tässä suhteessa itsestään selvä ja juuri sen vuoksi olen kiinnostunut kriittisesti tarkastelemaan miten selviytymistarinat rakentuvat ja millaisia merkityksiä ne sisältävät.

Olin katsonut Metsoloita paljon jo ennen tutkimusprosessini alkamista. Luulin tuntevani sarjan paremmin kuin todellisuudessa tunsin. Huomasin analyysiä tehdessäni, että en voinut nojata aikaisempiin käsityksiini tarinoiden kuluista, sillä minun tuli nyt käydä sarja systemaattisesti läpi niin, että aineistoni ei olisi muodostunut aikaisempien tuntemuksieni varaan. Jouduin pohtimaan ja tarkkailemaan sitä, miten henkilöhahmojen tarinat todella kerronnassa rakentuivat ja mikä oli aikaisemmin katsojana tekemääni tiedostamatonta tulkintaani. Se, että tunsin Metsolat jo ennestään hyvin vaikeutti osaltaan analyysin tekemistä, sillä jouduin refleктоimaan jatkuvasti tulkintani suhdetta aineistoon. Kipuilu helpottui, kun katsoin sarjaa yhä uudelleen. Mitä tutummaksi sarja tuli aineistona, sitä selkeämmin pystyin erottelemaan sarjan herättämiä tunteita ja ajatuksia ja myös käsittelemään niitä tutkimukseni kannalta hedelmällisellä tavalla.

Analyysiprosessiani auttoi se, että pystyin aina palaamaan alkuperäiseen aineistooni, eli katsomaan Metsoloita milloin halusin. Saatoin katsoa sarjaa myös ”kuin ensimmäistä kertaa” niin, että minulla ei ollut muistiinpanovälineitä esillä –vaikka toki mielessäni oli usein silti tutkimuskysymykseni. Sinikka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (2009, 224) nimittäin muistuttavat opinnäytetyön tekijää siitä, että aineiston keräämisen ja analyysin väliin ei kannatta jättää liikaa aikaa, jotta aineisto vielä inspiroi tutkijaa. Minulla on ollut mahdollisuus palata Metsoloiden ääreen aina tarvittaessa ja siis inspiroitua aineistostani aina uudelleen.

3.4 Tutkimuseettisiä huomioita

Pertti Alasuutari vertaa tieteellisen tutkimuksen tekemistä orastavaan rakkaussuhteeseen. Alasuutarin mukaan tieteellinen tutkimus on samankaltaista merkkien tulkitsemista, kuin ihastuessa tapahtuva toisen osapuolen käyttäytymisen tulkinta. Näissä tilanteissa täytyy nolojen aloitteiden sijaan tyytyä tulkitsemaan erinäisiä merkkejä, mutta toisaalta täytyy varoa pettämästä itseään eli tulkitsemasta merkkejä omien toiveidensa mukaisesti. (Alasuutari 1999, 77.) Omana aineistonani on valmis kulttuurituote, jonka fani olen. Tällöin kiintymys on tutkimusprosessissani muutakin kuin

vertauskuva. Populaarikulttuurin tuotteiden analyysiin liittyen tutkimuskohteiden valinnan omakohtaisuus on kuitenkin onneksi nimetty ensimmäiseksi metodisäännöksi (Suoranta 2007, 262). Tutkimusta on tehty esimerkiksi valiten koko aineisto sen perusteella, että teksteillä on ollut erityinen merkitys tutkijalle itselleen tämän elämän varrella (Lehtonen 1995, 46).

Kaarina Nikunen (2005, 32) toteaa, kuinka faniuden kokemus voi tuoda tutkijalle harhakäsityksen siitä, että hänen kokemuksensa on yhtä kuin muiden kokemus. Tehdessäni tutkimusta fanittamastani televisiosarjasta, olen ollut pakotettu myös itse pohtimaan omaa asemaani suhteessa tutkimuskohteeseeni. Onko minulla Nikusen mainitsemia harhakäsityksiä Metsoloiden merkityksestä? Toisaalta oma faniuteni ei keskeisesti määritä tutkielmani tekoa, sillä en ole tekemässä fanitutkimusta, johon Nikunen edellä viittasi. Faniuden problematiikka on vahvemmin läsnä juuri fanitutkimuksen kentällä, jota on kritisoitu siitä, että fanit tutkivat itseään (kts. Hirsjärvi 2009, 47).

Faniuteni vuoksi olen katsonut Metsoloita paljon ja sen tarinat ovat siten tulleet tutuiksi. Toisaalta vasta päästyäni sosiaalityön opinnoissani tarpeeksi pitkälle, kokeiltuani jo siipiäni työelämässäkin, tehtyäni työtä erilaisten ongelmien ja ennen kaikkea erilaisten ihmisten parissa, aloin katsoa Metsoloita eri näkökulmasta käsin. Huomasin tarkastelevani sarjaa eri tavalla opintojeni myötä, etsien sen kuvaamista tapahtumista yhteiskuntatieteissä oppimiani teemoja. Vaikka Metsoloiden valitseminen graduaiheeksi herätti kanssaopiskelijoissa ihmetystä ja kenties hilpeyttäkin, itselleni sosiaalityön opinnot ovat tarjonneet ikään kuin silmälasit tarkastella jotakin niinkin arkista asiaa kuin television suosikkisarjaa analyttisemmin.

Faniuteni on etu sikäli, että se on herkistänyt minut aineistolleni ja merkityksille, jotka kenties ovat olemassa määrittelyjä osittain pakenevina tunteina ja tuntemuksina. Olen kuitenkin vakuuttunut siitä, että tunnekokemuksellani on koko tutkimusprosessiani ajattelen tärkeä painoarvo. Metsoloiden ”taika” on pitänyt minut otteessaan, huolimatta siitä, että tutkimusprosessin aikana olen joutunut lähestymään tuttua televisiosarjaa myös kriittisestä näkökulmasta ja välillä koko aihe on kyllästyttänyt. Metsoloiden ”taika” on myös uudelleen ja uudelleen vakuuttanut minut siitä, että kyse on paitsi yhteiskunnallisesti merkittävästä televisiosarjasta, myös laajemmin mielenkiintoisesta ja merkittävästä tutkimusaihepiiristä. Vaikka Metsoloita tehtiin vain 41 osaa yli kaksikymmentä vuotta sitten, sarjaa katsoneet pohtivat edelleen: *mitäköhän heille kuuluisi nyt?*

Aineistoni ollessa fiktiivinen televisiosarja olen pohtinut myös tekstin tulkitsemiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Koska yhdessä tutkielmassa tai tulkinnessa ei ole mahdollista käsitellä kaikkia

teoksen puolia tasavertaisesti, tulisi Sanna Nyqvistin ja Antti Kauppisen (2006, 226) mukaan noudattaa ”tapauskohtaista olennaisuusperiaatetta”. Periaate tiivistyy kysymykseen ”jos haluan tutkia aspektia X teoksessa Y, kuinka esitän X:n tavalla, joka tuo esiin X:n kannalta olennaiset piirteet, mutta ei anna väärää kuvaa Y:n kokonaisuudesta?” (mt., 226). Miten siis teen perustellusti tulkintaa Metsoloiden tarinoista, ilman harhaanjohtavia painotuksia ja rajauksia koko sarjaa ajatellen? Nyqvistin ja Kauppisen mukaan eettisiä ongelmia syntyy helposti, jos tulkinnassa sovelletaan ulkoa tuotuja valmiita malleja tai tulkintoja tehdään ennalta määrätyn teesin tukemiseksi.

Nyqvistin ja Kauppisen (2006) eettisen tulkinnan pohdinta liittyy erityisesti kirjallisuustieteen tutkimukseen, mutta se soveltuu myös yleisemmin kulttuuristen tekstien tutkimiseen. Yksi eettisistä ongelmista on se, että lukijalle tulisi tarjota mahdollisuus ymmärtää tutkimus, vaikka käsiteltävä teos ei olisikaan tuttu. Nyqvistin ja Kauppisen mukaan tulkittavan teoksen jonkinasteinen referointi ja kysymysten merkityksen selvittäminen suhteessa teoksen kokonaisuuteen ei ole vain ystävällisyyttä lukijaa kohtaan, vaan myös välttämättömyys. Lukijan pitää voida luottaa tutkimukseen ja tuloksiin ilman, että hänen täytyy käydä läpi tutkimuksessa käsitellyt teokset. (Mt., 229–230.)

Tulkinnan etiikkaa on mahdollisuutta lähestyä myös tutkijan positiivisten velvollisuuksien kautta: millainen on hyvä tulkinta? Nyqvistin ja Kauppisen (2006, 234) mukaan tulkinnan tulee olla ainakin omaperäinen ja innostava. Omaperäisyydellä tutkijat tarkoittavat sitä, että tutkija esittää uuden tulkinnan teoksesta tai vaihtoehtoisesti perustelee jo esitetyn tulkinnan uudella tavalla. Lisäksi omaperäisyyteen liittyy se, että tulkinnan tulisi ylittää teoksen ilmeinen anti ja parhaimmillaan innostaa tutkimuksen lukijaa jopa tarttumaan uudelleen käsiteltyyn teokseen. (Mt., 234.)

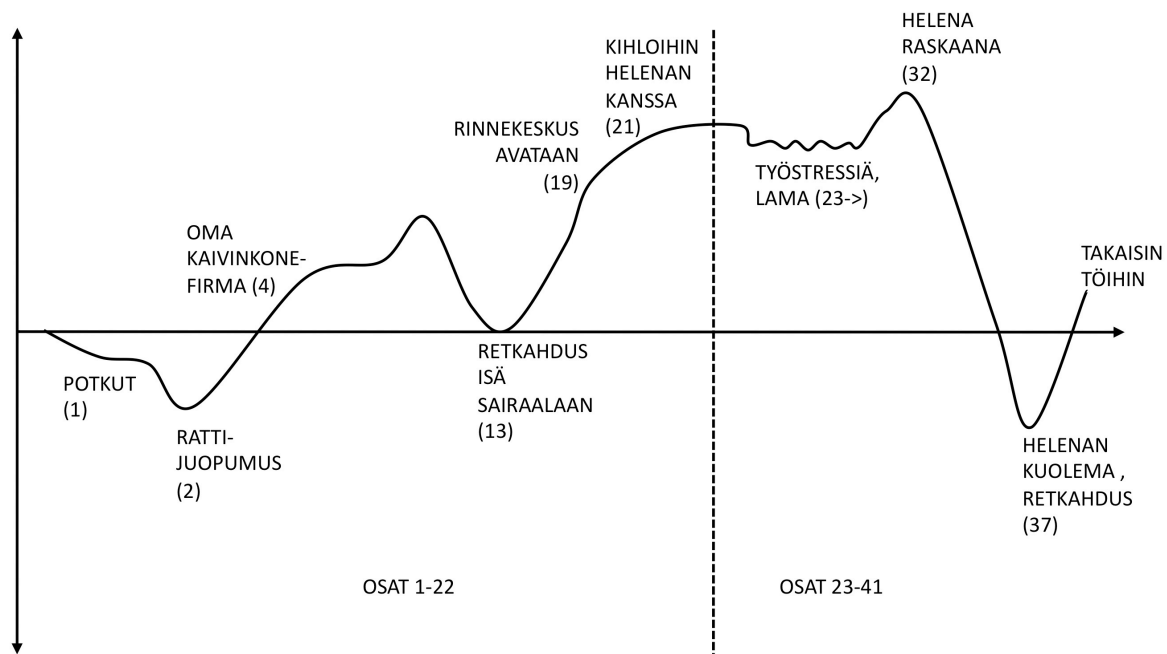
4 SELVIITYMISTARINOIDEN TEMAATTINEN LUENTA

4.1 Erkin selviytymistarina

Erkki Metsolan tarina on Metsoloiden kerronnassa keskeinen. Esimerkiksi Iris Ruohon (2001, 135) mukaan sarjan jokapäiväisen kamppailun ja selviytymisen kuvaukset kietoutuvat kaikki lopulta Erkin tarinaan. Veijo Hietala (1996, 125) näkee samaten Metsoloiden mytologian operoivan nimenomaan Erkin kautta. Vaikka Erkki on Metsoloiden näennäinen päähenkilö ei sarjaa kuitenkaan kerrota pelkästään hänen näkökulmastaan. Tällöin myöskään Metsoloissa rakentuva selviytyminen tai selviytymisen eetos (Ruoho 2001) ei palaudu pelkästään Erkin tarinaan, jota on sitäkin aikaisemmassa tutkimuksessa tulkittu kapeasti. Erkin tarinan on muun muassa nähty edustava perinteistä sankaritarinaa (Hiltunen 1999). Selviytymisen näkökulmasta Erkin tarinasta löytyy moninaisia inhimillisiä sävyjä. Ihmisen tarinaa onkin usein vaikeaa palauttaa vain yhteen lajityyppiin (Hyvärinen 2002, 18).

Erkin tarina koostuu kahdesta suuremmasta kokonaisuudesta, kuten koko Metsolat -sarja (kuvio 2, s. 39). Ensimmäiset 22 osaa kuvaavat Erkin nousujohteisen tarinan päihdeongelmaisesta työttömästä kunnioitetuksi pienyritystäjäksi. Tämä sankaritarina (Hiltunen 1999) huipentuu sarjan viimeiseksi ajateltuun osaan 21 *Sovintoja ja ratkaisuja*. Kyseisen jakson loppupuolella tehdään sarjan sisäisessä ajassa muutamia kuukausia kestävä ajallinen hyppäys eteenpäin: talvi on muuttunut kevääksi, Erkki ja hänen nuoruuden rakastettunsa Helena Meriläinen ovat menneet kihloihin. Laskettelukeskuksen johtajana Erkkiä on pyydetty puhumaan yrittäjyydestään television ajankohtaisohjelmaan ja koko Metsoloiden suku kerääntyy televisioiden ääreen seuraamaan sitä. Erkki on noussut pohjalta huipulle, läheiset ihmiset ovat hänestä ylpeitä, prinssi on saanut prinsessansa ja näin he elivät onnellisina elämänsä loppuun asti – paitsi, että suosionsa vuoksi Metsoloita tehtiinkin vielä toiset parikymmentä jaksoa.

Metsoloiden jälkimmäinen sykli käynnistyy kesästä 1991 (osa 23). Suomen taloustilanne huononee ja se vaikuttaa myös Erkin liiketoimiin. Erkki joutuu irtisanomaan työntekijöitään ja yrityksen tulevaisuus näyttää epävarmalta. Työstressi ei kuitenkaan saa Erkkiä tarttumaan pulloon. Ei edes silloin, kun hän joutuu viemään yrityksensä konkurssiin (osat 32–33). Kotona on nimittäin Helena-vaimo, jonka kanssa Erkki pohtii myös työasioita, ja joka ymmärtää kärsivällisesti Erkin työstä johtuvaa huonotuulisuutta.

KUVIO 1. Erkin selviytymistarina. Suluissa olevat numerot viittaavat sarjan osiin.

Kun Helena kertoo odottavansa lasta (osa 32) näyttää siltä, että Erkin sankaritarina huipentuu perheenisäykseen. Näin ei kuitenkaan käy, sillä Helenan ollessaan viimeisillään raskaana hän joutuu onnettomuuteen. Sekä Helena että syntymätön lapsi menehtyvät.

4.2 Elämän arvaamattomuus

Aineistoni selviytymistarinat sisältävät arkisten koettelemusten lisäksi poikkeuksellisen traagisia vastoinkäymisiä, kuten hengenvaarallisia onnettomuuksia. Monet onnettomat käännekohdat liittyvät tarinoissa elämän arvaamattomaan luonteeseen. Selviytymistarinoita yhdistääkin se, että niiden päähenkilöt eivät pysty hallitsemaan saati ymmärtämään elämäänsä täysin. Elämän arvaamattomuuden vuoksi kaikki tapahtumat eivät selviytymistarinoissa jäsenny yksiselitteisiin syy-seuraussuhteisiin. Toisin sanoen Metsoloiden tarinoissa suurta roolia näyttelee sattuma.

Erkin selviytymistarinassa selviytyminen alkaa raitistumisesta. Raitistuessaan Erkki suuntautuu elämässään tulevaisuuteen. Kiinnekohtia asettamalla (raitistuminen, kaivinkoneen ostaminen, urakoiden saaminen, laskettelukeskuksen perustaminen) hän ryhtyy pitämään otetta elämästä. Erkin raitistuminen etenee kuitenkin sattumien kautta: poliisi pysäyttää hänet juopuneena ratista ja oikeustalolla tuntemattomien ihmisten nöyryyttävä keskustelu vahvistaa näyttämisen halua. Nämä sattumat herättävät Erkissä tahdon raitistua.

Erkin sinnikäs selviytymistahto vie hänet pitkälle, mutta tarinansa loppupuolella hän joutuu kasvotusten elämän arvaamattomuuden kanssa. Metsoloiden neljänneksi viimeisessä jaksossa Erkki kohtaa tarinansa suurimman vastoinkäymisen, kun vaimo Helena ja pariskunnan syntymätön lapsi menehtyvät onnettomuudessa. Onnettomuus ja sen jälkeiset tapahtumat kuvataan Metsoloissa äärimmäisen koskettavasti. Helena on viimeisessä kohtauksessaan hakemassa lapsuudenkotinsa vintiltä vanhaa kehtoa ja ilmeisesti astuu harhaan tai liukastuu tullessaan ison vatsansa kanssa alas puisia rappusia. Helenan veli Kari kuulee kaatumisen äänet alakertaan. Ambulanssi hakee Helenan. (Osa 37.) Seuraava jakso *Aika pysähtyy* alkaa panoraamalla Leppävaaran tilasta, jonka salkoon on noussut suruliputus. Tästä leikataan sisälle tupaan, missä mustiin pukeutuneet Annikki, Jaana ja Eeva istuvat hiljaa. Antti asettelee puvuntakkinsa hihoja. Pian on lähtö hautajaisiin. Seuraavassa kohtauksessa kirkonkellot soivat kumeasti ja kamera lähestyy talvista hautajaissaattuetta. Villakangastakkiin ja karvalakkiin pukeutunut vakava Erkki kantaa pientä arkkua, muut miehet hänen edellään isompaa. Pakkanen paukkuu ja kyyneleet vierivät murtuneiden Metsoloiden kasvoilta. (Osa 38.) Helenan kuolema katkaisee Erkin progressiivisen tarinan ja muuttaa sen sankaritarinasta tragediaksi. Erkki ratkeaa Helenan hautajaisten jälkeen juomaan ja tämä retkahdus on hänen lopullinen pohjakosketuksensa.

Liisa: Etkö sä tienny, että vauva eli vielä viistoista minuuttia Helenan kuoleman jälkeen?

Erkki: Kai se mulle kerrottiin. Viistoista minuuttia... Jos mä oisin kerennyt... Mitä väliä sillä on sillon ku maailma pysähtyy.

Liisa: Ei mitään.

Erkki: [ajatuksissaan] Mä perin lapseni, jota mä en ehtinyt edes pitää sylissäni...

Liisa: Kauheeta... Sekin on niin käsittämätöntä, ettei nää Helenaa enää koskaan [liikuttuu].
(Osa 39)

Myös Eeva kohtaa elämänsä suurimman vastoinkäymisen sattumalta. Kun Eeva on tuoreen aviomiehensä Stigin kanssa lähdössä häämatkalle, rattijuoppo ajaa heidän päälleen ja Stig vammautuu vakavasti. Onnettomuuden jälkeisiä päiviä Eeva viettää kotitilallaan Leppävaarassa, missä häitäkin juhlittiin. Seuraavassa aineisto-otteessa hän keskustelee veljensä Erkin kanssa:

Eeva: Mä oon miettiny, että olikohan se onnettomuus rangaistus siitä, että mä vein Stigin Liisalta?

Erkki: Mitä sä nyt tommosia höpötät? Totta kai Stigu sut halus, ei kai se nyt muuten naimisiin olis halunnu. Kato, tän maailman asiat vaan on semmosia, että jotakin sattuu ja niin se vaan sitte on. Se täytyy vaan hyväksyä, vaikka sitte hammasta purren ja itku silmässä. Eihän se Stigu oo kuollu, kyllä se siitä toipuu ja sitte kaikki on taas ihan hyvin.

Eeva: Mä näin Stigin sairaskertomuksen. Se on vyötäröstä alaspäin halvaantunut. Sen aivovamma on sitä luokkaa et se todennäköisesti ei koskaan puhu sanaakaan.
(Osa 15)

Eevan elämän mielekkyys järkkyy onnettomuuden vuoksi käsittämättömällä tavalla, eikä hänen päiviinsä hetkeen mahdu muuta kuin vierailut sairaalassa koomassa makaavan aviomiehen luokse. Eeva yrittää edellä lainatussa kohtauksessa etsiä syytä sille miksi Stig on yhtenä hetkenä terve ja toisena kamppailee hengestään. Oliko onnettomuus rangaistus siitä, että Stig seurusteli ennen Eevaan rakastumistaan tämän veljentyttären Liisan kanssa? Eeva miettii, että kenties hän on ansainnut kohtalonsa tehdessään aikaisemmin väärin Liisaa kohtaan. Kohtauksessa Eevan tarve löytää syy traagiselle tapahtumalle saa haastajan Erkin suoraviivaisesta elämänsenteestä. Erkin suhtautuminen Eevan ahdinkoon on tyly: *”jotakin sattuu ja niin se vaan sitte on”*. Vaikka Eeva ei heti Stigin vammautumisen jälkeen pysty hyväksymään tapahtunutta, myöhemmin hänen asenteensa muuttuu. Tapahtuneen hyväksyminen ei tarkoita luovuttamista, vaan päinvastoin. Tahdonvoimalla Eeva jatkaa sinnikkäästi eteenpäin miehensä rinnalla.

Aineistoni selviytymistarinoissa elämä voi yllättää kenet tahansa, mutta Erkin sanoin *”se täytyy vain hyväksyä”* ja on jatkettava eteenpäin. Elämän arvaamattomuuden hyväksyminen on keskeinen osa selviytymistarinoissa ilmenevää selviytymistä. Sattuma on tarinoissa eniten läsnä vaikeuksiin joutumisen syissä. Toisin sanoen satunnaisuus ilmenee epäonnena taloudessa, rakkaudessa tai terveydessä. Positiivisia merkityksiä sattuma saa kuitenkin Liisan selviytymistarinassa, jossa Osmo ilmestyy kuin tyhjästä Liisan elämään mullistaen sen. Sattumalla on lisäksi tärkeä rooli aineistoni päähenkilöiden työllistymistä, kuten Erkin yrittäjäyyttä, ajatellen. Myös Riitta työllistyy Erkin yrittäjäyden kautta. Työ on kaikkien aineistoni henkilöiden selviytymisen kannalta keskeinen teema. Vaikka Erkki, Eeva, Risto, Riitta ja Liisa saattavat joutua vaikeuksiin elämän arvaamattomuuden vuoksi, nuo vaikeudet voitetaan tekemällä sinnikkäästi työtä.

4.3 Työ merkityksen antajana

Tiedätsä miltä tuntuu olla kuukausitolkulla työttömänä ja juosta sosiaalitoimistossa ja työttömyyskassalla? Ei se oo kuule mitään elämää. Siinä käy äkkiä niinku Vanhasen Einolle. Että lähtee yks aamu mettään ja ampuu aivot kuusenoksalle. (Erkki, osa 12)

Erkin juominen näyttäytyy hänen tarinansa alussa ongelmana, sillä hän ei sen vuoksi pysty hoitamaan sovittuja velvollisuuksiaan kotitilalla eikä työpaikallaan. Hän aiheuttaa lisäksi huolta ja häpeää vanhemmilleen. Erkki esitellään Metsoloiden avausjaksossa *Tie kotiin* heti vanhempiansa Antin ja Annikin jälkeen. Erkin ensimmäinen kohtaaminen paikantuu Hoikan kylällä sijaitsevaan keskikaljabaariin. Erkki istuu siellä oluella kaverinsa Eino Vanhasen ja muiden kyläläisten kanssa keskellä kirkasta päivää. Yksi kyläläisistä, nuori mies, tulee haastamaan riitaa Erkin pöytään ja

pilkkaamaan Erkin epäonnistunutta hiihtouraa. Eino puolustaa kaveriaan aggressiivisesti. Kaikki miehet ovat silminnähden humalassa. Pian Erkki muistaa sopineensa tapaamisen kyseiseksi aamupäiväksi ja nousee hätäisenä pöydästä. Baarin vessassa hän yrittää kohentaa nuhuista ulkoasuun: hän pesee sänkiset kasvonsa ja suihkuttaa suuhunsa hengityksenraikastajaa. Seuraavassa kohtauksessaan Erkki saa kuitenkin juomisensa vuoksi potkut osa-aikaisesta työstään hiihtovalmentajana paikallisessa urheiluseurassa. Jakson lopussa hänet tuodaan kotiin poliisiautolla ja hänen alkoholiongelmansa paljastuu näin muille sisaruksille, jotka ovat kotona käymässä kesäloman vietossa. (Osa 1.) Myös seuraavissa jaksoissa tehdään viittauksia Metsoloiden kerronnan alkua edeltävään aikaan ja niistä piirtyy kaari Erkin matkasta kotikuntansa tulevaisuudenlupauksesta maailmaa kiertäväksi huippuhiittäjäksi ja sieltä kovaa alas tulleeeksi alkoholiongelmaiseksi työttömäksi, jolla ei ole näyttää menestyksen vuosistaan muuta kuin kirjahyllyssä pölyttyvät pokaalit.

Erkki ei tarinansa alussa suostu myöntämään alkoholiongelmaansa, kun lääkäriksi opiskeleva pikkusisko Eeva yrittää puuttua siihen ryyppyreissua seuraavana päivänä (osa 2). Seuraavassa aineisto-otteessa sisarukset keskustelevat samalla kun Erkki tekee heinäpellolla töitä:

- Erkki: Tiedät sä muuten... Ne potki mut pois siitä valmennushommasta. Enkä mä pääse enää edes huoltoporukkaan. Ne kuule nolas mut oikeen perusteellisesti.*
- Eeva: No älä nyt tommosta välitä, onhan sulla urheilusuorituksia vaikka muille jakaa. Sitä paitsi jos rehellisiä ollaan ni kyllä sä sait aika monta mahdollisuutta päästä kuiville.*
- Erkki: No ei ne mua viinan takia sieltä erottanut! Ottaahan siellä ny kaikki muutki.*
- Eeva: Joo, mut ei joka päivä.*
- Erkki: Älä nyt säkin ala mulle saarnata, kyllä niitä riittää. Enhän mä oo tälläkään viikolla ottanu ku tän yhen ainoon reissun.*
- Eeva: Ja seki oli jo liikaa. Mikset sä voi Erkki myöntää sitä?*
- Erkki: Haa haa haa haa.*
- Eeva: Ihan totta. Kyllähän sun pitäis ainaki yrittää. Hankkisit vaikka töitä tai jotaki.*
- Erkki: Tässä iässä muka? (.) Jonku ois pitäny pistää mut lukemaa sillon ku se aika oli. Mutta opettajat ja kaikki katto vaan mun urheilusuorituksia. Kaikki sai anteeks ku vaa hiihti. Sillon kaikki oli kannustamassa ja huutamassa kurkku suorana. Nykyään tehä muuta ku nauretaan. (.) Tiedätsä, kuka nykyään muistaa miestä joka on hiihtäny viestissä pronssia? Voittajat kyllä muistetaan, ja palkitaan... Muilla ei oo sitte mitää väliä.*
- (Osa 2)*

Erkin selviytymistarinan alkuasetelma on kulttuurisesti tunnistettavissa. Ari Hiltusen (1999, 266) mukaan Erkki edustaa katsojille tuttua arkkityyppiä eli nuoruutensa ohittanutta suomalaismiestä, joka tuntee elämänsä mahdollisuuksien karanneen käsistä. Erkki on kuitenkin myös entinen huippu-urheilija, joka on uhrannut nuoruutensa urheilulle ja uran loputtua jäänyt yksin toimeentuloonsa kanssa. Esimerkiksi keski-ikäisenä edesmenneen huippuhiittäjä Mika Myllylän mediassa kerrotussa elämäntarinassa on elementtejä, jotka resonoivat fiktiivisen Erkin tarinan kanssa. Erkin

urheilijatausta on tärkeä osa hänen identiteettiään ja hahmon rakentumista. Ensinnäkin urheilun vuoksi Erkki on päässyt matkustamaan pois kotipaikkakunnalta. Erkki on nähnyt maailmaa. Näin hän on kerännyt sellaisia kokemuksia, jotka erottavat hänet muista hoikkalaisista poikamiehistä. Erkki on myös sisukas: tavoitellessaan jotakin hän on valmis tekemään töitä sen eteen. Nämä Erkin luonteenpiirteet ovat keskeisiä hänen selviytymistarinan edetessään ja liittyvät kiinteästi hänen urheilijataustaansa. Erkki on kuitenkin myös luontainen bisnesmies. Yrittäjäys on nähty Erkin tarinan keskeisenä elementtinä aikaisemmissa Metsolat -tulkinnoissa. Iris Ruohon (1994, 7) mukaan Erkin tarinan käännekohta tapahtuu hänen perustaessaan isoäitinsä taloudellisella avustuksella kaivinkoneyrityksen sarjan kolmannessa jaksossa. Työn saaminen onkin Erkin selviytymisen kannalta keskeinen asia.

Erkki on tarinansa alussa työttömänä kuten monet muutkin hoikkalaiset ja työttömyyttä selitetään etenkin Kainuun huonolla työllisyystilanteella. On kyse tiettyyn ajankohtaan ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen liittyvästä ongelmasta. Työ kiinnittää ihmisen Metsoloissa paitsi jokapäiväiseen arkielämään, myös osaksi yhteisöä. Kun Erkin onnistuu työllistää itsensä perustamalla kaivinkoneyritys, alkaa tilanne kaikilla elämän osa-alueilla välittömästi kohentua. Hänestä tulee jälleen tarpeellinen osa yhteisöä ja ihmiset niin perhepiirissä kuin kylälläkin alkavat kohdella häntä kunnioittavammin. Kaivinkoneelle on alueella tarvetta, joten hänelle riittää päivästä toiseen tarpeellista työtä. Erkki ostaa aluksi käyttöönsä käytetyn kaivinkoneen, mutta ryhtyy pian miettimään uuden koneen ostamista. Isä Antti suhtautuu kriittisesti Erkin suunnitelmiin, sillä Erkin holtiton alkoholinkäyttö on vielä hyvässä muistissa:

Antti: Millä sinä luulet et me maksetaan kaikki jos Erkki rupee taas ryyppäämään?...Pitihän tässä ostaa maitotankki...ja senkin vei perintövero. Millä tässä nyt muita auttaa, kun ei itteäänkää pysty auttamaan? Kauhan minä olen jo ostanu!

Annikki: Hyvinhän se poika on päässyt kuitenkin alkuun. Työtä on riittänyt ja maksut on maksettu.

Antti: Korjatkoon...

Annikki: Nyt pitäis sitte vaan selvitä näistä vaikeuksista.

*Antti: Näläkä vaan kasvaa syödessä. Ei meillä kannaksella ollu muita koneita ku puimakone. Lapiolla sitä vaan pisteltiin! Nykyään pitää kaikki olla niin viimesen päälle...
(Osa 6)*

Myös äiti Annikki merkityksellistää Erkin positiivista muutosta suhteessa työhön. Erkillä menee nyt hyvin, sillä ”työtä on riittänyt”. Erkin ja Riitan selviytymistarinoissa työn merkityksellä on monia yhtymäkohtia, mutta Erkin tarinassa korostuu sankarillisuus. Kun hän perustaa kaivinkoneyrityksen ja myöhemmin laskettelukeskuksen, hänen onnistuu työllistää myös muita kyläläisiä. Näin ollen Erkillä on tärkeä rooli yhteisössä. Kun Erkki on itse päässyt kuiville ja saanut kaivinkoneyrityksensä käyntiin hän haluaa auttaa myös (Riitan miestä) ystäväänsä Einoa. Erkin

kokemus työttömyydestä auttaa häntä ponnistelemaan yrittäjänä. Kokemuksensa vuoksi hän tietää, että paikkakunnalta löytyy paljon hänen kaltaisiaan ihmisiä, jotka haluaisivat tehdä töitä, jos niitä vain olisi. Tämä työllistämisenäkökulma on alusta lähtien mukana Erkin liiketoiminnassa. Voidaan siis ajatella, että Erkin selviytymistarinassa vaikeudet kääntyvät voimavaraksi. Eino ei kuitenkaan Erkin tapaan onnistu lopettamaan juomistaan kertaheitolla ja hän ei suoriudu Erkin tarjoamista työvuoroista. Miehet ajautuvat riitoihin ja myöhemmin selviää, että Eino on humalassa riistänyt itseltään hengen.

Työn saaminen on myös Einon lesken Riitan selviytymiselle välttämätöntä. Einon itsemurhan jälkeen Riitta jää pienen lapsen yksinhuoltajaksi, eikä elämä yksinäisenä työttömänä ole helppoa. Riitta käy lääkärin (tässä tapauksessa Eeva Metsolan) vastaanotolla masennuksen vuoksi. Lääkärin kanssa käydyssä keskustelussa Riitta rinnastaa oman tilanteensa siihen epätoivoon, joka ajoi Einon tekemään itsemurhan. Riitta pohtii elämäänsä ja toteaa kuinka ”välillä tekis mieli tehdä niinku Eino”. (Osa 16.) Einon itsemurhaa selitetäänkin myös muissa yhteyksissä vähintään välillisesti työttömyydellä. Vaikka Einon kerrotaan riistäneen henkensä päihtyneenä ja tappelusta katkeroituneena, juuri työttömyys kuvataan sinä ahdistusta aiheuttavana tekijänä, joka ajoi Einon alunperin alkoholin suurkuluttajaksi. Työttömänä oleminen uhkaa aineistoni selviytymistarinoissa koko ihmisen olemassaolon merkitystä luomalla turhautumista ja toivottomuutta.

Riitan kohdalla työ kiinnittää hänet yhteisöön ja sitä kautta selviytymiseen. Työllistyessään Erkin sihteeriksi yksinäinen Riitta löytää Metsoloista itselleen perheen: aluksi hän on ”kuin perheenjäsen” ja tarinansa lopussa virallisesti osa perhettä päätyessään yhteen Erkin kanssa. Riitta ei missään vaiheessa ole rinnekeskuksessa rivityöntekijä. Hänestä tulee läheinen etenkin Metsoloiden miehille, joista hän huolehtii perheenjäsenen tavoin: Riitta esimerkiksi muistuttaa Erkkiä Helenan syntymäpäivistä, kahvittelee Antin kanssa ja on Riston lähipiiristä ensimmäinen ihminen, joka huolestuu tämän käyttäytymisen muutoksesta masennuksen oirehtiessa.

Vaikka työttömyys on aineistoni selviytymistarinoissa ”kovaa”, sitä on myös työn tekeminen. Erkin sisko Eeva opiskelee sarjan alussa viimeistä vuottaan lääkäriksi, mutta tekee samalla jo sijaisuuksia esimerkiksi kotikuntansa terveyskeskuksessa. Lääkärin työ on Eevan tarinassa uurastusta, jolle on ominaista kompromissien tekeminen henkilökohtaisessa elämässä esimerkiksi pitkien työvuorojen vuoksi. Kun Erkki on sinnikäs ja ahkera yrittäjäluonne, on Eevalla sen sijaan vahva kutsumus lääkäriin ammattiin. Tämä kutsumus kiinnittää Eevan elämän jatkuvuuteen. Lääkäriksi valmistuminen, saavutetun koulutuksen hyödyntäminen ja ammattitaidon kartuttaminen ovat asioita, jotka sitovat Eevan selviytymiseen. Eeva on kunnianhimoinen. Vaikka hän on valmis

tekemään uhrauksia Stigin vammautumisen jälkeen esimerkiksi siinä, että muuttaa Stigin vuoksi Paraisille asumaan, hän ei ole valmis hylkäämään lääkärinuraansa.

*Eeva: Mä aion mennä sinne Tampereelle, Stig. Mä oon jo ilmottanu sinne, et mä tuun ja mä aion mennä sinne. Mä haluan päästä töihin käsiks. Mä haluan mennä sinne. (.) Sillon ku me mentiin naimisiin, mä päätin, että tää on kahden tasavertasen ihmisen liitto. Mä luulin, että sä aattelit samalla tavalla.
(Osa 28)*

Työ on Eevalle voimanlähde ja elämän tarkoitusta rakentava voimavara. Lääkärin työn tapainen vahva professio ei Metsoloissa ole kuitenkaan muista ammasteista poikkeava siinä, etteikö statukseltaan vähempiarvoinen työ kuten Riitan sihteerin työ, voisi olla yhtä merkittävää henkilön mielekkään elämän, identiteetin ja omanarvontunnon kannalta. Toisaalta myös Riitan työ vastaa hänen kaupallista koulutustaan ja hän pääsee työssä toteuttamaan itseään tutussa toimintaympäristössä kotipaikkakunnallaan. Niin Erkin, Eevan kuin Riitan tarinassa työ on tärkeä selviytymistekijä, sillä he kaikki tekevät itselleen mielekästä työtä. Sen sijaan Riston ja Liisan tarinoissa työ saa myös muunlaisia merkityksiä.

Risto Metsola tekee kyllä kovasti töitä, mutta hän on jo tarinansa alussa tilanteessa, jossa työ ei vastaa hänen todellista kutsumustaan ja arvojaan. Risto on sisimmältään taiteilija, mutta työskentelee messurakenteita tekevässä firmassa. Oman työn sisältö muuttuu yhä epämiellyttävämmäksi, kun Risto ylenee firman johtajaksi yrityskauppojen myötä. Risto ostaa firman entiseltä pomoltaan säästääkseen oman ja työkavereidensa työpaikat. Kauppaa varten hän asettaa vakuudeksi kaiken omaisuutensa mukaan lukien perheensä kotitalon. Johtajan työ ei kuitenkaan luonnistu kiltiltä ja myöntyväiseltä Ristolta. Hän antaa helpolla alennuksia urakoiden tilaajille ja ennen pitkää hän ei enää pysty maksamaan alaistensa palkkoja. ”*Ei susta ole johtajaksi*” toteaa vaimo Raija. Firma ajautuu konkurssiin.

Riston konkurssiin ja siten työelämässä epäonnistumiseen liittyvä alamäki rinnastuu selkeästi Erkin samanaikaiseen nousujohteiseen yrittäjyyteen. Risto ei ole luontainen bisnesmies kuten Erkki, vaan ”taiteilijaluonne”. Ennen konkurssia Risto yrittää vielä pelastaa firmansa tekemällä töitä kellon ympäri. Näiden pitkien työpäivien vuoksi hän ei kuitenkaan pysy mukana perheensä arjessa ja pian Raija-vaimo ilmoittaa haluavansa avioeron. Risto tekee liikaa töitä ja laiminlyö siksi perhettään. Konkurssin jälkeen hän joutuu muuttamaan takaisin lapsuudenkotiinsa Leppävaaraan. Leppävaarassa pikkuveli Erkki tarjoaa töitä rinnekeskuksessaan. Vaikka niin markkinoinnissa kuin suksivuokraamossa autteleva isovelji onkin pian välttämätön osa Erkin rinnekeskuksen päivittäistä toimintaa, kokee palkattomana yleismiehenä hääräävä Risto itsensä merkityksettömäksi.

Myös Liisa kamppailee elämän merkityksettömyyden tunteiden kanssa työhön liittyen. Liisan tarinassa kamppailu kiinnittyy oman elämänpolun löytämisen vaikeuteen varhaisaikuisuudessa. Ylioppilaaksi kirjoittamisen jälkeen Liisa jättää opiskelut sikseen. Myöhemmin maataloustyö kytkee Liisan selviytymiseen perinteen kautta. Asettumalla osaksi sukupolvien välistä jatkumoa Liisa pyrkii löytämään oman elämänsä merkityksen. Tämä jatkumo itsessään ei riitä motivaatioksi työn tekemiseen Liisan sedälle Erkille, joka tarinansa alussa kieltäytyy kotitilan jatkamisesta sen kannattamattomuuden vuoksi ja lopulta myös Liisa itse turhautuu maatalousyrittäjyyteen.

Liisa ryhtyy alun perin maatalon emännäksi poikaystävänsä Osmon innoittamana. Kriittisesti moderniin elämänmenoon suhtautuva Osmo on aktiivinen vihreä ja vaihtoehtoisten arvojen kannattaja, joka haluaa Liisan kanssa toteuttaa maanläheisesti perinteistä suomalaista peruselinkeinoa. Optimistinen Liisa innostuu Osmon näkemyksellisyydestä ja nuori pari ottaa hoidettavakseen Leppävaaran lehmät, kun Antti ja Annikki eivät enää sairauksiensa vuoksi pysty eläimiä hoitamaan. Ennen pitkää kaupungissa kasvanut Liisa kuitenkin kyllästyy päivästä toiseen samanlaiseen maataloustyöhön. Pohtiessaan elämänsä suuntaa Liisa avautuu isälleen Ristolle:

Liisa: Mä oon kiinni niissä elukoissa joka jumalan päivä. Aamulla ensimmäiseks ja illalla viimeseks. Mä juoksen kellon perässä ihan samalla tavalla ku jossain kaupungissa.

Risto: Mä muistan ku eilisen päivän mitä sä sanoit sillon kerran Kalajärven rannalla ku juteltiin tulevaisuudesta.

Liisa: No mitä mä sanoin?

*Risto: ”Miks mun pitää opiskella?” ...”Miks mä en saa kantaa maitohinkkiä jos mua huvittaa?”
Nytkö sua ei enää huvita?*

*Liisa: Huvita ja huvita, on se nyt kumma jos ei ihminen saa koskaan muuttaa mieltään.
(Osa 24)*

Elämän virrassa merkitykset ovat jatkuvassa liikkeessä. Se mikä aluksi saattoi tuntua hyvältä idealta ja elämän suunnalta näyttäytykin myöhemmin vähemmän merkityksellisenä. Varhaisaikuisuuttaan elävä Liisa kasvaa lyhyessä ajassa paljon raskaan työn raatamisen kautta. Liisan tarinassa selviytyminen liittyy kiinteästi elämänvaiheen kehitystehtäviin, uravalintaan ja mielekkään tekemisen löytämiseen. Riston tarinassa sama kamppailu jatkuu pitkälle aikuisuuteen.

Työn tekeminen edesauttaa Metsoloissa selviytymistä, sillä se antaa elämälle tarkoituksen. Tämä elämän tarkoitus voi olla osa laajempaa henkistä kypsymistä, kehittymistä tai kutsumusta, mutta myös arkista konkretiaa. Arkisuuden kautta työn merkitys on läsnä erityisesti Riston ja Liisan tarinoissa. He tekevät työtä vain pärjätäkseen päivästä toiseen. Esimerkiksi Ristolle todellinen kutsumus on maalaaminen ja taiteen tekeminen, mutta hän onnistuu vasta tarinansa lopussa löytämään itselleen mielekäästä työtä piirustuksenopettajana.

Työttömyydessä ei näyttäydy Metsoloiden tarinoissa hyviä puolia. Työtön ei esimerkiksi pysty ohjaamaan voimavarojaan itsensä toteuttamiseen, vapaaehtoistyöhön tai muuhun vastaavaan. Työttömänä oleminen uhkaa koko ihmisen olemassaoloa luomalla turhautumista ja toivottomuutta, jotka taas synnyttävät päihdeongelmia, mielenterveysongelmia ja pahimmillaan ajavat itsemurhaan. Niin Erkin, Eevan, Riston, Riitan kuin Liisankin tarinassa työ on selviytymisen kannalta välttämätöntä, vaikka se toisaalta aiheuttaa kuormitusta, ristiriitoja läheisten kanssa ja jopa arvojen vääristymistä. Työn kautta henkilöt saavuttavat kuitenkin Metsoloissa kunnioitusta, niin itsekunnioitusta kuin kunnioitusta yhteisössä. Tämä kunnioitus ja tunnustus taas mahdollistaa selviytymisen. Työ kytkee aineistoni henkilöt selviytymiseen myös perinteiden kautta, samaten kuin suhde luontoon.

4.4 Juuret Kainuussa

Kun mummo antoi ne [tontit] meille, se halus et me saadaan pala tätä maata. Ei se tarkottanu niitä mikskään kauppatavaraks. (Eeva, osa 15)

Metsoloiden juuret Kainuussa merkitsevät selviytymistarinoissa paitsi konkreettista paikkaa eli Leppävaaran kotitilaa Hoikan kunnassa Kainuussa, myös laajemmin henkilöiden henkisiä juuria, kotiseutua ja siihen kiinnittyvää yhteisöä. Eevalle, Erkille ja Ristolle Leppävaaran maatila on lapsuudenkoti, Liisalle mummola ja Riitalle työpaikan sijainti. Kodin (tai Riitan tarinassa ”kodin”) maantieteellisen sijainnin kautta selviytymistarinoiden henkilöt asemoivat itseään suhteessa muuhun maailmaan ja luontosuhteen kautta jopa maailmankaikkeuteen. Selviytymistarinoissa kodin merkitykset kiinnittyvät maahan, kotimaahan ja viljelysmaahan (Hietala 1996, 124–126). Leppävaaran tilan piha, pellot ja niiden ympärille levittäytyvä metsä, sen kohoavat vaarat ja Kalajärven ranta ovat Metsoloiden lapsuudenmaisemia useammassa sukupolvessa. Maata kunnioitetaan, koska se on tarjonnut toimeentulon, toisaalta oma maa on koti ja siksi arvokas. Maan omistaminen ja sen periytyminen kytkee perheenjäsenet ja sukupolvet yhteen.

Juuret Kainuussa tarjoavat selviytymistarinoissa paitsi perusedellytykset elämän jatkuvuudelle, myös ikään kuin henkistä pääomaa selviytymiselle. Selviytymistarinoiden kainuulaisuuteen kuuluu selviytymistahto, sinnikkyys, ahkeruus ja lannistumattomuus. Nämä ominaisuudet toistuvat Erkin, Eevan ja Riitan tarinoissa ja nuori Liisakin kasvaa työn kautta kainuulaisuuteen. Riston selviytymistarina poikkeaa tässä suhteessa muista, vastoinkäymisten edessä Risto musertuu, eikä hän nouse masennuksesta sinnikkyydellä vaan ammattiavun ja hoitojakson kautta.

Erkin selviytymistarinassa maa Kainuussa tarjoaa selviytymiselle puitteet ja kontekstin. Samalla omalla maalla on jatkuvasti symbolinen merkitys Erkin hyvinvoinnille. Periessään isoäidiltään maata Urjan rinteiden huipulta, Erkki ryhtyy suunnittelemaan tontille muulta perheeltä salaa laskettelukeskusta. Lähipiirilleen Erkki puhuu mystisesti rakentavansa tontille oman ”Urjan linnan”, unelmapaikkansa. Kun tontteja lohkotaan, Erkki istuu rinteiden huipulla syömässä eväitä siskonsa Jaanan kanssa:

Jaana: Emmä ymmärrä sua, mitä sä tältä palstalta haluat? Tääl on ihan mahoton tehdä metsätöitä, sit tää metsä ei koskaan kyllä tuota yhtään mitään.

Erkki: Annahan lisää kahvia... Hyvä paikkahan tämä on ku mikä!

Jaana: ”Unelmalinnan” rakentamiseen! Sano nyt suoraan mikä sua tänne vetää?

Erkki: Katos nyt Jaana mitkä maisemat täältä aukee, näkee koko Kainuun kauneuden. Tääl on ilmaa ja tilaa hengittää ja olla vapaa. Ei tuu semmosta samanlaista ahtaanpaikan kammoa ku siellä alhaalla.

Jaana: Mut yhtä asiaa mä en käsitä. Et minkä takia tän palstan piti olla näin pitkä. Kilometrin pitkä!

*Erkki: Pitäähän tänne huipulle sentään tiekin olla.
(Osa 7)*

Urjan rinteiden -laskettelukeskus on yhtä kuin Erkin ”unelmien linna”. Se on ensimmäinen saavutus hiihtouran jälkeen, josta Erkki voi olla ylpeä ja jonka vuoksi muutkin ovat hänestä ylpeitä. Oltuaan useamman vuoden työttömänä ja muiden avun varassa, Erkki pystyy nyt itse maksamaan takaisin muille: työllistämään kyläläisiä, tuomaan eloa hiljentyneelle paikkakunnalle ja tukemaan myös vanhempiaan Anttia ja Annikkaa.

Selviytymistarinoille merkityksellinen koti tarkoittaa kaikissa aineistoni tarinoissa nimenomaan Leppävaaraa ja kotia Kainuussa. Tarkastelemieni tarinoiden päähenkilöistä kuitenkin vain Riitta ja Erkki asuvat tarinansa alusta asti Kainuussa. Tästä huolimatta myös Liisan, Eevan ja Riston selviytymistarinoissa koti paikantuu Leppävaaraan ja Kainuuseen, sillä vaihtoehtoiset kodit eivät ole Leppävaaran tapaan hyvinvointia lisääviä tai ylipäättänsä merkityksiltään erityisen positiivisia paikkoja. Risto ja Liisa esimerkiksi asuvat tarinoidensa alussa (yhdessä perheen äidin Raijan ja toisen lapsen Lassen kanssa) yhteisessä kodissa Tampereella. Kyseinen koti toimii miljöönä useille negatiivisille tapahtumille, kuten perheriidoille. Risto tai Liisa eivät kumpikaan saa olla kotona omana itsenään. Perheen äiti Raija väheksyy tyttärensä toimettomuutta ja miehensä maalausharrastusta. Ristolle koti Tampereella on ahdistava paikka myös siksi, että hän ei kykene hoitamaan omaa osuuttaan perheen taloudenpidosta ja tunnelma kotona on siksi vaimon kanssa kireä. Liisa joutuu samasta syystä kuuntelemaan useaan otteeseen vanhempiensa tappelua ja lopulta todistamaan kun Raija-äiti pakkaa tavaransa ja lähtee. Erokohtauksessa (osa 13) Raija-äiti tiivistää tunteuksensa näin: ”Kukaan ei voi olla sellasessa kodissa, missä kukaan ei oo koskaan paikalla ja

kukaan ei puhu kenellekään mitään, kukaan ei merkitse kenellekään yhtään mitään. Eikä kukaan tee mitään.” Liisan ja Riston Tampereen kotona asiat ovat siis täysin päinvastoin kuin Leppävaarassa, jossa Antti ja Annikki käytännössä ovat lähes aina paikalla ja perheen elämä liittyy tiiviisti yhteiseen työn tekemiseen (koskien ensin maatilantoita ja myöhemmin Erkin rinnekeskuksen eteen tehtävää työtä). Vastaavalla tavalla myöskään Eevan lapsuudenkodin jälkeiset asuinpaikat eivät näyttäyty perinteisellä tavalla ”kotoisina” paikkoina. Aluksi Eeva asuu laitospöytäopiskelijä-asuntolassa ja myöhemmin miehensä isän luona Paraisilla, jossa hän tuntee jatkuvasti olonsa ulkopuoliseksi.

Kodin merkityksessä henkilön selviytymiselle on eroja riippuen siitä asuuko henkilö edelleen Hoikassa vai onko hän vain kotoisin paikkakunnalta. Koti on tarinoissa näin ollen sekä selviytymisen este että edellytys. Selviytymisen edellytys se on ensisijaisesti niille, jotka ovat aikuiseksi kasvettuaan päässeet Kainuusta ja Leppävaarasta lähtemään. Koti Kainuussa edustaa heille voimavaraa, joka kumpuaa perheestä, lapsuuden yhteisöstä, luonnon rauhoittavuudesta ja tietyistä turvallisista pysähtyneisyydestä. Selviytymisen este koti Kainuussa on vastaavasti heille, jotka ovat jääneet Kainuuseen elämään. Tällöin rauhoittava luonto muuttuu yksinäisyyden tilaksi ja lapsuuden yhteisö ja pysähtyneisyys rajoittavaksi eristyneisyydeksi muusta maailmasta.

Edellä kuvattu vastakkainasettelu kodin merkityksissä ilmenee selkeästi Liisan ja Riston selviytymistarinoissa. Aluksi kumpikaan heistä ei asu Hoikassa, jolloin siellä käyminen eli lomailu on positiivinen tapahtuma. Kun Liisa sitten asettuu maaseudulle asumaan, alkaa paikka saada myös negatiivisia merkityksiä: talvella vanhassa talossa onkin kylmää, ulkona pilkkopimeää, maaseudulla tylsää ja maatilantoit raskaita. Samanlainen muutos tapahtuu Riston palatessa asumaan Kainuuseen. Konkurssin jälkeen hän on työttömänä (kuten useat hoikkalaiset), oman alan työn puuttuminen laskee itsetuntoa, sosiaaliset kontaktit ovat vähissä ja tavallaan Risto luopuu myös saavuttamastaan aikuisen ihmisen autonomiasta palattuaan asumaan ”omaan huoneeseen” Leppävaaraan, kuin olisi jälleen pieni poika.

Poismuuttaneelle henkilöille koti Kainuussa tarkoittaa paikkaa, jonne palata elämän kolhiassa Kainuun ulkopuolisessa maailmassa; paikkaa, joka tarjoaa tukea ja turvaa, niin henkisesti, emotionaalisesti kuin fyysisestikin. Kotona tavataan rakkaita sukulaisia, jaetaan huolia ja tätä kautta voidaan paremmin. Hyvinvointi liittyy kodin sijaintiin maaseudulla. Luonto mahdollistaa rauhoittumisen ja oman elämäntilanteen pohtimisen. Kun Eevan mies Stig loukkaantuu vakavasti auto-onnettomuudessa, Eeva viettää onnettomuuden jälkeisiä päiviä lapsuudenmaisissa, kävellen metsässä ja istuen järven rannalla. Seuraavassa kohtauksessa surullinen ja mieteliäs Eeva on

vaeltelemassa Urjan rinteellä ja kohtaa siellä veljensä Erkin, joka on työmiehineen rakentamassa laskettelurinnettä:

Erkki: No, mitäs sä täällä?
Eeva: Katselen tota maisemaa
Erkki: Eiks oo komee?
Eeva: Aikamoisen haavan sä teit tohon rinteeseen, se on ruma
Erkki: Mutta tuottosa. Ja ootahan ku tähän tulee kaunis valkonen lumi, avot!
Eeva: Ei se kuitenkaan koskaan enää oo entisensä.
Erkki: Ei...
(Osa 15)

Luonto kuvittaa Eevan kärsimystä. Erkki on kaatanut metsää laskettelurinteen tieltä ja tuhonnut Eevan viattoman lapsuudenmaiseman. Samalla tavalla auto-onnettomuus on tuhonnut Eevan (viattoman) rakkauden ja tulevaisuudennäkymät avioliitossa: mikään ei ole enää entisensä.

Myös Erkillä luonto on tärkeä voimavara. Erkin selviytymisessä luontoon vetäytyminen liittyy vielä vahvemmin fyysiseen kokemukseen, sillä Erkki rauhoittuu hiihtämällä. ”Kyllä jokin nyt on hullusti, ei se muuten hiihdä”, toteaa Annikki-äiti Erkin lähtiessä hiihtolenkille pian kuultuaan ystävänsä Einon itsemurhasta (osa 7). Erkin kohdalla luonnosta elämänvoiman etsiminen kytkeytyy myös omiin oloihin vetäytymiseen ja yksin selviytymiseen. Kun Erkin vaimo ja lapsi sarjan loppupuolella menehtyvät onnettomuudessa, Erkki katoaa hautajaisten jälkeen omille teilleen. Läheisille selviää Erkin ratkenneen juomaan, mutta etenkin Annikki-äitiä suojellakseen perheyhteisö yrittää ylläpitää kuvaa siitä, että Erkki on lähtenyt vain yksikseen luontoon rauhoittumaan kuten hänellä (tai kellä tahansa ”kunnon miehellä”) on tapana. Seuraavassa keskustelussa Antti-isä kertoo ystävälleen Erkin lähteneen metsälle ja ottaneen Leppävaaran tuvan seinältä kiväärin matkaansa. Miehet kävelevät kohtauksessa järven jäällä, ovat tulossa pilkiltä kotiin:

Antti: Se Erkki on aina ollut tuommonen. Pikkupoikanaki se aina kovan paikan tullen lähti livohkaan. Tuollahan se Urjan mäen päällä istuskeli aamusta iltaan.
A-I-V: Siellä se taitaa nytkin kököttää... mietiskelee että miten tästä eteenpäin.
Antti: Nii...
A-I-V: Naurut on kyllä naurettu tästä pitkäks aikaa eteenpäin. Kun menee vaimo ja lapsi. Mutta Erkki on kyllä niin kova erämies, että kyllä se korvessa pärjää, päivän jos toisenki.
Antti: Niin minustaki.
(Osa 38)

Antti ja luultavasti myös hänen elämäkokemusta omaava ystävänsä tietävät, että ryypäämään ratkenneella Erkillä ei ole enää mitään menetettävää ja uhkakuva Erkistä päätymässä kaverinsa Einon tavoin itsemurhaan on todellinen. Vanhojen miesten näennäisen kepeässä keskustelussa tämä

mahdollisuus leijuu kuitenkin vain rivien välissä, kun miehet puhuvat tilannetta toisilleen parhain päin: Erkin vetäytymistä omiin oloihinsa ei tarvitse pelätä, onhan kyse perinteisestä suhtautumisesta elämän vastoinkäymisiin, miehisestä tavasta käsitellä vaikeuksia yksinäisyydessä ja luonnossa.

Riitta ja Erkki ovat aineistoni henkilöistä ainoat, jotka ovat jääneet synnyinseuduilleen asumaan ja asuvat Hoikassa tarinoidensa alusta asti. Heille paikallisuus luo selviytymistä vaikeuttavia tekijöitä, joista keskeisin on Kainuun korkea työttömyys. Erkki asuu tarinansa alussa vanhempiensa kanssa ”peräkammarin poikana” ja Riitta alkoholiongelmaisen työttömän miehensä Einon kanssa. Kun Eino tekee itsemurhan, Riitta jää yksin pienen tyttärensä kanssa. He elävät kaukana muista ihmisistä, eikä elämä ole helppoa. Riitan elämäntilanne sarjan alkupuolella kuvaa elämän toivottomuutta seudulla, joka on kehityksen myötä muuttunut periferiaksi, yhteiskunnalliseksi reuna-alueeksi. Paikalleen Hoikkaan jääneen Riitan tarinassa koti Kainuussa muodostaa toivottomuuden lannistavana tilana selviytymisen esteen. Sama toistuu Erkin tarinassa, jossa tuodaan lisäksi esiin pienessä yhteisössä elämiseen liittyviä negatiivisia puolia.

Työttömänä ollessaan Erkki saa kuulla puolitutuilta eli *kyläläisiltä* solvauksia epäonnistuneeseen hiihtouransa liittyen. Sellainenkin kyläläinen, joka ei Erkin tapaan ole koskaan päässyt Kainuusta lähtemään voi Erkkiä pilkkaamalla kokea hetken ylemmydentunnetta: Erkki kehtasi yrittää, uskalsi lähteä maailmalle, mutta pieleen meni. Erkin epäonnistuminen on kyläläisten omaisuutta, siinä missä myöhemmin Erkin onnistunut nousu pienyrittäjäksi. Kyläläiset ovat tarinoissa osa Hoikkaa, osa kotiseutua ja kotia. Kyläläisten henkilögalleria muodostuu joukosta sarjan sivuhahmoja, joihin törmätään sattumalta kaupassa, kylän raitilla, baarissa ja kunnantalolla. Kyläläiset muodostavat uteliaan yhteisön, jolle erinäisiä elämäntapahtumia tulee perustella ja puolustella. Etenkin Metsoloiden isä Antti toimii Metsoloiden perheen yhteyshenkilönä kyläläisten suuntaan. Vaikka Antti perheen sisäisissä keskusteluissa kyseenalaistaisi omien lastensa tekemisiä (esimerkiksi Erkin liiketoimiin liittyen), kyläläisten suuntaan perheen yhteinen rintama säilyy. Kylällä Antti puolustaa perheen mainetta asettumalla aina omiensa puolelle, mutta kotona hän pohtii mitä kyläläiset ajattelevat:

Antti: No juu, mutta on se nyt noloo jos sinä joudut konkurssiin.

Erkki: No eihän se mitään hauskaa ole. Mutta en minä oo ainoo yrittäjä tässä maassa, joka on markan kelluttamisen ja devalvaation takia vaikeuksissa

Antti: Niin, no kyllähän minä nyt sen ymmärrän. No mitä ne nyt sitte kylälläkin sanoo. Kyllä niillä nyt riittää irvimistä.

Erkki: Se on yks ja sama. Ainahan ne irvii. (.) Siitä on mieli kuitenkin hyvä, että ite en oo töpeksiny.
(Osa 33)

Erkki on hiihtourasta jääneen häviäjän maineensa vuoksi tottunut kyläläisten pilkkaan. Hän on kuitenkin oppinut, että omalle selviytymiselle on tärkeämpää elää rehellisenä itselleen, kuin miettiä mitä muut ajattelevat. Kyläläiset muodostavat siis Metsoloissa persoonattoman ihmisjoukon, joka on olennainen osa Metsoloiden kotiseutua ja kotipaikkakuntaa. Kyläläisiin kuuluvilla ihmisillä ei kuitenkaan itsessään ole merkitystä aineistoni selviytymistarinoita ajatellen. Tämä ei tarkoita, etteikö selviytyminen Metsoloissa rakentuisi myös ihmissuhteissa ja sosiaalisissa tilanteissa. Läheisillä ihmisillä ja perheellä on keskeinen merkitys selviytymistarinoissa.

4.5 Läheiset ihmissuhteet

Läheiset ihmissuhteet ovat tärkeä voimavara kaikkien aineistoni tarinoiden päähenkilöiden selviytymisen kannalta. Ihmissuhteet muodostavat selviytymistarinoissa vastavoiman elämän arvaamattomuudelle: kun sattuma vie tarinaa yllättävään suuntaan, läheiset ihmissuhteet pitävät elämässä kiinni. Erkin, Riston, Eevan ja Liisan tarinassa läheiset ihmissuhteet merkitsevät sukua ja perhettä. Myös Riitan tarinassa juuri Metsoloiden suku ja perhe on tärkeä voimavara, vaikka Riitta onkin osa perhettä tarinansa alussa vain työn kautta. Esimerkiksi ystävyysuhteet eivät aineistoni tarinoissa saa merkittävää roolia, vaan henkilöiden läheisimmät ihmiset ovat oma kumppani, oman perheen tai lapsuuden perheen jäsenet.

Läheiset ihmiset kannattelevat Erkkiä vaikeissa elämäntilanteissa. Selviytymistarinansa alussa Erkki raitistuu tahdonvoimalla, mutta käytännössä elämään kiinnittyminen tapahtuu työn kautta ja työ mahdollistuu vain läheisten avulla. Myöhemmin Erkin kohdatessa vastoinkäymisiä läheiset ihmiset saavat yhä suuremman roolin. Erkki ratkeaa selviytymistarinansa aikana kahdesti juomaan ja molemmilla kerroilla hänen vaivalla rakentamaansa yritystä, toisin sanoen arkielämän jatkuvuutta, kannattelevat läheiset ihmiset: vanhemmat, Risto ja Riitta. Helenan kuoltua epätoivoon vaipunut Erkki katoaa, jolloin Riitta konkreettisesti noutaa ystävänsä takaisin ihmisten ilmoille, hiihtämällä erämaalaavulle, jonne juopunut Erkki on piiloutunut maailmaa pakoon (osa 38).

Läheiset tukevat myös muiden aineistoni päähenkilöiden selviytymistä hyvin konkreettisesti, jolloin kyse on fyysisistä ja materiaalisista tekijöistä. Esimerkiksi vanhemmat Annikki ja Antti toivottavat aikuiset lapsensa ja lapsenlapsensa aina tervetulleiksi Leppävaaraan. Erkin yrittäjyyden alussa perheen rahallinen tuki on välttämätöntä. Perheen tarjoama materiaallinen apu takaa elämän jatkuvuuden myös Ristolle, joka avioeron ja konkurssin jälkeen hän muuttaa takaisin

lapsuudenkotiin. Vastaavasti myös Eevaa tuetaan opiskeluaikoina ja Stigin onnettomuuden jälkeen, sekä itseään etsivää Liisaa ylioppilaskesänä.

Perhe on aineistoni tarinoissa merkittävä sosiaalinen voimavara. Perhe sitoo henkilöt osaksi yhteisöä ja vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Emotionaalisesti läheiset edistävät aineistoni päähenkilöiden selviytymistä hyvin hienovaraisesti. Tuen, ymmärryksen ja vastakaiun saaminen näkyy pienissä, arkisissa, ohimenevissä hetkissä. Syvällisiä keskusteluita, joissa kohdatuista vastoinkäymisistä puhutaan suoraan, aineistoni päähenkilöt käyvät vain kaikista läheisimpien ihmisten kanssa. Erkillä on erityisen läheinen ja luottamuksellinen suhde Eevaan ja he molemmat tukevat toisiaan. Eeva auttaa Erkkiä myös ammatillisen osaamisensa avulla lopettamaan alkoholinkäytön. Vastaavanlaisia kiinteitä suhteita on tunnistettavissa Liisan ja hänen ukkinsa Antin, sekä Liisan ja Riston välillä. Antti on Liisalle tuki ja turva varsinkin Liisan selviytymistarinan alkupuolella, kun omat vanhemmat eivät ehdi tai halua tyttärensä kanssa keskustella. Myöhemmin korostuu Liisan rooli Risto-isän tukemisessa ja kannustamisessa.

Emotionaalisen tuen puuttuessa etenkin Eeva joutuu selviytymään Stigin onnettomuuden jälkeen kovin yksin. Hääpäivänä sattunut auto-onnettomuus lamaannuttaa lähipiirin niin, että he eivät osaa tapahtunutta Eevan kanssa käsitellä. Oikeastaan vain Eevan veljentyttö Liisa kohtaa Eevan surun:

Eeva: Tiedätsä, suru on jotenki ihan erilaista ku mä olin aatellu. Se on vaa joku semmonen puristava tunne, rinnan päällä, ei saa aina ees itkettyä.
Liisa: Pitäisköhän sun lähtee vaikka johonki ulkomaille, pois täältä?
Eeva: Mihin mä nyt täältä lähtisin?
Liisa: Mitä sulla täällä on? Et sä voi jäädä tänne.
Eeva: Emmä tiedä, ei... Jotenki ei jaksa ajatella vielä sellasia asioita.
(Osa 21)

Liisa seurusteli ennen Eevaa Stigin kanssa, joten Eevan ja Stigin kohtalo saa myös Liisan mietteliääksi. Toisaalta ennen onnettomuutta Liisa joutuu kipeästi seuraamaan vierestä vastarakastuneen pariskunnan häät valmisteluja. Koko suku on onnellinen Eevan ja Stigin puolesta, vaikka vielä hetki sitten Liisa itse rakasti Stigiä. Liisan selviytymistarinassa tuleekin esiin elämästä oppiminen ja elämän kokemusten kerääminen myös lähipiirin tapahtumien kautta. Oman elämän pohtiminen suhteessa muiden elämäntilanteisiin voi sekin edesauttaa omaa selviytymistä. Liisan kasvusta kertovassa selviytymistarinassa tämä korostuu, kun hän yrittää ymmärtää rakkauttaan Osmoon ja ihmissuhteissa kohtaamiaan vastoinkäymisiä. Petettyään Osmoa Liisa kärsii syyllisyydentunteista ja kaipaa apua äidiltään Raijalta:

- Liisa: Jos mä olisin joskus nähny jotain rakkautta teijän välillä, ni ehkä mä olisin toisenlainen ja tietäsin mitä oikee rakkaus on. Mä en käsitä. Miten ihminen voi tehdä tämmöstä, jos se rakastaa toista? Eiks tässä maailmassa oo mitään pysyvää?*
- Raija: Toi ensimmäinen väite ei ainakaan pidä paikkaansa. Kyllä meil on ollu hyviä hetkiä Riston kanssa. Me ollaan rakastettu toisiamme, ihan oikeesti.*
- Liisa: Mitä sitte tapahtu?*
- Raija: Kaikki vaan muuttuu, hyvässä ja pahassa. Ei rakkaus oo niinku valmis paketti, että sen voi laittaa vaatehuoneen ylähyllylle ja sitte ajatella, että siellä se nyt on, nyt ja iänkaikkisesti, aamen.
(Osa 26)*

Myös Erkin selviytyminen rakentuu vuorovaikutuksessa. Tarinansa alussa rattijuopumustuomion saatuaan Erkki joutuu arvioimaan elämäntilannettaan suhteessa siihen millaisena muut hänet näkevät. Esimerkiksi odottaessaan oikeustalolla rattijuopumussyytteesä käsittelyä Erkki kuulee ohimennen omaa vuoroaan odottavan pariskunnan tuomitsevaa keskustelua rattijuoppoja koskien. Nainen tokaisee miehelleen: ”jos on kerran istunut kännissä rattiin ni sen voi tehdä toistekki, jos pääsee liian helpolla nimittäin, pitää olla hyvät rangaistukset.” Lopulta pariskunta tunnistaa, että juuri kuuluisa hiihtäjä Erkki Metsola on seuraavaksi käsittelyvuorossa oleva rattijuoppo. Myöhemmin samassa jaksossa Erkin pankinjohtajana toimiva lankomies Jaakko kieltäytyy antamasta tälle kaivinkoneyritystä varten lainaa alkoholiongelman vuoksi. Erkki suuttuu Jaakolle ja kysyy ”sun mielestä mä olen juoppo ja juoppona pysyn, eiks nii?” (Osa 3.) Nämä kaksi tapahtumaa oikeustalolla ja pankissa ovat Erkille nöyryyttäviä. Ne asemoivat Erkin alkoholistiksi, yhteisössä leimatuksi ihmiseksi. Myöhemmin kun Erkin raitis elämä on jo päässyt hyvälle alulle, hänen muutostaan vahvistaa Eino-ystävän itsemurha, josta Erkki syyttää itseään. Vanhan ryppykaverin kuolema saa Erkin mietteliääksi. (Osat 6–7.)

Vaikka perheenjäsenet eivät selviytymistarinoissa välttämättä saa suurta merkitystä emotionaalisen tuen antajina, myös perheenjäsenenä olemisen itsessään kiinnittää henkilöt elämän jatkuvuuteen. Vanhempana, puolisona, sisarena, veljenä tai lapsena olemisen antaa elämälle sisältöä ja merkityksellisyyttä:

- Risto: Eeva on ollu vähän kummallinen siitä saakka ku se kävi Stigiä siellä Kajaanissa [sairaalassa]kattomassa. Musta tuntuu, että se tietää jotain vaikka ei puhu.*
- Antti: Sen täytyy nyt antaa olla vaan rauhassa. Se on kova homma semmonen toisen puolesta kärsiminen.*
- Risto: On siinä nyt jotain muutakin.*
- Antti: Ei siihen nyt voi mennä väliin. Sulla se on ihan eri juttu ku sulla on Liisa ja Lasse. Minä voin kokemuksesta sanoa, että siinä on semmonen naru joka pitää jalat maassa kiinni.
(Osa 15)*

Vaikka edellä juuri Antti-isä toteaa lasten olevan ”naru, joka pitää jalat maassa kiinni”, aineistossani miesten ja naisten selviytymistarinat eroavat tässä suhteessa toisistaan. Erkki ja Risto eivät ankkuroidu elämään ihmissuhteiden kautta yhtä vahvasti kuin Liisa, Eeva ja Riitta. Erkin ja Riston selviytymisessä on kyse itsensä toteuttamisesta kun taas Liisan, Eevan ja Riitan selviytymistarinoissa korostuu suhteessa muihin eläminen (Ruoho 2001, 140).

Riston tarina eroaa selvästi aineiston muista tarinoista, sillä Riston selviytymistarinassa läheiset ihmissuhteet eli perhe ja suku saavat runsaasti myös negatiivisia merkityksiä. Yhtäältä nämä merkitykset tarkoittavat, että Risto menettää läheisimpiä ihmissuhteitaan avioeron ja työpaikan menetyksen myötä, toisaalta sitä, että lähipiiri muodostuu tietyissä tilanteissa myös Riston selviytymättömyyttä edistäväksi murtumistekijäksi.

Risto on sydämeltään kuvataiteilija, mutta tähän kutsumukseen hän ei saa vastakaikua sosiaaliselta ympäristöltään. Päinvastoin Riston taulut ovat pilkan ja naureskelun kohteena. Vain Liisa tukee isänsä luovuutta. Riston kokemat vastoinkäymiset toisaalta lannistavat hänet niin, että mikään lähipiirin kannustus ei enää pysty läpäisemään hänen kuortaan. Kun Risto on asunut jonkin aikaa Leppävaarassa antaa Antti-isä hänelle eräänä päivänä lahjaksi itse tekemänsä pienen höyrykoneen. Antti rakentaa höyrykonetta salaa muilta aina sopivan hetken tullen ja kun teos lopulta on valmis hän päättää antaa sen pojalleen. ”Niin minä ajattelin antaa tämän sinulle, kun sinä niinku ymmärrät tämmösen, meinaan että, käsillä voi tehdä jotakin”, Antti selittää lahjaansa (osa 20). Isän kaunis ele kuitenkin hämmentää Ristoa. Hän ei osaa iloita saamastaan lahjasta. Samaan tapaan hämmennystä, kenties suruakin, aiheuttaa pian tämän jälkeen Erkin, Liisan ja Riitan yhdessä valmisteleva yllätys: Ristolle hiihtokeskuksen toimiston yhteyteen rakennettu oma ateljee. Aikaisempi konkurssi ja avioero levittävät tumman varjonsa kaikkien niitä seuraavien pienien ja suurien onnistumisen hetkien ylle, eikä Risto enää koe ansaitsevansa lähipiirinsä hyvyttä.

Myöhemmin Risto sairastuu masennukseen ja vetäytyy omiin oloihinsa. Hänen käyttäytymisensä muuttuu radikaalisti, mutta lähipiiri ei reagoi siihen mitenkään. Suoraviivainen Antti ja kiireinen Erkki suhtautuvat Riston silmiinpistäväään ahdistukseen jopa vähätellen. Risto saa apua vasta Eevalta, tämän tullessa pitkästä aikaa Leppävaaraan käymään. Seuraavassa kohtauksessa Metsoloiden suku (Ristoa lukuun ottamatta) on kokoontunut rinnekeskuksen kahvilaan pitämään Leppävaara oy:n yhtiökokousta. Äiti Annikki ryntää toisesta huoneesta muiden luo kantaen mukanaan Riston suurta maalausta, joka roikkui ennen kahvilan seinällä. Ahdistunut Risto on aikaisemmin päivällä käynyt viiltelemässä värikkään maalauksensa rikki.

Annikki: [hädissään] Mitä tälle Riston taululle on tapahtunut?
Erkki: No se oli Riston mielestä huono...sano tekevänsä uuden ja paremman.
Annikki: Mutta, mutta...sehän on hyvä! Kaikki kehuvat sitä! Miten Risto voi tämmöstä tehdä? Mikä sillä on?
Eeva: Risto on aika huonossa kunnossa. Me päätettiin Riston kanssa, että me lähdetään käymään Oulussa –
Liisa: [hämmästyneenä] Mitä isälle on tapahtunu?
Lasse: [kiihtyneenä] Siis miten te ette oo voinu huomata yhtään mitään!? Mä näin heti että isä ei oo kunnossa!
Jaana: Mut Ristohan on aina ollu vähän kummallinen.
Eeva: Kyllä tässä nyt on kyse jostain muusta ku et joku on ”vähän kummallinen” –
Jaana: [Eevalle] Syytät sä nyt meitä vai?
Eeva: [Jaanalle] En syytä! Mutta mä ihmettelen kyllä.
Liisa: Missä isä sit on?
Jaana: [Eevalle] Luuletsä et me ei olla kaikki järkyttyneitä?
Eeva: No en luule! [Liisalle] Risto on nukkumassa. Hänet pitää saada mahdollisimman nopeesti tehokkaaseen valvottuun hoitoon. Sen takia me päätettiin lähteä sinne Ouluun–
Liisa: Minkä takia kukaan ei oo puhunu mulle! [purskahtaa itkuun]
Osmo: [siirtyy kauempaa huoneesta Liisan luo pöydän ääreen] Liisallakin on ollut yrttiljely päällimmäisenä. Ja mä olen päättänyt kunnallispolitiikkaa päähän. Ei me olla nähty Ristoa muutamaan viikkoon ja ajateltiin että se on vaan keskittynyt maalaamiseen.
Eeva: No koitetaan me nyt kaikki pysyä rauhallisena ni me voidaan kaikkein parhaiten auttaa Ristoa.
(Osa 31)

Kohtauksessa tuodaan esiin monta Riston selviytymisen kannalta merkittävää asiaa. Tärkein näistä on se, että perheyhteisö on epäonnistunut hänen tukemisessaan. Perheenjäsenet ovat olleet niin kiireisiä omien asioidensa kanssa, että he eivät ole huomanneet Riston tilanteen huononemista, tai ovat sulkeneet siltä silmänsä. Jossain määrin lähellä olevat ihmiset ovat sokeutuneet Riston tilanteelle, tottuneet siihen, että hän on poissaoleva ja vetäytyvä. Jaana liittää Riston käyttäytymisen jälleen kerran tämän kummalliseen ”taiteilijaluonteeseen”. Kohtauksessa Eeva hallitsee tilannetta. Ammatillisen osaamisensa vuoksi hän pystyi myös kohtaamaan sairaan veljensä aikaisemmin, vaikka Riston poika Lassekin isänsä nähtyään ymmärsi jonkin olevan vialla. Lasse kuitenkin järkyttyi oudosti käyttäytyvän isänsä näkemisestä, eikä osannut puuttua tilanteeseen.

Riston masennuksesta parantuminen kytketään kerronnassa selkeästi pienestä yhteisöstä eli perhepiiristä pois pääsemiseen. Keskustellessaan psykiatrin kanssa osastolla ollessaan Risto kertoo, kuinka hänellä ei ole perhettä (osa 32) ja samaten myöhemmissä jaksoissa Riston tervehtymisestä ja voinnista puhuttaessa tuodaan useaan otteeseen esiin, kuinka hänen pärjäämisensä kannalta on tärkeää päästä ”pois nurkista” ja ”laajempiin sosiaalisiin ympyröihin” (osat 36 ja 40).

Riitan tarina eroaa muista aineistoni tarinoista, sillä Riitta ei kuulu sarjan alussa Metsoloiden sukuun. Päinvastoin Riitta on tarinansa alussa, etenkin miehensä Einon itsemurhan jälkeen, aivan yksin. Riitan yksinäisyys on paitsi emotionaalista myös sosiaalista. Kun Erkki palkkaa Riitan sihteerikseen, Riittakin pääsee Metsoloiden sisäpiiriin ja sitä kautta jokapäiväiseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Riitan selviytymistarinassa työpaikan sosiaaliset suhteet ovat keskeisiä selviytymiselle. Sosiaalisissa suhteissa syntyy myös emotionaalisia selviytymistekijöitä, läheisyyttä ja lämpöä, jotka ilmenevät esimerkiksi arkisen vuorovaikutuksen huumorissa, kuten tässä Riitan ja Erkin toimistolla käymässään keskustelussa:

Riitta: Minä aattelin mennä tällä viikolla hotellille kattomaan minkälainen se Helenan hommaama karaoke oikeen on. Siellä on kuulemma ihan mahottomasti ihmisiä.

Erkki: Nii, ei olis uskonu.

Riitta: No, ootko ite käyny jo laulamassa?

Erkki: Minäkö? Se taitais loppua sen karaoken suosio siihen.

Riitta: Minä aattelin koittaa, ku minä oon aina tykänny laulamisesta. Mitä siinä ny menettääkään.

Erkki: Sinähän voisit mennä sinne, tuota, laulamaan kauppiaan kanssa pari kappaletta, se kuulemma mylvii siellä tangoja joka ilta.

Riitta: Joo, sen kait se kyllä tekee...turha yrittää!

Erkki: Sitte saisit siitä, ehkä muutenki hyvän miehen, rikkaan...

Riitta: Minä en kuule ota enää mitään juoppoa sohvalleni rötköttämään.

Erkki: [nauraa]

*Riitta: Me pärjätään Leenan kanssa ihan hyvin kahestaa...mitä virnuilet?
(Osa 27)*

5 NÄKÖKULMIA TARINALLISEEN SELVIYTYMISEEN

5.1 Arjen sankaruus

Kyllä tuo Metsolan Erkki on mahoton taisteilija, että ihan katteeksi käypi. Sillä männöö niin hyvin siellä rinteessä. (Työtön mies, osa 29)

Erkin tarinan on aikaisemmassa tutkimuksessa nähty edustavan perinteistä aristoteelista sankaritarinaa (Hiltunen 1999). Erkin selviytymistarina sisältääkin vaikuttavan narratiivisen kaaren, jossa Erkki nousee pilkatusta juoposta yhteisön voimahahmoksi laskettelukeskusyrittäjyyden myötä. Häntä arvostetaan ja hän vaikuttaa positiivisesti koko kylän hyvinvointiin. Hän työllistää useita kyläläisiä ja pyydetäänpä häntä lopulta mukaan kunnallispolitiikkaankin, niin vaikuttuneita paikalliset ovat Erkin menestyksestä. Erkin luonteenpiirteissä on siis sankarillisuutta ja suhteessa yhteisöön hän on sankari (esim. Kemppainen & Peltonen 2010, 10). Selviytymisen näkökulmasta Erkin tarina ei kuitenkaan paikannu yksiselitteisesti sankaritarinaksi. Tämä johtuu sarjan toisen syklin (osat 22–41) mukanaan tuomista juonenkäänteistä.

Vaikka Erkin menestys jatkuu myös toisen syklin jaksoissa, Erkin tarinan suunta muuttuu merkittävästi kun hänen vaimonsa Helena ja pariskunnan syntymätön lapsi kuolevat traagisesti. Tapahtuma ei muuta Erkin paikkaa yhteisössä, mutta se muuttaa Erkkiä. Helenan ja lapsen kuolema tekevät tyhjäksi kaikki hänen saavutuksensa, ja työlle uhratut tunnit menettävät merkityksensä. Tapahtuneen jälkeen katuva Erkki kyseenalaistaa aikaisemman elämäntapansa: ”*Aina oli vaan työt mielessä... Työtä. Työtä. Työtä... Sitte...Sitä toista ei enää yhtäkkiä ole...Ei sitä käsitä...Ei käsitä.* (Osa 39.)

Ilman Helenaa Erkki on valmis antamaan periksi otteestaan elämästä. Helenan merkitys Erkin selviytymistarinaa haastaa sen sankaritarinallisuuden, ilman kyseistä juonenkäännettä Erkin tarina olisi ilmiselvä sankaritarina: ”Koettelemusten ja kamppailujen jälkeen henkilö ei ole enää sama. Hän löytää identiteettinsä uudella tavalla ja hänen suhteensa yhteisön jäseniin muuttuu dramaattisesti.” (Hyväri 2001, 47.) Näin tapahtuu Erkille suhteessa päihdeongelmasta selviämiseen ja yrittäjyyteen. Kuitenkin hänen suurimmaksi koettelemukseksi muodostuu Helenan kuolema ja vasta sen kautta Erkki löytää lopullisen identiteettinsä, jossa työlle uhrautuminen ei enää ole itseisarvo.

Helenan ja lapsen kuolemaa seuraavana kesänä Erkin elämä on palannut arkisiin uomiinsa, mutta hänen olemassaolossaan kaikki on muuttunut. Juhannuksena Metsolat ovat kokoontuneet Kalajärven rantamökille juhlimaan. Koko suku on koolla, kauempaakin tulleet, makkaraa paistetaan ja booli maistuu. Seuraavassa kohtauksessa kaunis keskikesän ilta alkaa kääntyä yöksi ja Erkki vetäytyy siskonsa Eevan kanssa muista syrjään. Sisarukset katselevat miitteliäinä kotiseutunsa maisemaa:

Eeva: Siellä se nyt on se sun haaveittes Urjan linna.

Erkki: Niin. Onko se sitten tuokaan se. Onko sitä olemassakaan. Niin moni asia on menettänyt merkityksensä.

Eeva: Kyllähän sä kuitenkin voit olla ylpee kaikesta mitä sä oot saanu aikaan.

Erkki: Nii. En minä mitään kadukkaan. Minä pusken vielä aikani tuolla rinteessä hommia. Niin kauan, että saa sitte lunastettua sen kunnalta itelleen. Sitte en tiiä. Vaikka myisin pois.

Eeva: Älä nyt.

Erkki: No voihan sitä muutakin tehdä. Voihan se Urjan linna olla vaikka missä.

*Eeva: Vaikka tässä [koskee Erkin lippalakkia]
(Osa 40)*

Erkin pitkäaikainen haave ”Urjan linna”, oma laskettelukeskus, joka toteuduttuaan työllisti paitsi Erkin itsensä myös muita kyläläisiä, antoi pitkään Erkin elämälle suunnan ja sisällön. Helenan kuoleman jälkeen ”Urjan linna” fyysisenä ja materiaalisena saavutuksena on menettänyt merkityksensä. Erkin valtavalla uurastuksella ja intohimolla rakentama yritys edustaa hänelle enää pelkkää työtä ja toimeentuloa. ”Urjan linna” oli sittenkin vain unelma jostakin paremmasta, kenties oman elämän ottamisesta omiin käsiin, arvostuksen saamisesta. Nyt nuo etapit on saavutettu, mutta sankaritarinan hinnaksi muodostui lopulta kaikkein arvokkaimmasta luopuminen, elämän suurimpien rakkauksien menettäminen. Näin Erkin selviytymistarina paikantuu lopulta tarinaksi pärjäämisestä elämän käsittämättömyyden jatkumossa.

Edellä lainatussa kohtauksessa nousee esiin myös Erkin selviytymistarinan lopussa ilmenevä nöyryys. (Jossain vaiheessa tarinaansa Erkki lähes hukkaa kyseisen luonteenpiirteensä.) Nöyryys on osa miehistä arjen sankaruutta, joka kiinnittyy raivaajamyyttiin (Kemppainen & Peltonen 2010, 33). Erkin selviytymistarina kuvaakin arjen sankaruutta, jolle on ominaista kärsimys ja vaikeat elämäntilanteet (Kemppainen 2010). Erkin selviytymistarinan arjen sankaruutta tukee myös se, että tavanomaisissa maskuliinisissa sankaritarinoissa ei ole tilaa parisuhteelle tai puolisolle, kun taas arjen sankaruuteen parisuhde liittyy keskeisellä tavalla (mt., 210). Myös Veijo Hietala (1996, 125) liittää Erkin tarinan raivaajamyyttiin: ”Vanha suomalaisen sisun ja raivaajamyytin konkretisaatio ’suo, kuokka ja Jussi’ oli muuttunut muotoon ’vaaranrinne, kaivinkone ja Erkki’”.

Arjen sankaruus liitetään raivaajamyyttiä luukuun ottamatta usein naisiin. Metsoloiden selviytymistarinoista Riitan tarinassa on klassisia arjen sankaritarinan elementtejä. Riitta kärsii tarinansa alussa paitsi työttömyydestä myös alkoholiongelmaisen miehensä vuoksi. Kempainen (2010, 210) kirjoittaa, kuinka naisten sankaritarinat rakentuvat usein siitä lähtökohdasta, että mies on joskus ollut, mutta sittemmin kuollut, lähtenyt tai muulla tavoin poissa. ”Pahimmassa tapauksessa moniongelmainen mies vaikeuttaa perheen elämää läsnäolollaan” (mt.). Näinhän juuri on Riitan selviytymistarinassa. Lisäksi vaikka Riitta selviytyy masennuksesta ja yksinäisyydestä työllistymisen avulla, vähävaraisena yksinhuoltajana hän on tarinansa loppuun asti perinteinen arjen sankari.

Riston selviytymistarina merkityksellistyy suhteessa Erkin selviytymistarinan progressiiviseen puoliskoon (osat 1–23). Veljesten tarinat ovat tältä osin toistensa vastakohtat: kun Erkki ryhtyy kipuamaan elämässään ylöspäin päihderiippuvuudesta tervehtymisen ja yrittäjyyden kautta, Riston elämä ajautuu syöksykierteeseen ja sairauteen samaisen yrittäjyyden vuoksi. Kiinnostavaa on se, että nämä molemmat selviytymistarinat kerrotaan. Gergen ja Gergen (2001, 175) kirjoittavat, kuinka progressiivinen ja regressiivinen tarina ovat ikään kuin kolikon kaksi puolta ja niitä voidaan pitää perustavanlaatuisesti sidoksissa toisiinsa. Erkin selviytymistarina tuo esiin, kuinka sinnikkyydellä voi päästä pitkälle, kun taas Riston selviytymistarina paljastaa yrittäjyyden kääntöpuolen.

Risto selviytyy vastoinkäymisistään, mutta hänen selviytymistarinansa on kaukana sankaritarinasta. Risto menettää työnsä, perheensä ja terveytensä, eikä oikeastaan saa takaisin mitään näistä elämän osa-alueista. Toki Risto kuntoutuu masennuksestaan, mutta yhä tarinansa loppupuolella (esim. osa 40) hänen itseluottamuksensa on matalalla ja olemuksensa kaiken kaikkiaan arka ja vaatimaton. Riston selviytymiseen ei liity vastoinkäymisistä oppiminen, niiden kääntyminen voimavaraksi tai henkinen kasvu. Tosin selviytymiseen liittyy ”taiteilijaluonteen” hyväksyminen, sekä Riston itsensä että ympäröivän yhteisön toimesta. Tarinansa lopulla Riston onnistuu työllistää itsensä piirustuksenopettajana kansanopistossa. Kuitenkin verrattuna Erkin huimaan nousuun työelämässä (esimerkkejä tästä Erkin arkipäiväistyvät neuvottelut ministeriössä, työhaalarin vaihtuminen mustaan pukuun, ystäväystyminen kunnanjohtajan kanssa, auton vaihtaminen jatkuvasti uudempaan jne.) Riston ammatillinen itsensä löytyminen jää varsin vaatimattomaksi, onhan hän ”oikea taiteilija” vain suhteessa piirustusta opistolla harrastaviin kurssilaisiin kuten Hoikan pankinjohtajaan. Päivästä päivään pärjäämisen kuvauksena Riston selviytymistarina on aineistoni tarinoista kaikkein voimakkaimmin arjen sankaruuden kuvaus. Risto sairastaa ja kärsii nöyränä vaikeuksien edessä. Riston selviytymistarinaa voidaan lukea myös traagisen sankaruuden

kuvauksena, johtuuhan Riston alamäki pitkälti kohtalokkaasta virheestä, josta Aristoteles käyttää nimeä *hamartia*. Ostaessaan yrityksen epärehelliseltä pomoltaan Risto lisäksi pyrkii pelastamaan kaikkien työpaikat eli tekemään oikein yhteisöään kohtaan –toinen traagisen sankarin piirre. (Heinonen ym. 2012, 128; Lappalainen 2010, 271.)

Entäpä sitten Eevan ja Liisan selviytymistarinat? Myös niissä on selvästi nähtävissä elementtejä arjen sankaruudesta. Oppimalla työn tekemiseen nuori Liisa kasvaa myös arjen sankaruuden perinteiseen naisen roolin. Myös Eeva on arjen sankari tukiessaan päivästä toiseen kuntoutuvaa Stigiä. Kuntoutumisensa myötä Stig kuitenkin ”palaa” Eevan rinnalle, kumppaniksi moderniin avioliittoon, jossa mies ja nainen ovat tasa-arvoisessa rakkaussuhteessa toisiinsa. Näin ollen Eevan selviytymistarinaa on vaikeaa paikantaa perinteiseksi ”vahvan suomalaisen naisen” tarinaksi⁸ (vrt. Ruoho 2001, 140–142, vahvan suomalaisen naisen myytistä esim. Gordon & Komulainen & Lempiäinen 2002).

Sekä Eeva että Liisa kuitenkin uhrautuvat selviytymistarinoissaan toisten eteen, kuten aikaisemmassa Metsolat -tutkimuksessa on todettu (Ruoho 2001, 140). Tältä osin Metsoloiden selviytymistarinat jäsentävät miesten ja naisten selviytymistä suomalaista *selviytymisen eetosta* toisintaen. Tässä kulttuurisessa muodossa työ on molempien sukupuolien selviytymistarinoissa tärkeä, mutta naisten kertomuksia leimaa uhrautuminen toisten eteen, kun taas miesten kertomuksiin liittyy oman terveytensä uhraaminen työlle. Sekä naisten että miesten tarinoissa edellytetään uhria ja tuloksena on selviytyminen ja palkintona kunnia. (Kortteinen 1992, 43–47.) Matti Kortteinen (1991, 50), joka tutkimuksessaan on tämän suomalaisen selviytymisen eetoksen alun perin tunnistanut, kysyy ”Mitä järkeä on siinä jos uhraa itsensä selviytymisensä eteen?” Sama kysymys nousee pohdittavaksi myös aineistoni selviytymistarinoissa.

⁸ Stig kuntoutuu jopa epäuskottavan hyvin onnettomuuden jälkeisistä traumaistaan, mutta liikuntarajoitteisena miehenä Stigin hahmo on silti televisiosarjojen valtavirtaa ajatellen (edelleen 20 vuotta myöhemmin) marginaalinen ja Eevan ja Stigin suhde myös siksi representaationa ja kulttuurisena tarinana kiinnostava.

5.2 Arvot ja moraalit selviytymistarinoissa

Osmo: Mut miks toi viinapullo on tossa [kirjahyllyssä]?

*Liisa: Kai sekin jonkunlainen pokaali on.
(Osa 12)*

Edellisessä pääluvussa tekemäni temaattinen luenta on pitkälti myös kuvaus aineistoni selviytymistarinoiden arvoista. Työ, koti ja perhe ovat Metsoloiden tärkeimmät arvot. Vaikka Metsoloiden arjen sankaruudesta kertovat selviytymistarinat on mahdollista asettaa luontevasti osaksi suomalaisen kulttuurisen selviytymisen eetoksen kaanonin, toisaalta monipuolisella kuvauksellaan eettisesti problemaattisista tilanteista ne myös haastavat perinteisen selviytymisen eetoksen (vrt. Ruoho 2001, 133). Sekä Erkin että Riston selviytymistarinassa uhrautuminen työlle ei lopulta tuo kunniaa. Tässä mielessä Riston tarina on myös tarina työssä selviytymättömyydestä, sillä hänhän menettää kasvonsa epäonnistuessaan työelämässä. Myös Erkki uhraa itsensä työlle ja myöhemmin kyseenalaistaakin ratkaisunsa Helenan kuoltua. Oliko uhrautuminen siis sen arvoista? Erkin näkökulmasta ei. Vaikka työn tekeminen on selviytymistarinoissa tärkeä arvo, se ei ole selviytymisen näkökulmasta tärkein arvo.

Moraalisella tasolla Metsoloiden selviytymistarinoiden sanoma tuntuu olevan, että kenelle vain voi tässä elämässä sattua mitä tahansa. Elämän arvaamattomuuden hyväksyminen on selviytymistarinoissa ensimmäinen askel koherenssin tunteeseen. Aina ei tarvita syyllistä⁹, kun jotakin pahaa tapahtuu.

Erkin vaimon Helenan kuolema on Metsoloiden suurin ja kipein sattuma. Se on järkyttävä ja epätoivottava käänne paitsi Erkin myös katsojan näkökulmasta. Tuossa vaiheessa Metsoloiden kaarta sarjan sinnikkäälle päähenkilölle toivoo jo pelkkää hyvää hänen jouduttuaan ponnistelemaan useiden pienempien ja isompien vastoinkäymisten edessä. Metsoloiden itsensä lisäksi myös Metsoloiden katsojilla oli vaikeuksia ymmärtää miksi Helena kuoli. Metsolat tv:ssä ja Elävässä arkistossa -blogissa on pohdittu liittyykö Helenan kuolema häntä näytelleen Anu Hälvän kiireisiin

⁹ Tosin Metsoloiden perheenä kohtaamiin ongelmiin, kuten sarjan alussa Leppävaaran tilaa uhkaavaan tiehankkeeseen, on useimmiten syyllinen naapurin kiusanhenki, sarjan ”pahis” Kari Kaukovaara. Kaukovaaran hahmo onkin inspiroinut Metsoloiden katsojia perustamaan hänelle omistetun Facebook-sivun ”Kari Kaukovaara, miksi kiusaat Metsolan Erkkiä?”.

uuden *Blondi tuli taloon* -sarjan kanssa, vai kuoliko Helena vain osana sarjan dramaattista lopetusta. Eräs blogin kommentoija kirjoittaa:

Uih, kuulostaa jotenkin järkyttävältä jos näin on. Katsojille rakas hahmo ”tapettiin” näyttelijän kiireiden vuoksi. Vaikka tähän se on tietysti aina, juonia kirjoitetaan näyttelijöiden suunnitelmien mukaan. :(Metsolat vaan on niin parasta, että on kai vaikea käsittää että hahmot olivat vain rahan vuoksi töitänsä tekeviä näyttelijöitä. :) (Anonyymi 20.4.2011, Metsolat tv:ssä ja Elävässä arkistossa –blogi)

Carl ja Anna-Lisa Mesterton kertovat miten Helenan kuolema herätti katsojissa niin suurta vastustusta, että yksi heistä kyseenalaisti juonenkäänteeseen ottamalla tekijöihin kirjeitse yhteyttä. Mestertonit muistelevat kirjeen olleen ainoita suoraan heille suunnattuja katsojapalautteita koko Metsoloiden aikana. (Carl Mesterton & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013.) Pyrkimys löytää merkityksiä Helenan sattumalta tapahtuneelle kuolemalla on monitasoisuudessaan havainnollistava esimerkki niin Metsoloiden selviytymistarinoiden narratiivisesta voimasta kuin elämän arvaamattomuuden kipeydestä.

Kaikkia aineistoni selviytymistarinoita leimaa vahva humanisuus. Kerronnassa ymmärretään kaikkia toimijoita. Kun Eeva ja Stig rakastuvat, Stig on vielä yhdessä Eevan veljentyttären Liisan kanssa. Petos selviää Liisalle sattumalta ja hän järkyttyy. Pian Liisa joutuu jo seuraamaan vierestä Eevan ja Stigin häävalmisteluja ja myöhemmin Eevan kärsimystä kun Stig loukkaantuu. Eeva pohtii onnettomuuden jälkeen, kohtasiko heitä epäonni siksi, että he pettivät Liisan luottamuksen. Kyseinen syy-seuraussuhde rakentuu juonessa ilmeisesti. Kun petos selviää Liisalle, Eeva ja Stig suhtautuvat asiaan jopa julman kevyesti. Onko onnettomuudessa siis kyse karman laista vai sittenkin sattumasta? Yhtä kaikki, ajan kuluessa niin Liisa kuin katsojakin antaa anteeksi Stigille. Kun Risto on viety masennuksen vuoksi sairaalaan, Liisa keskustelee Stigin kanssa asiasta ja juttutuokion lopuksi käydään seuraava ajatustenvaihto:

Liisa: Tuntuu ihan kummalliselta et sä oot siinä.

Stig: Nii... on se ehkä vähän kummallista. Mä oon muuten miettinyt aika paljon eri asioita. Ollu nii paljon aikaa. Se vaivaa se mejän juttu vähän.

*Liisa: Älä välitä siitä. Siitä on niin paljon aikaa. Mäkin oon ihan eri ihminen ku silloin. Älä välitä siitä.
(Osa 31)*

Selviytymistarinoissa toistuukin anteeksianto, jopa armollisuus. Kiinnostavia piirteitä anteeksianto saa erityisesti Erkin selviytymistarinassa. Erkin sankarilliset luonteenpiirteet ovat esillä selviytymistarinan alusta asti. Erkki on kuitenkin samaan aikaan alkoholiongelmainen. Alkoholiongelma annetaan Erkille anteeksi niin perheen, yhteisön kuin katsojan toimesta. Heikkous

ei tee Erkistä antisankaria, vaan ihmisen. Ari Hiltusen (2000) mukaan Erkki on alusta asti myötätuntoa herättävä hahmo osittain siksi, että vaikka hänet kuvataan rilluttelemassa muiden mukana, Erkki ei kuitenkaan itse lähde tappelemaan esimerkiksi ystävänsä Einon tavoin. Erkin riippuvuudesta toipumista ajatellen hänen tarinansa edustaa pohjakosketustarinaa (esim. Suoninen & Jokinen 2011, 42), jossa pysähdyksenä toimii Erkin aiheuttama Antti-isän sydänkohtaus. Sydänkohtausta seuraavana päivänä krapulainen Erkki keskustelee sairaalassa äitinsä kanssa:

Erkki: Mites isä jaksaa?

Annikki: Oot sinä selvä?

Erkki: No niin selvä, ku kolmen päivän putken jälkeen voi olla...

Annikki: Isällä meni tulppa syvämen läpi... Tuolla se makaa teholla letkuissa.

Erkki: Mä soitin Jaanalle, se lupas tulla. Sitte mä oon hoitanu lypsyn ja soittanu Eevalle, sitä mä en saanu kiinni.

Annikki: Erkki. Miten sinä kehtasit? Sinä oot sentään ollu niin pitkän aikaa ilman viinaa.

Erkki: Mä olen alkoholisti, kyllä sinä sen tiität... Et usko, mutta mulla löi putken päälle se yks ainoo samppanjalasi, jonka mä siellä kunnanjohtajan luona join.

Annikki: [purskahtaa itkuun]

*Erkki: Mä en voi juoda mitään. Anteeks. En mä tätä pahuuttani tee kenellekään.
(Osa 13)*

Vaikka Erkki on alkoholisti, hän ei ole paha ihminen. Erkin alkoholinkäyttöä selitetään paitsi sairaudella myös pettymyksellä elämää kohtaan. Perinteisistä suomalaisen populaarikulttuurin juomiskuvauksista (kts. Aho 2002, 164) poiketen Erkin juominen on karnevalistista vain ensimmäisen jakson päivätansseihin sijoittuvassa kohtauksessa, tämän jälkeen juominen retkahduksiin liittyen kuvataan hyvin synkkämielisenä ja ankeana toimintana. Vaikka Erkin ystävä, itsemurhaan päätyvä Eino ei Erkin tapaan pysty sankarillisiin tekoihin, myös Einon alkoholiongelmaa kuvataan myötätuntoisesti.

Myötätuntoinen asenne vastoinkäymisten kanssa kamppaileviin ihmisiin on läsnä myös Riston selviytymistarinassa. Vaikka Riston lyhyt ura yksityisyrittäjänä saakin sääällittäviä piirteitä vertautuessaan Erkin kyvykkyyteen liikemiehensä, ei Riston sairastuminen johdu heikkoudesta, vaan siitä, että elämän taakka käy yksinkertaisesti liian raskaaksi yhdelle ihmiselle. Tärkeää on, että näin voisi käydä ”kenelle tahansa meistä”. Kuten Eeva selittää veljensä sairastumista: ”Siihen on varmasti vaikuttanut se Riston konkurssi, ja Riston ja Raijan ero. Ja se onneton taidenäyttely tais olla piste iin päälle. Kyllä siinä vahvempikin ihminen sairastuu.” (Osa 31.)

5.3 Ikkunoita toivoon

Seuraavassa kohtauksessa Risto ja Liisa matkaavat autolla jossakin välillä Tampere–Hoikka. Liisa on asunut jonkin aikaa Tampereella kyllästyttyään elämään maaseudulla avomiehensä Osmon ja paljon työtä vaativien lehmien kanssa. Kaupunkilaiselämä ei kuitenkaan tuonut sen enempää onnea, vaan Liisa päättää lähteä isänsä kyydissä takaisin Hoikkaan. Osmo on lähettänyt Riston mukana Liisalle kortin, jossa ilmoittaa myyneensä lehmät:

Liisa: Mitä se sano ku se anto tämän [kortin]?
Risto: Emmä tiedä... Pyysi kai vaan antamaan.
Liisa: Niinpä tietysti. (.) Musta tuntuu, että mä oon saanu kaikki äidin ja sun huonot ominaisuudet ja Lasse kaikki hyvät.
Risto: [hymyillen] Älä nyt.
Liisa: Ihan totta. Mä en voi käsittää miten mä voin vieläki olla näin lapsellinen! Miksen mä aikuistu?
Risto: Emmä tiedä...
Liisa: Ei silti, kyllä mä sitä Turoa rakastin ja kai sekin rakasti mua. Mutta ei siitä ois mitään tullu. En mä ollu sen tyyppinen nainen.
Risto: Etsä rakasta sitä enää?
Liisa: En. Se meni ohi yhtä nopeesti ku tuliki. Tätä mä just tarkotan! Eiks tää oo lapsellista!?
Risto: Ai että se oli vaan semmonen ihastus?
Liisa: Nii...
Risto: Joo, joo. No entäs Osmo?
Liisa: Mulla on ollu sitä tosi ikävä. Pelottaa nähä sitä. Se on jotenki muuttunu mun päässä ihan eri ihmiseksi.
Risto: Se voi olla vaan ihan hyvä asia.
Liisa: Oisko? Niin... Hei, miten se sun näyttely muuten meni?
Risto: No... Ihan hyvin.
Liisa: No et sä nyt kovin riemukkaalta vaikuta?
Risto: Mullaki on vähän huono omatunto.
Liisa: Minkä takia? Äidin?
Risto: Ei, ei... Ku mä tapasin yhen firman entisen työntekijän ja se syyttää mua kaikesta. (.) Ehkä mä olin huono johtaja. (.) Ehkä mä oon huono ihminen... En minä tiedä.
(Osa 29)

Riston dramaattisuus saa Liisan purskahtamaan nauruun, jolloin Ristoakin alkaa naurattaa. Kohtaus on välähdys elämää. Siinä fyysisesti kotimatalla olevat isä ja tytär ovat myös henkisesti matkalla paikasta toiseen. Liisa on saanut kokea seikkailunsa kaupungissa villiä elämäntapaa edustavan muusikko-Turon kanssa, mutta kaipaa kotiin turvallisen, joskin tylsän avomiehensä, Osmon luokse. Vaikka Liisa kyseenalaistaa kohtauksessa oman aikuistumisensa, hän samalla huomaa aikuistuneensa päättäessään selvittää taakseen jättämänsä asiat Osmon kanssa, ehkä ymmärtäen jotain olennaista ihmiselämän luonteesta ikuisine kaipuineen. Samaan aikaan avioerosta ja konkurssista väsynyt Risto on matkalla psyykkisen jaksamisensa päätepisteeseen. Vanhan

työtoverin tapaaminen Tampereella toi valmiiksi painavaan taakkaan vielä lisää murehdittavaa. Kohtauksessa Risto on välitilassa tunteidensa kanssa, kenties keskusteleminen ja Liisan läheisyys tuo iloa ja helpotusta myös omaan oloon ja elämän absurdius jaksaa vielä naurattaa heitä molempia. Myöhemmin Riston päästyä kotiin, ahdistus saa hänet yksinäisyydessä otteeseensa ja masennus syvenee. Isän ja tyttären jaettu läsnäolo on aistittavissa kohtauksesta, johon tiivistyy Metsoloiden toivo ja sarjan syvällisesti kuvaaman ihmiselämän luonne jatkuvana selviytymisenä.

Kohtausta avaa ikkunan tuttuun maisemaan. Osaltaan on kyse konkreettisesta maisemasta: harmaa talvinen tie, pitkät etäisyydet ja pimeä vuodenaika. Toisaalta kohtausta avaa ikkunan tarinan kautta myös mielenmaisemaan: isä ja aikuinen tytär, arkista jutustelua, ihmissuhdekuvioiden pohtimista, kaihoa ja läheisyyttä. Ikkunoiden aukeaminen päästää katsojan sisään jaettuun tilaan. Jaetussa tilassa tarinoiden todentuntu onnistuu vakuuttamaan ja kohtaamaan vastaanottajan. Samaan aikaan tarinan vastaanottaja on itse tarinankertaja, joka tulkitsee ja merkityksellistää tarinoita omasta näkökulmastaan. Johanna Barkman (2011, 247) kirjoittaa Mika Hannulan (2001) ajatuksia hyödyntäen, kuinka selviytymiskykyä rakentavien tarinoiden tuottaminen ja jakaminen tapahtuu juuri tämänlaisessa niin kutsutussa ”kolmannessa tilassa”. Hannulan mukaan on kyse kohtaamisesta ja tapahtumasta, joka kuuluu yhtäaikaaisesti molemmille osapuolille, katsojalle ja taideteokselle.

Metsoloiden selviytymistarinat rakentuvat merkittävässä määrin luvun alussa kuvatun kohtauksen kaltaisissa, juuri arkisuutensa vuoksi jaetuissa, kokemuksellisissa tiloissa. Toistuvia toiminnallisia tilanteita kerronnassa ovat edellä mainitun autossa istumisen lisäksi esimerkiksi kahvin juominen, yhdessä syöminen, työn tekeminen tai työpaikalla oleskeleminen sekä saunominen. Näiden arkisten tilanteiden toistuminen tuo kerrontaan väljyyttä ja tylsyyttäkin: sarjaan sisältyy useita hetkiä, joilla ei ole tarinankerronnan kannalta näennäisesti mitään merkitystä. Sarjan toisella uusintakierroksella väljyydelle ei enää kirjaimellisesti löytynyt tilaa, kun sarjan tekijä oli pakotettu leikkaamaan jaksoja lyhyemmiksi, jotta ne sopivat uusille ohjelmapaikoille (Carl & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013). Selviytymistarinoiden näkökulmasta väljyys ja arkisten tilanteiden toistot ovat kuitenkin merkittäviä. Toistuvuus luo kerrontaan jatkuvuutta, joka selviytymistarinoissa saa toivon merkityksiä. Vaikka vastoinkäymiset koettelevat, aina ”juodaan ensin kahvit”. Näiden rituaalien kautta suhteissa tapahtuva selviytyminen, elämän prosessi jatkuu hetkestä toiseen, päivästä toiseen, kuukaudesta ja juhlapyhästä toiseen.

Selviytymistarinoiden rituaaliset toistot kiinnittyvät Marja Liisa Honkasalon (2008, 207–208) ajatukseen pienestä tai kiinnipitävästä toimijuudesta, jota toteutetaan arjen käytännöissä. Honkasalo on teoretisoinnut pientä toimijuutta Pohjois-Karjalan maaseudulle sijoittuvassa etnografisessa

tutkimuksessaan. Pienen toimijuuden tavoitteena on pitää maailmaa edes jotenkin paikoillaan, turvata oman ja perheen otetta siitä. Honkasalon tutkimuksen naiset loivat pienen toimijuuden kautta ”käsistä luisuvaan maailmaan ainakin joitakin hallittavissa olevia saarekkeita ja yhteisöllisiä siteitä niiden välille” (mt., 208). Pienen toimijuuden avulla he myös rakensivat aikaperspektiiviä, joka pohjois-karjalalaisten tapauksessa oli *päivä kerrallaan*. Honkasalo kirjoittaa:

Kyse ei ollut niinkään siitä, saattoiko tulevaisuuteen luottaa, vaan siitä, että tiettyjen yhteiskunnallisten ja eksistentiaalisten ehtojen vallitessa siihen ei voinut kokonaan olla luottamattakaan. Elämän oli kuitenkin koettu kannattelevan joka tapauksessa sen verran, että sen varaan oli syytä luottaa – ainakin päivä kerrallaan. (Honkasalo 2008, 215.)

Ymmärrän aikaisemmin mainitun niin kutsutun ”kolmannen tilan” tutkimuksessani siksi tapahtumaksi, joka yhdistää Metsoloiden selviytymistarinoiden eri merkityksiä. Kolmannessa tilassa, katsojan ja Metsoloiden kohdatessa, selviytymistarinat asettuvat ensinnäkin osaksi kulttuurista ja sosiaalista tarinavarantoa ja siis vastaanottajan tarinalliseen käyttöön. Toisaalta, kuten Veijo Hietala (1996) kirjoittaa, Metsolat operoi myyttisellä tasolla vastaten kansakunnan ”terapian tarpeeseen”. Tuo myyttinen taso liittyy narratiivien voimaan eli siihen, että Metsoloiden selviytymistarinat itsessään ovat luoneet toivoa ja edesauttaneet myös tätä kautta selviytymistarinoiden rakentumista reaalielämässä.

5.4 Pelkkää nostalgiaa?

”Täällä on lyhyet kesät ja pitkät talvet niin ettei vauraus ole koskaan päässyt kerääntymään. Ei ole ollut takametsiä heilumassa, vaan kaikki on täytynyt kiskoa käsipelillä. Se on ollut kovaa ja raskasta elämää.” Näin kertoo taustastaan ministeri Merja Kyllönen Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen haastattelussa vuonna 2014. Artikkelin ammentaa häpeilemättömästi Kainuu-myytistä ja siis samalla uusintaa sitä. Toimittaja Saarikoski toteaa artikkelissa, kuinka Kyllönen kehuu olevansa juuriltaan suomussalmelainen. ”Se tarkoittaa suunnilleen samaa kuin selviytyjä” toimittaja kirjoittaa ja jatkaa ”kaikista kovin pula Nälkämaalla on ollut toivosta.” (Saarikoski 2014, 34.) Kainuu-myytti elää ja voi hyvin. Metsolat rakentaa artikkelin tavoin kuvaa myyttisestä Kainuusta, jossa ihmisen selviytymistä edesauttavat paikallisuuteen liittyvät henkiset voimavarat.

Kainuu korpimaisemineen on Suomen myyttinen ”sydänmaa”, jolloin sarjan selviytymistarinoiden paikantuminen kaikista Suomen paikoista Kainuuseen on olennaista. Aikaisemmassa Metsolat-tutkimuksessa sarjan sijoittumista maaseudulle on tarkasteltu juuri maaseudun myyttisten merkitysten kautta. Nostalgia on keskeisin myytti, johon sarjan maalaisuus on liitetty. Länsimaisen

kulttuurin vanhimpiin myytteihin kuuluva nostalgia viittaa kirjaimellisesti tuskalliseen koti-ikävään, mutta se ei välttämättä tarkoita kaipuuta konkreettiseen aikaan ja paikkaan, vaan voi tarkoittaa epämääräistä kaipuuta jonnekin pois nykyhetkestä. (Rossi & Seutu 2007, 7–8.)

Esimerkiksi Ruoho (2001, 128) luokittelee *Metsolat* ensisijaisesti nostalgiseksi perhesarjaksi. Ruoho selittää luokitustaan *Metsoloiden* ”vanhoja, hyviä aikoja” kuvaavilla elementeillä, jotka ovat sarjan sijoittuminen maaseudulle, vahvojen naisten rooli itsenäisessä perheyhteisössä ja sukupolvien välisen arvokuilun puuttuminen suvun jäsenten välillä. ”Even the youngest generation of *Metsolat* shares the same set of values with the older generations”, Ruoho (2001, 128) kirjoittaa. Kuitenkin selviytymistarinoissa tuodaan vahvasti esiin eri sukupolvien välisten arvojen kohtaaminen. Esimerkiksi Erkin selviytymistarinan kynnyksysymys on se, miten Erkki selviää maailmassa, jossa perinteisen elämäntavan toteuttaminen ei enää ole mahdollista. Ruoho puolustaa näkemystään myös paikantamalla *Metsoloiden* naishahmot osaksi perinteisten suomalaisten ”vahvojen naisten kuvastoa”. Ruoho (mt., 140) jopa rinnastaa Annikki *Metsolan* sarjan feminiinisenä voimahahmona Loviisa Niskavuoreen. Annikki on kuitenkin kaukana yhteisön voimahahmosta. Päinvastoin sarjan kerronnassa tuodaan toistuvasti esiin Annikin luonteen ”heikkoutta”. Annikilta esimerkiksi salataan muiden perheenjäsenten kohtaamia vaikeuksia: Erkin retkahdettua viimeisen kerran ryypäämään koko muu suku tietää Erkin tilanteesta ennen perheen äitiä. Herkkänahkaiselle Annikille asioista kerrotaan viimeisenä, jolloin hän ei myöskään ole ratkaisemassa problemaattisia tilanteita ensimmäisten joukossa.

Anu Koivunen (2004, 244) onkin todennut, kuinka eräänlainen kansallinen katse ohjaa löytämään kulttuurisista teksteistä aina saman ”suomalaisen sukupuolikuvion”, juuri tuon vahvan suomalaisen naisen. Myös Ruoho (2001) juuttuu tulkinnassaan lukemaan *Metsoloita* kansallisen katseen ohjaamana. Tässä tulkintakehikossa liikkumavaraa on vähän, jolloin *Metsolat*kin on Ruohon mukaan ensisijaisesti miehinen selviytymistarina, jota vahvat naiset tukevat:

To put it very strongly, the community of *Metsolat* may be equated with a male body in crisis. The female characters of the serial tend to this body, especially farmer Antti *Metsola*'s wife tends to his sons, Erkki and Risto. The women are charged with treatment of the sickness of the male subjects as well as the whole community. (Ruoho 2001, 140.)

Veijo Hietala taas on *Metsolat*-mytologiasta kirjoittaessaan nimennyt sarjan suureksi suomalaiseksi pastoraaliksi, jossa maaseutua ihailien käsiteltiin sen kriisiä. Hietalan mukaan *Metsolat* oli suosittu, sillä sarja mahdollisti regressiivisen paluun suomalaisuuden juurille eli maaseudulle. Hietalan mukaan pastoraalisuus voidaan liittää kaupunkilaisten maaseudusta rakentamaan idylliseen

kuvaukseen. (Hietala 1996, 118–125.) Pastoraalisuuden on selitetty tarkoittavan sitä, että maalaiskuvauksista on leikattu pois ruumiillinen työ ja siihen liittyvät yhteiskunnalliset ristiriidat, kuten työnjako, omistussuhteet ja muu sellainen. Näin syntyy myyttinen kuva harmonisesta maaseudusta, paikallisuudesta, josta erillaisuus ja sen mahdolliset aiheuttajat on leikattu pois. (Lehtonen 2004, 63.) Selviytymisen näkökulmasta Metsoloissa ei ole kyse pastoraalisuudesta, sillä tarinoissa ovat vahvasti läsnä niin maaseudun elämään liittyvä ruumiillinen työ ja sen rasitukset, kuin myös yhteiskunnalliset ristiriidat.

Sekä Ruoho (2001) että Hietala (1996) pyrkivät selittämään Metsoloiden suosiota osittain nostalgisuudella. Mediatutkija Anu Koivunen (2000, 324) on kritisoinut nostalgiaselitystä yleisenä selitysmallina, sillä se rakentaa aina uudelleen sukupuolittavaa tilan ja ajan dynamiikkaa. Nostalgiasissa on Koivusen mukaan aina ennen kaikkea kyse miehisestä liikkeestä kohti kotia, kahvipöytää, kohtua. Näin ollen nostalgiaselitysmalli uusintaa voimakkaasti kritisoituja ”suuria kertomuksia” ja lisäksi epämääräistää, kesyttää ja epäpolitisoi kodin käsitteen. (Mt.) Väitän, että Metsoloista laaditut nostalgiaselitykset epäpolitisoiivat myös laajemmin sarjan merkityksiä.

Metsoloita on tulkittu nostalgiaselityksen avulla pitkälti siksi, että sarja sijoittuu maaseudulle. Mutta miksi pelkästään sarjan paikantuminen maalle tarkoittaa, että sarja edustaa regressiota? Siksi, koska hegemonisessa puhettavassa maaseutu ja maalaisuus on ollut tapana lukita menneeseen. Tässä puhettavassa yhteiskunnat ”kehittyvät maatalousyhteiskunnista tietoyhteiskunniksi, eikä yleisölle jää epäselväksi, että yhteiskunnan modernisoituminen on kehittymistä ja sellaisenaan tavoiteltava ja toivottava asiatila”. (Silvasti 2011, 234.) Kuitenkin vielä Metsoloiden ensiesityksen aikoihin maatala työpaikkana ja kotina oli ihmisille myös nykypäivää: vuonna 1994 Suomessa oli 115 000 maatilaa ja maataloudessa työskenteli 153 000 henkeä (Silvasti 2011, 7). Puhumattakaan siitä, kuinka suuri osa suomalaisista 1990-luvulla ja vielä tänä päivänä asuu maaseudulla tai haja-asutusalueilla.

Selittämällä Metsoloita nostalgialla mitätöidäänkin samalla sarjan sisältämää toista tietoa. Suomalaisen maaseudun rakennemuutos kiihtyi entisestään Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin vuonna 1995 (huom. Metsoloiden ensiesitys 1993). Tiina Silvasti (2006, 223) on pohtinut maatalouden rakennemuutosta viljelijöiden näkökulmasta artikkelissaan ”Kun on luovuttava, pitääkö myös luovuttaa?”. Silvasti pohtii artikkelissaan, miltä näyttää maanviljelijän elämä, kun 1500-luvulta saakka suvun hallussa ollut perheviljelmä ei enää siirrykään uudelle sukupolvelle tai kun elämäntyön ja oman paikan arvo kiistetään ja merkitys kielletään. (Silvasti 2006, 223.) Maanviljelijöiden todellisiin tarinoihin peilattuna Metsoloissa esitetty rakennemuutokseen liittyvä

suru ja luopuminen ovat maaseudulla asuvien perheiden todellisia ja kipeitä kokemuksia, joilla on vaikutuksia yksilöiden ja yhteisöjen elämään vuosikymmeniä eteenpäin. Sosiaalityön näkökulmasta onkin jopa eettisesti arveluttavaa nimetä Metsolat Veijo Hietalan (1996) tapaan ”regressiiviseksi fantasiaksi” sarjan esittäessä ihmisiä, jotka yrittävät Honkasaloa (2004, 63) lainatakseni ”pitää kiinni elämästä ahtaassa paikassa”. Honkasalo (2004) tutki Pohjois-Karjalassa sellaisten ihmisten arkielämää, joilta kotiseutu elinkeinon ja elämisen lähteenä on menossa alta pois, mutta jotka kuitenkin pysyvät seudulla. Ihmiset olivat syvästi juurtuneita paikkaan. Pohjoiskarjalaisen kylän asukkaiden keskuudessa hylätyksi tai jätetyksi tulemisen ajatukset olivat tuttuja, kun osa perheistä asui rakennemuutoksen vuoksi Etelä-Suomessa ja oma kotiseutu oli muuttunut yhteiskunnalliseksi reuna-alueeksi. (Honkasalo 2004, 59–63.)

Tiina Silvastin mukaan maaseudun rakennemuutoksen ja sen seurausten ympärillä on vallinnut poliittinen hiljaisuus, suoranainen mykkyys. Silvasti näkeekin maanviljelijöiden kokemuksia tarkastelleen tutkimuksensa virallisen tarinan sijaan ”toisen tarinan” kuuntelemiseksi. (Silvasti 2011, 231–233.) Samaan tapaan Metsolat kertoi ja kuvasi sellaisia selviytymistarinoita maaseudulta, jotka eivät tulleet virallisessa puheessa kerrottua. Pelkästään Hoikkaan asumaan jääneen Erkin tarinan kertominen on merkittävää. Erkki selvisi kotipaikkakunnallaan kaikista vaikeuksistaan huolimatta ja vielä edistyksellisen yrittäjyytensä vuoksi.

Toisaalta myös nostalgia saa erilaisia merkityksiä kun sitä pohditaan rinnan selviytymisen teeman kanssa. Pirjo Kukkonen (2007) kirjoittaa, että nostalgia on muutakin kuin ”ennen oli paremmin” -asennetta. Kukkonen mukaan nostalgia on merkityksiä tuottava ja lajitteleva muistin ja muistojen rakentaja ”joka toimii ihmisen aikakaassa katarttisena, puhdistavana ja kokoavana ilmiönä” (Kukkonen 2007, 15). Metsoloiden selviytymistarinoita ajatellen sarjan nostalgiset merkitykset eivät välttämättä palaudu vain siihen, että katsojat kaipasivat ”takaisin kotiin –äidin luo maalle tämän tuoksuvaan kahvipöytään” (Hietala 1996, 124). Sen sijaan sarjan nostalgia voi kertoa tyytymättömyydestä silloiseen nykyhetkeen, jopa kriittisestä asenteesta kehityksen suuntaa kohtaan. Nostalgiaakin voi kertoa selviytymisestä.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Yhteenveto tutkimustuloksista

Tutkielmani tehtävä oli tutkia televisiosarja Metsoloiden avulla selviytymisen ilmiötä kulttuurisena ja kulttuurituotteissa rakentuvana tarinallisena konstruktiona. Aineistovalinnan vuoksi kahdeksi muuksi tutkimustehtäväkseni määrittyivät Metsoloiden tutkiminen sosiaalityön näkökulmasta ja lopulta Metsoloiden tutkiminen sosiaalityön *toisen tiedon* (Hänninen ym. 2006) lähteenä. Ajatus Metsoloista toisena tietona perustui siihen, että taitavasti tehty fiktiivinen kulttuurituote saattaa joskus tarkastella ilmiötä tarkkanäköisemmin, kokonaisvaltaisemmin ja sensitiivisemmin kuin mihin vakiintunut tiedontuottamisen tavat pystyvät. Metsolat paljastui tutkielmassani arvokkaaksi toisen tiedon lähteeksi.

Tein tutkielmassani Metsoloiden selviytymistarinoista temaattisen luennan, jossa nousi esiin neljä perusteema: elämän arvaamaton luonne ja sen hyväksyminen, työ merkityksen antajana, juuret ja koti Kainuussa sekä läheiset ihmissuhteet selviytymistä edistävänä voimavarana. Nämä teemat ovat Metsoloiden kuvaaman selviytymisen keskeisiä elementtejä. Vaikka nuo neljä teemaa olivat läsnä kaikissa aineistoni selviytymistarinoissa, niiden merkitykset selviytymistarinoiden kulussa vaihtelivat henkilöstä riippuen. Esimerkiksi työ ja läheiset ihmissuhteet saivat tarinoissa merkityksiä myös selviytymättömyyttä edistävinä murtumistekijöinä etenkin Riston tarinassa. Metsoloiden kuvaamaa selviytymistä kokonaisuutena ajatellen sarja toistaa monia perinteisiä ”suomalaisen” selviytymisen elementtejä. Selviytymistarinoiden teemoissa toistuvat esimerkiksi Heinosen (1997) tunnistamat suomalaisen kansankulttuurin perusteemat. Samaten tarinoissa on yhtymäkohtia Kortteisen (1992) tutkiman selviytymisen eetoksen kanssa. Toisaalta toin tutkielmassani esiin, kuinka Metsoloiden selviytymistarinat myös kyseenalaistavat tätä uhrautumiseen perustuvaa selviytymisen eetosta.

Laajempien kulttuuristen merkitysten näkökulmasta toin tutkielmassani esiin Metsoloiden tarinoita koskevien aikaisempien tulkintojen problematiikkaa liittyen esimerkiksi Erkin tarinan sankarillisuuteen. Sosiaalityön ja selviytymisen kontekstissa Erkin tarinaa on mahdollista tulkita myös toisin. Samaten sarjasta tehdyt nostalgiaselitykset voidaan avata keskustelulle. Tarkastelemalla nostalgiaselitystä selviytymisen näkökulmasta toin esiin sarjan selviytymistarinoiden ja niissä rakentuvan selviytymisen yhteiskunnallista ulottuvuutta. Selviytyminen tulee sosiaalityössä ymmärtää yksilökeskeisten selviytymisteorioiden lisäksi myös

yhteiskunnallisesti (Isola 2011). Selviytymistarinoiden kerronnassa korostuu toivo. Tulkinnassani Metsoloiden verkkainen kerronta ja juonen kannalta näennäisesti merkityksettömät kohtaukset rakentavat sarjan kuvaamaa selviytymisen ilmiötä. Tähän selviytymiseen kuuluvat olennaisesti päivästä päivään pärjääminen ja rituaaliset toistot.

Metsoloiden selviytymistarinat ovat voimaannuttavia, sillä *selviytymistarina* ei Metsoloissa palaudu yhteen selkeästi määriteltävään tarinatyyppiin. Selviytymistarina ei liity mustavalkoiseen ajatteluun onnistumisesta tai epäonnistumisesta, sankarista tai uhrista, onnellisesta tai onnettomasta lopusta. Selviytymistarina ei ole vain yksi tarinatyyppi vaikeuksien voittamisesta kertovien tarinoiden joukossa, kuten esimerkiksi Ruisniemen (2006, 222–241) tarinoiden tyypittelyssä. Metsoloiden tarjoamat selviytymisen mallitarinat ovat monipuolinen joukko erilaisia selviytymistarinoita ja ne sisältävät siksi myös monenlaisia erilaisia selviytyjän identiteettejä: selviytyjä voi olla yhteisössään sankariksi nouseva hahmo, mutta yhtä hyvin selviytyjä voi olla itsenäinen yksinhuoltaja, omista näkemyksistään kiinni pitävä vaimo, kutsumustaan toteuttava ammattilainen, vaatimatonta elämää elävä mielenterveyskuntoutuja, mieltänsä muuttava itsensä etsijä tai huumorintajuinen ja kannustava työkaveri.

Muutos on perustavanlaatuinen osa selviytymistä, tarinaa ja selviytymistarinaa, mutta muutosta seuraava elämän suunta ei Metsoloiden selviytymistarinoissa ole pysyvä. Selviytymistarina ei ole vain edistyvä progressiivinen tarina. Esimerkiksi Erkin tarina on aluksi progressiivinen ja myöhemmin regressiivinen. Tarinan vaihtelevat suunnat ovat keskeinen osa selviytymisen tarinallista luonnetta: selviytyminen Metsoloissa on jatkuva elämisen prosessi. Selviytymistarinassa ei ole selkeää alkua, keskikohtaa ja loppua, sillä kun yksi vaikeus on voitettu, saattaa toinen jo odottaa elämänvirrassa. Metsoloiden selviytyminen myötäilee Jokirannan (2003, 28) selviytymismääritelmää: selviytyminen liittyy niin elämänkulun koettelemuksiin ja onnistumisiin kuin arkipäivän elämäntilanteisiin.

Metsoloissa rakentuvaa selviytymistä kuvaavat hyvin englanninkielen *resilience*-käsitteeseen (suom. selviytymiskyky, joustavuus) liitetyt metaforat. Selviytymistarinoiden päähenkilöt taipuvat, mutta eivät katkea vastoinkäymisiä kohdatessaan. Heillä on kyky ponnahtaa takaisin vaikeuksien jälkeen. Koska Metsoloiden henkilöhahmojen elämä on kovaa, heidän tulee olla voimakkaita ja joustavia (*resilient*). Toisaalta Metsoloiden kuvaama selviytyminen on myös yhteisön selviytymistä. Kuten Hyvärin (2001, 77) tutkimuksessa, myöskään Metsoloissa muutoksen kohteena eivät ole vain ongelmistaan ulos pyrkivät henkilöt, vaan koko heidän sosiaalinen verkostonsa. Tämä korostuu Erkin selviytymistarinassa, jossa Erkki saa uuden roolin yhteisössä, mutta samaan tapaan vaikkapa

Eevan tarinassa ympäristö joutuu Eevan lisäksi muuttumaan Stigin onnettomuuden jälkeen. Metsoloiden selviytyminen kuvaa tätä vuorovaikutusta yhteisössä (esim. Ungar 2013). Kun Metsoloiden kuvaamaa selviytymistä tarkastellaan vuorovaikutukseen perustuvan *resilience*-käsitteen kautta, voidaan myös sarjan yksittäisiä selviytymistarinoita ymmärtää uudella tavalla. Erkin, Eevan, Riston, Liisan ja Riitan tarinat eivät ole vain heidän henkilökohtaisesta selviytymisestään kertovia tarinoita, vaan samalla yhteisön selviytymistarinoita. *Resilience* ei ole vain selviytyjän ominaisuus, vaan koko hänen yhteisönsä, perheensä ja kulttuurinsa ominaisuus (Ungar 2005, xxiv).

Herää kysymys ovatko kaikki tarinat sitten selviytymistarinoita, jos ainoa vaatimus selviytymistarinalle on se, että elämän tulee jatkua vaikeuksien jälkeen? Tutkimustuloksiani ajatellen näin on: kaikki elämästä kertovat tarinat ovat selviytymistarinoita, mikäli tarinoista löytyy tuo elämän jatkuvuudelle keskeinen toivon elementti. Tuula Hannele Ikonen (2000, 40) kutsuu selviytymisen teoriassaan toivon elementtiä ensimmäiseksi kokonaiselviytymistä edistäväksi ankkurivoimavaraksi. Toivo on ihmisen henkinen kiinneke. Ikonen kirjoittaa, kuinka ankkurivoimavarojen kautta ”ihminen konkreettisesti ankkuroituu omaan selviytymiseensä ja hänessä syntyy toivon näköala tulevaisuuteen. Tällöin elämästä tulee selviytymisen haaste.” (Mt., 40.) Tällaista elämää Metsoloiden selviytymistarinat kuvaavat, onhan toivo keskeinen osa Metsoloiden selviytymistarinoita ja niissä rakentuvaa selviytymistä.

Luentani perusteella Metsoloiden selviytymistarinat sisältävät jokaista neljää toisen tiedon lajia (Hänninen ym. 2006, 4–5). Tarinat sisälsivät yksityiskohtaista *täsmätietoa* selviytymisen ilmiöstä, sillä sarjan 41:een osaan levittäytyvä pitkä narratiivinen kaari pysähtyy kuvaamaan yksityiskohtaisesti esimerkiksi Erkin elämään kiinnittymistä. Selviytymistarinoiden sisältämän *hiljaisen tiedon* taas ymmärrän tarkoittavan sitä kulttuurista tietoa, joka on tutkielmani keskiössä. Metsoloiden hiljainen tieto kytkeytyy sarjan myyttisiin ulottuvuuksiin, mutta myös sarjan arkisuuteen. Metsoloiden selviytymistarinat kuvaavat tarkkanäköisesti niitä arkisia hetkiä, joiden varaan ihmisen selviytyminen rakentuu. Tärkeä toisen tiedon laji on myös Metsoloiden selviytymistarinoiden sisältämä *heikko tieto*. Tutkimusprosessini alusta asti tämä tiedon laji kiinnosti minua eniten, sillä se kytkeytyy Metsoloiden tarinoiden inhimillisyyteen. Heikko tieto ”pohtii vakavasti, kantaa huolta ja miettii uudelleen inhimillistä olemista vaikeissa sosiaalisissa tilanteissa” (Hänninen ym. 2006, 4–5). Juuri tästä on kyse Metsoloiden selviytymistarinoissa. Metsolat sisälsi lopulta myös *vastatietoa* selviytymiseen liittyen. Vastatieto tarkoittaa vaihtoehtoisten näkemysten avaamista tiettyyn ilmiöön (mt.). Metsoloiden tapauksessa kyse on siitä, että sarjan selviytymistarinat avaavat uusia näkemyksiä selviytymiseen.

6.2 Metsoloiden jälkeen

Pyrin tutkielmassani löytämään Metsolat-sarjalle merkityksellisen kontekstin sosiaalityöstä. Tämä kiinnostus kontekstin löytämiseen paikansi tutkielmani osaksi kulttuurintutkimusta. Tutkielmani kulttuurintutkimuksellisuus näkyi myös siinä, että tutkielmani lähtökohdat olivat aidosti poikkitieteelliset. (Lehtonen 1997, 14–15.) Sosiaalityöhön tutkielmani kiinnitti paitsi sosiaalityölle keskeinen selviytymisen tematiikka, myös tietyn paikan ottaminen suhteessa ympäröivään maailmaan, muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Tämä paikka on sosiaalityön perustehtävään liittyvä eettinen ja poliittinen paikka, jossa asetetaan heikomman puolelle, työskennellään tasa-arvoisuuden eteen ja puolustetaan sorrettuja (esim. Denzin 2002; Parton & O’Byrne 2000). Lähtökohtaisesti tutkielmani sosiaalityöllisyys näkyi siinä, että halusin tehdä katsojien rakastamasta, mutta kriitikkojen (ja kenties myös mediatutkijoiden?) väheksymästä Metsolat-sarjasta aikaisempaa tutkimusta täydentävän uudenlaisen tulkinnan, jossa sarjan kuvaamat koskettavat ja syvän inhimilliset ihmiskohtalot otetaan vakavasti.

Tarinoiden vakavasti ottaminen mahdollistui tutkielmassani narratiivisen lähestymistavan avulla. Narratiivinen ajattelu tarjosi tutkielmalleni teoreettisia ja metodologisia työkaluja, joiden avulla tutkia Metsoloiden selviytymistarinoita niiden fiktiivisyydestä huolimatta ja toisaalta juuri niiden fiktiivisyyden vuoksi. Fiktiivisyytensä vuoksi Metsoloiden selviytymistarinat tarjosivat käyttöni moninaisen, rikkaan ja sensitiivisen aineiston. Mielestäni onnistuin tutkielmassani löytämään teoreettisesti perustellun ja menetelmällisesti toimivan näkökulman ja lähestymistavan tutkimusaiheeseeni. Selviytymisen ilmiön lähestyminen narratiivisen ajattelun kautta osoittautui relevantiksi tutkimusstrategiaksi. Samaten toisen tiedon ajatuksen mukaan ottaminen fiktiivisen kulttuurituotteen tutkimiseen oli toimiva ratkaisu.

Tutkimusprosessini aikana epävarmuutta aiheutti tutkimusaiheeni sijoittuminen usean tieteenalan risteyskohtaan. Lukiessani tutkimuskirjallisuutta harhailin laaja-alaisesti eri tieteenalojen läpi, mutta löysin siitä huolimatta niukasti sellaista tutkimuskirjallisuutta, jossa fiktiivistä kulttuurituotetta lähestyttäisiin tutkielmani kanssa samasta suunnasta. Viimeistään kiinnostukseni sosiaalityöhön ja sosiaalityön eettisiin sitoumuksiin erotti tutkimusasetelmani aikaisemmista tutkimuksista.

Tutustuessani sosiaalityön piirissä tehtyyn selviytymistä koskevaan tutkimukseen oli kiintoisaa huomata miten vähän selviytymistä on lopulta Suomessa käsitteellistetty. Löydettyäni englanninkielisestä tutkimuksesta *resilience*-käsitteen avautui eteeni kokonainen tieteellinen

keskustelu selviytymisen ja selviytymiskyvyn tematiikasta. Tähän keskusteluun ei juurikaan Suomessa ole otettu osaa, sillä *resilience*-sanalle ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä käännöstä. Kenties tulisi puhua resilienssistä, kuten esimerkiksi Barkman (2011, 246) tekee.

Toisaalta resilienssi-käsitteen vähäinen käyttö on linjassa sen vaikutelman kanssa, että suomenkielisessä sosiaalityön tutkimuksessa käsite 'selviytyminen' ei ylipäättänsä ole saavuttanut suurta suosioita laadullisten tutkimusten keskeisenä käsitteenä, Hyvärin (2001) ja Jokirannan (2003) väitöskirjoja lukuun ottamatta. Uskon käsitteen harvinaisuuden liittyvän osaltaan siihen, että 'selviytyminen' on arkisessa kielenkäytössä yleinen sana, joka käyttöyhteydestä riippuen saattaa viitata moniinkin asioihin. Kenties se on siis liian yleisluontoinen ja epämääräinen tutkimukselliseen käyttöön. Problemaattista on, että tutkimuksessa saatetaan kuitenkin käyttää toistuvasti 'selviytymistarinan' käsitettä, mutta silloinkaan ei määritellä yksityiskohtaisesti mihin 'selviytymisellä' viitataan (esim. Eronen 2012). Ovatko selviytymisen merkitykset arkisuutensa vuoksi niin itsestäänselviä, että niitä ei tarvitse tarkemmin tutkimuksissa avata? Vai eivätkö nämä kaksi sanaa oikeastaan liitykään toisiinsa?

Itse liitin tutkimusprosessini alusta asti 'selviytymistarinan' ja 'selviytymisen' käsitteet yhteen. Ajattelin, että 'selviytymistarina' on tarina selviytymisestä ja siksi on tarpeen paneutua siihen mitä selviytymisellä tarkoitetaan. Katsoessani nyt taaksepäin ymmärrän, että juuri tämä tutkimuksellinen valinta toi epävarmuutta ajatteluuni, sillä aikaisemmassa tutkimuksessa selviytymistarinan ei ole nähty kertovan yksiselitteisesti selviytymisestä. Eronen (2012, 93–94) tutkimuksessa selviytymistarina liitetään vaikeuksista voittoon -kerrontaan ja nousevan kaaren mukaiseen kerrontaan (ymmärrän näiden määritelmien tarkoittavan likipitään samaa kuin progressiivinen tarina tai sankaritarina). Samaten Ruisniemi (2006) ja Hyväri (2001) kytkevät selviytymistarinan nimenomaan sankaritarinaan. Selviytymistarina ei siis tutkimusten mukaan kerro vain selviytymisestä (*resilience/coping/survival*), vaan lisäksi jostakin muusta. Mistä muusta ja miksi? Miksi 'selviytymistarinaan' liitetään automaattisesti sellaisia merkityksiä, joita sana 'selviytyminen' ei itsessään kannan? Sosiaalityölle nämä kysymykset ovat relevantteja, sillä selviytymistarinan kaltaiset narratiiviset rakenteet ovat avainasemassa ihmisten etsiessä ratkaisuja oman elämänsä haasteellisiin vaiheisiin, pyrkiessään löytämään vastauksia yllättäviin käännekohtiin tai rakentaessaan identiteettiään uudelleen muutoksen jälkeen.

Sosiaalityössä selviytymistarinan ei tulisi viitata pelkkään voittajan tai sankarin tarinaan. Kun selviytyminen on jatkuva elämänsä prosessi, myös selviytymistarinan käsitettä tulisi avata laajemmalle. Laajennukset selviytymistarinan käsitteeseen ovat tarpeen, sillä selviytymistarinat

ovat aina myös mallitarinoita, jotka sisältävät valmiita identiteettejä ja vaihtoehtoja ihmisten henkilökohtaisten narratiivisten projektien tueksi. Sosiaalityön tehtävä on mahdollistaa uudenlaisten tarinoiden ja tarinallisten identiteettien löytyminen ihmisten selviytymisen tueksi (Borden 1992; Parton & O'Byrne 2000). Selviytymistarinan kapea määrittely viittaa siihen, että selviytymisen mallitarinat saattavat tällä hetkellä olla kategorisuudessaan ahtaita ja kahlitsevia. Erilaisten selviytymistarinoiden tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää, sillä ne laajentavat kulttuurista ja sosiaalista tarinavarantoamme tuoden ihmisten käyttöön yhä laajemman joukon voimaannuttavia tarinoita. Mikäli selviytymistarinaksi tunnistetaan myös staattisemmat ja regressiiviset tarinat (kuten Metsoloiden Riston tarina) samalla selviytyjän identiteetti avataan voimavaraksi yhä useammalle ihmiselle.

Tutkielmani aiheen kaltaisten kulttuurintutkimuksellisten kysymysten muotoileminen ja pohtiminen on sosiaalityölle tärkeä tehtävä. Selviytymistarinan kaltaiset käsitteet eivät ole vain sanoja, vaan kulttuurisia merkitysten kimppuja, joilla on konstruktionistisesta näkökulmasta on myös käytännön seurauksensa sosiaalityölle (esim. Goldstein 1997). Vaikka olen tutkielmassani keskittynyt tarkastelemaan vuosikymmenten takaista televisiosarjaa ja televisio median on menettänyt merkitystään ihmisten arjessa, eivät Metsoloille esittämäni kysymykset ole vanhentuneet. Päinvastoin kulttuuristen tarinoiden merkitys on jatkuvasti yhä suurempi. Internetin kehitys ja sen myötä esimerkiksi sosiaalisen median voittokulku ovat mullistaneet ihmisten välisen vuorovaikutuksen. Tarinoiden kertominen on yhä olennaisempi osa ihmisten jokapäiväistä kommunikointia. Ihminen kertoo itsestään toisille virtuaalisessa maailmassa kuvien, sanojen ja linkitysten kautta. Teoreettinen ajatus ihmisen elämästä ja identiteetistä narratiivisena projektina on tänä päivänä relevantimpi kuin koskaan. Elämä ja tarina sulautuvat pikseleiden sinisessä valossa yhteen poikkeuksellisen vahvalla tavalla. Toden ja epätoden suhde ei ole koskaan ollut häilyvämpi kuin 2000-luvun todellisuudessa, jota elämme yhtä aikaa virtuaalisessa ja reaalisessa maailmassa.

Englanninkielisen sanonnan mukaisesti *"it takes a village to raise a child"*¹⁰. Nykyään tämä yhteisö on yhä enenevässä määrin kulttuurinen kollektiivi, joka muodostuu meitä ympäröivästä arkisesta mediakulttuurista. Mediakulttuurilla on tänä päivänä kirjaimellisesti keskeinen rooli lasten kasvattamisessa. Sosiaalisen konstruktionismin ja kulttuurintutkimuksen näkökulmasta mediakulttuurisella "yhteisöllä" on kuitenkin vaikutuksensa myös aikuisiin (esim. Hall 1997, 2002;

¹⁰ Suom. "lapsen kasvattamiseen vaaditaan kylä". Kiitos ystävälleni Mikolle sanonnan ympärille avaamastaan yhteisestä keskustelusta.

Lehtonen 1998). Kulttuurin pyörteissä myytit, tarinat, mielikuvat ja tulkinnat kietoutuvat yhteen jatkuvaksi verkostomaiseksi liikkeeksi (esim. Ferrel, Hayward & Young 2008). Ihmisten todellisuudet rakentuvat ja identiteetit muotoutuvat näissä liikkuvissa verkostoissa. Samalla rakennetaan, puretaan, uusinnetaan ja kyseenalaistetaan erilaisia konstruktioita myös sosiaalityölle keskeisistä ilmiöistä. On olennaista, että sosiaalityö on mukana pohtimassa millaisia merkityksiä erilaisilla kulttuurituotteilla ja kulttuurisilla tarinoilla on ihmisten arkisten todellisuuksien muotoutumisessa. Tarinoissa ja tarinoilla on voimaa. Kuten olen tutkielmassani tuonut esiin, näkökulmasta riippuen tarinat voivat esimerkiksi korostaa yksilöllistä sankarillisuutta ja luoda vastakkainasetteluja maantieteellisten alueiden välille. Samat tarinat voivat kuitenkin myös tarjota selviytyjän mallitarinaa heikommassa asemassa olevalle, tuoda esiin virallista totuutta haastavaa toista tietoa tai vaikkapa kertoa koskettavalla tavalla miltä tuntuu elää inhimillisesti vaikeassa tilanteessa. Näin ollen on äärimmäisen tärkeää, että sosiaalityö on mukana toteuttamassa eettistä ja poliittista tehtäväänsä myös kulttuurintutkimuksellisessa keskustelussa.

Tutkimusaiheeni jatkoa ajatellen yksi tärkeä ulottuvuus kulttuuristen tarinoiden ja miksei myös Metsoloiden selviytymistarinoiden merkityksissä ovat niiden tarjoamat mahdollisuudet käytännön sosiaalityölle. Metsoloiden kaltainen myyttisiä piirteitä sisältävä teos antaa lukemattomia virikkeitä myös käytännön työvälineiden kehittämiseen. Mitä voisi tarkoittaa selviytymistarinoiden päähenkilöiden käyttäminen draamatyöpajojen virikkeinä? Metsoloiden rikkaat ja täyteläiset hahmot tarjoavat oivia kehyksiä työstää erilaisin draamallisin menetelmin esimerkiksi elämän yllättäviin muutosvaiheisiin ja tai elämänkulun nivelkohtiin liittyviä tunteita ja sosiaalisia tilanteita. Puhumattakaan siitä miten merkityksellisen työkalupakin Metsolat tai muut vastaavat taitavasti tehdyt kulttuurituotteet antavat sosiaalityön opetukseen. Hoitapuolen opetuksessa on jo tiedettävästi hyödynnetty Riston tarinaa mielenterveyskysymyksiä käsiteltäessä (Carl & Anna-Lisa Mesterton henkilökohtainen tiedonanto 11.1.2013). Jälleen kyse on siitä, että taide ja kulttuurituotteet voivat avata käyttöömmekokonaisuuksia maailmoja, joiden kautta pyrkiä ymmärtämään ihmisiä ja heidän erilaisia todellisuuksiaan ja tunteitaan paremmin.

6.3 Koska Erkkikin uskalsi yrittää

Opiskelujeni alkuvaiheessa meillä oli tapana toisen kovan Metsolat-fanin, kämppekaverini Annan, kanssa katsoa Metsoloita aina silloin tällöin DVD:ltä. Eräänä talvisena iltana olimme jälleen hiljentyneet sarjan pariin ja katsoimme jaksoa, jossa Erkin vaimo Helena on yksin kotona, kun hänen entinen miehensä Mauno Meriläinen saapuu yllättäen oven taakse. (Erkki ja Helena asuvat

tässä vaiheessa väliaikaisesti Jaanan rantamökillä Kalajärvellä.) Humalainen Meriläinen uhkailee Helenaa, joka lähtee peloissaan metsätietä pitkin juoksemaan miestä karkuun. Onneksi Erkki on juuri samaan aikaan palaamassa kotiin työmatkalta ja näkee vaimonsa! Jakson aikana ryhdyimme pohtimaan ystäväni kanssa, kuinka monia sosiaalisia ongelmia Metsoloissa kuvataankaan: on päihteitä, työttömyyttä ja perheväkivaltaa. Tuolloin syttyi idea kirjoittaa sarjasta sosiaalityön pro gradu -tutkielma sitten kun sen aika koittaisi. Halusin kirjoittaa tutkielman itseäni vilpittömästi kiinnostavasta aiheesta ja kulttuurisen näkökulman yhdistäminen sosiaalityöhön oli juuri sellainen. Vähänpä tiesin, kuinka suuren haasteen edessä aihevalintani vuoksi olin.

Alusta asti minua on vienyt eteenpäin ajatus tai tunne siitä, että se miten asioita esitetään erilaisissa kulttuurituotteissa vaikuttaa siihen mitä ihmiset näistä asioista ajattelevat ja lopulta siihen miten ihmiset käyttäytyvät. Tarinoilla on pakko olla jokin merkitys. Mielessäni tämä ajatus oli ja on se silta, joka yhdistää sosiaalityön Metsolat -televisiosarjaan. Aluksi minulla ei ollut lähtöajatukseni eteenpäin viemiseksi mitään teoreettisia apuvälineitä, koska en harrastuneisuudesta huolimatta ollut koskaan opiskellut mitään mediatutkimukseen liittyvää. Päätös tehdä pro gradu Metsoloista onkin vienyt minut mielenkiintoiselle tutkimusmatkalle kulttuurintutkimuksen, mediatieteiden, sosiologian, psykologian ja vaikka kuinka monen muun tieteenalan syövereihin. Epävirallisena tutkimuskysymyksenä on mielessäni ollut: miten tutkia Metsoloita niin, että tutkimusasetelma pysyy sekä henkilökohtaisesti mielekkäänä, että sosiaalityön kannalta merkityksellisenä?

Olin melko aikaisessa vaiheessa graduprosessiani, kun löysin Yleisradion nettisivuilta Metsoloiden ohjaaja-käsikirjoittaja Carl Mestertonin haastattelun. Yhteen haastattelun vastauksista tiivistyy jotain olennaista niistä Metsoloiden merkityksistä, joita olen myös tutkielmassani pyrkinyt tavoittamaan. Palasin haastatteluotteeseen useaan kertaan kirjoitustyötä tehdessäni.

Toimittaja: Onko Metsolat vaikuttanut suomalaiseen elämäntapaan?

*Mesterton: Olen kuullut kaikenlaisia tarinoita. Tamperelainen toimittaja meni asemaravintolaan odottamaan seuraavaa junaa. Hän kuuli, kun vanha eläkeläinen ja nuori poika juttelivat. Hän kuuli heidän keskustelevan Metsoloista. Poika kertoi, että Metsoloiden kautta hän voi keskustella vanhempiansa kanssa. Bensa-aseman kahvilassa puolestaan oli istunut miesporukka, jossa joku kysyi muilta neuvoa. Toinen mies neuvoi, että teet samalla tavalla kuin Metsolan Erkki. Samoin radiossa haastateltu nainen oli kuulemma uskaltanut sijoittaa sikalaan, koska Erkkikin uskalsi yrittää.
(Rytsä 2008.)*

LÄHTEET

Aho, Marko (2002) *Iskelmäkuninkaan tuho. Suomi-iskelmän sortuvat tähdet ja myyttinen sankaruus*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Electronica Universitatis Tampereensis 199.

Alasuutari, Pertti (1991) Tv -ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhetaiposten valossa. Teoksessa Juha Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Helsinki: Gaudeamus, 232–285.

Alasuutari, Pertti (1999) *Laadullinen tutkimus*, 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Vastapaino.

Anttila, Juha-Matti (1994) *Suspension olemus ja vaikutus tv-sarja Metsoloiden suosioon*. Helsinki: Yleisradio, Tutkimusraportti 6/1994.

Ang, Ien (1985) *Watching Dallas. Soap opera and the melodramatic imagination*. Lontoo: Routledge.

Antonovsky, Aaron (1987) *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*. San Fransisco: Jossey-Bass Publisher.

Aranda, Kay & Zeeman, Laetitia & Scholes, Julie & Morales, Arantxa Santa Maria (2012) *The resilient subject: Exploring subjectivity, identity and the body in narratives of resilience*. *Health* 16 (5), 548–563.

Aylon, Ofra (1995) *Selviydyn! Yhteisön tuki ja selviytyminen*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Bardy, Marjatta (toim.) (1998) *Taide tiedon lähteenä*. Helsinki: Stakes.

Bardy, Marjatta (2009a) *Suojattomuudesta turvaan*. Teoksessa Tuula Helne & Laura Kallioma-Puha (toim.) *Filmi-Kela. Suomi-filmistä sosiaalipolitiikkaan*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 98–101.

Bardy, Marjatta (2009b) *Tiedon punninta ja maailman asuttaminen*. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 265–272.

Barkman, Johanna (2009) *Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä*. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Yliopistopaino, 241–251.

BBC World Service (2000) *Julian Barnes: The Truthful Liar*. Viitattu 10.8.2013.
http://www.bbc.co.uk/worldservice/arts/highlights/001213_barnes.shtml

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1987) *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. Harmondsworth: Penguin.

- Borden, William (1992) Narrative Perspectives in Psychosocial Intervention Following Adverse Life Events. *Social Work* 37(2), 135–141.
- Bruner, Jerome (1986) *Actual minds, possible words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome (1991) The Narrative Construction of Life. *Critical Inquiry* 18(1), 1–21.
- Bruner, Jerome (2004) Life as Narrative. *Social Research* 71 (3), 671-710. Uudelleenjulkaisu vuodelta 1987 *Social Research* 54 (1).
- Buchert, Maria (2010) Rakkauden välittäjä vai moraalin vartija? Narratiivinen tutkimus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papeista perhe- ja seksuaalikysymysten äärellä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Chatman, Seymour (1978) *Story and discourse: narrative structure in fiction and film*. Ithaca: Cornell University Press.
- D’Crutz, Heather & Jones, Martyn (2004) *Social Work Research. Ethical and Political Contexts*. Lontoo: Sage.
- Denzin, Norman K. (1989) Reading *Tender Mercies*. Two interpretations. *The Sociological Quarterly* 30(1), 37–57.
- Denzin, Norman K. (2002) Social Work in the Seventh Moment. *Qualitative Social Work* 25(1), 25–38.
- England, Hugh (1986) *Social Work as Art. Making sense for Good Practice*. Lontoo: Allen & Unwin.
- Eronen, Tuija (2012) Lastenkoti osana elämäntarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampere: Tampereen yliopisto, *Acta Electronica Universitatis Tamperensis* 1183.
- Everall, Robin D. & Altrows, Jessica K. & Paulson, Barbara L. (2006) Creating a Future: A study of Resilience in Suicidal Female Adolescents. *Journal of Counseling & Development* 84 (4), 461–470.
- Ferrel, Jeff & Hayward, Keith & Young, Jock (2008) *Cultural Criminology*. Lontoo: Sage.
- Feuer, Jane (1995) *Seeing Through the Eighties. Television and Reaganism*, Lontoo: Duke University Press.
- Fiske, John (1987) *Television Culture*. Lontoo: Routledge.
- Fraser, Mark W. & Richman, Jack M. & Galinsky, Maeda J. (1999) Risk, protection and resilience: Toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research* 23 (3), 131–143.

Gergen, Kenneth J. & Gergen, Mary M. (2001) Narratives of the Self. Teoksessa Lewis P. Hinchman & Sandra K. Hinchman (toim.) Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences. Albany: State University of New York Press, 161–184.

Goldstein, Howard (1997) Victors or victims? Teoksessa Dennis Saleebey (toim.) The Strengths Perspective in Social Work Practice. New York: Longman Publishers, 21–36.

Gordon, Tuula & Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti (2002) (toim.) Suomineitonen hei! Kansallisuuden sukupuoli. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart (1997) Introduction. Teoksessa Stuart Hall (toim.) Representation. Cultural Representations and Signifying Practices. Lontoo: Sage, 1–11.

Hannula, Mika (2001) Kolmas tila -mahdollisuuksien karuselli. Kiasma-lehti 12/01.

Harrison, Elizabeth (2012) Bouncing back? Recession, resilience and everyday lives. Critical Social Policy 33 (1), 97–113.

Heikkinen, Hannu L. T. (2007) Narratiivinen tutkimus –todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. korjattu painos. Jyväskylä: PS -kustannus, 142–158.

Heikkinen, Hannu L.T. & Huttunen, Rauno & Kakkori, Leena (1999) ”Ja tämä tarina on tosi...” Narratiivisen totuuden ongelmasta. Tiedepolitiikka 4, 39–52.

Heinonen, Jari (1997) Katseita suomalaisuuteen. Vastarinta ja luopuminen suomalaisessa kansanomaisessa kulttuurissa: esimerkkeinä Aleksis Kivi, Väinö Linna, Juha Vainio ja Irwin Goodman. Helsinki: TA-tieto.

Heinonen, Timo & Kivimäki, Arto & Korhonen, Kalle & Korhonen, Tua & Reitala, Heta & Aristoteles (2012) Aristoteleen runousoppi. Opas aloittelijoille ja edistyneille. Helsinki: Teos.

Helne, Tuula & Kalliomaa-Puha, Laura (toim.) (2009) Filmi-Kela. Suomi-filmistä sosiaalipolitiikkaan. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Herkman, Juha (2002) Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.

Hietala, Veijo (1994) Suomalainen televisio vuonna nolla (kaksi). Lähikuva 4, 35–43.

Hietala, Veijo (1996) Ruudun hurma. Johdatus tv-kulttuuriin. Jyväskylä: Gummerus.

Hiltunen, Ari (1999) Aristoteles Hollywoodissa. Menestystarinan anatomia. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Hinchman, Lewis P. & Hinchman, Sandra K. (toim.) (2001) Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences. Albany: State University of New York Press.

Hirsjärvi, Irma (2009) Faniuden siirtymiä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 98.

Hirsjärvi, Sinikka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hokka, Jenni (2014) Kakkoselta kaikelle kansalle. Kuulumisen politiikka YLE TV2:n arkirealistisissa sarjoissa. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1385.

Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006) Rikokset nuorten ”juttuina”. Narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus. Määrä, syy ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, julkaisuja 211, 211–233.

Hyväri, Susanna (2001) Vallattomuudesta vastuuseen. Kokemuksen politiikan sankaritarinoita. Helsinki: Tietosanoma, Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 3/2001.

Hyvärinen, Matti (2004) Eletty ja kerrottu kertomus. Sosiologia 4, 297–309.

Hyvärinen, Matti (2006) Kerronnallinen tutkimus. Viitattu 1.12.2012
http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (2006) (toim.) Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Stakes.

Hänninen, Vilma (2002) Sisäinen tarina, elämä ja muutos, 5.painos. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 696.

Hänninen, Vilma & Koski-Jännes, Anja (1998) Vapautumisen tarinat. Kirjassa Anja Koski-Jännes Miten riippuvuus voitetaan. Helsinki: Otava, 197–226.

Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka (1998) Tarinat, sairaudet ja kuntoutuminen. Teoksessa Vilma Hänninen & Jukka Valkonen (toim.) Kunnon tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen. Helsinki: Kuntoutussäätiön tutkimuksia 59/1998, 3–20.

Ikonen, Tuula Hannele (2000) Tuhkasta uusi elämä. Selviytymisen teoreettiset ja käytännölliset lähtökohdat. Helsinki: Yliopistopaino.

Isola, Anna-Maria (2012) Miten köyhyydestä voi selviytyä? Syrjäytymisestä selviytymiseen Suomessa -seurantatutkimus. Teoksessa Suvi Raitakari & Heli Valokivi (toim.) Sosiaalityön tutkimuksen luonne ja odotukset tässä ajassa: käytännön ja tutkimuksen menetelmällinen rikkaus. Helsinki: Talentia -lehti & Sosiaalityön tutkimuksen seura, 24–28. Viitattu 28.2.2013.
<http://www.sosiaalityontutkimussenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/tutkivasosiaalityo2012.pdf>.

Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (2004) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2002) *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.
- Jokiranta, Harri (2003) *Se on miehen elämää. Maaseudulla asuvia miehiä elämäänsä kertomassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 291.
- Juhila, Kirsi (2004) *Leimattu identiteetti ja vastapuhe*. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.
- Kajava, Jukka (2013) *Unelmia, unelmia*. Helsingin Sanomat 12.3.1993. Kanavalla.
- Karttunen, Laura & Niemi, Juhani & Pasternack, Amos (2007) *Taide ja taudit. Tutkimusretkiä sairauden ja kulttuurin kosketuspinnolla*. Tampere: Tampere University Press.
- Kemppainen, Ilona (2010) *Arjen sankaruus*. Teoksessa Ulla-Maija Peltonen & Ilona Kemppainen (toim.) *Kirjoituksia sankaruudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Toimituksia 1283, Tiede, 193–223.
- Kemppainen, Ilona & Peltonen, Ulla-Maija (2010) *Muuttuva sankaruus*. Teoksessa Ulla-Maija Peltonen & Ilona Kemppainen (toim.) *Kirjoituksia sankaruudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Toimituksia 1283, Tiede, 9–43.
- Kinnunen, Aarne (1985) *Draaman maailma. Villiintynyt puutarha*. Helsinki: WSOY.
- Kinnunen, Aarne (1991) *Kertomuksen teoreettista pohdintaa*. Juha Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kivimäki, Sanna (2012) *Kuinka tämän tuntisi omaksi maakseen. Suomalaisuuden kulttuurisia järjestyksiä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 1751.
- Krantz, David L. (1998) *Taming Chance: Social Science and Everyday Narratives*. *Psychological Inquiry* 9(2), 87–94.
- Kujala, Jukka (2008) *Miesopettaja itsenäisyyden ajan Suomessa elokuvan ja omaelämäkerran mukaan*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kulmala, Anna & Vanhala, Anni (2004) *Vanhemmuus marginaalissa: kulttuurinen mallitarina osana henkilökohtaista vanhemmuutta*. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anni Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Tampere: Gaudeamus, 98–114.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Koski, Markku (2001) *Iskelmän arvonalautus*. Helsingin Sanomat 23.1.2001. Vieraskynä.
- Koski-Jännes, Anja (1998) *Miten riippuvuus voitetaan*. Helsinki: Otava.

- Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 523.
- Kuusisto, Katja (2010) Kolme reittiä alkoholismista toipumiseen. Tutkimus muutoksesta hoidon ja vertaistuen avulla sekä ilman professionaalista hoitoa. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 1492.
- Laitinen, Merja (2010) Kontekstin ja teorian hahmottaminen. Teoksessa Johanna Hurtig & Merja Laitinen & Katriina Uljas-Rautio (toim.) Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 44–70.
- Lau, Ursula & Niekerk, Ashley (2011) Restorying the Self: An Exploration of Young Burn Survivors' Narratives of Resilience. *Qualitative Health Research* 21(9), 1165–1181.
- Lazarus, Richard S. & Folkman, Susan (1984) *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Lehtonen, Mikko (1995) *Pikku jättiläisiä*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (1997) Merkitysten merkitys: Huomioita kulttuurintutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta. *Tiedotustutkimus* 20 (1), 10–19.
- Lehtonen, Mikko (1998) *Merkitysten maailma*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (2004) Suomalaisuus luontona. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty & Petri Ruuska (toim.) *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino, 55–75.
- Löyttyniemi, Varpu (2004) *Auscultatio Medici*. Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Electronica Universitatis Tamperensis 347.
- Massey, Sean & Cameron, Ann & Ouellette, Suzanne & Fine, Michelle (1998) Qualitative approaches to the Study of Thriving: What can be learned? *Journal of Social Issues* 54(2), 337–355.
- Metsolat tv:ssä ja Elävässä Arkistossa -blogi (2008). Perustettu 24.1.2008. Viitattu 19.5.2013. <http://blogit.yle.fi/elava-arkisto/metsolat-tvssa-ja-elavassa-arkistossa>
- Metsolat -seminaari (1996) *Esitelmämuistiinpanot*. Carl Mestertonin henkilökohtainen arkisto.
- Metteri, Anna (2012) *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. Tampere: Tampere University Press, Acta Universitatis Tamperensis 1778.
- Miettinen, Sonja (2006) *Eron aika*. Tyttöjen kertomuksia ikääntyneen vanhemman kuolemasta. Helsinki: Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 4/2006.
- Millard, David (1977) Literature and the Therapeutic Imagination. *British Journal of Social Work* 7(2), 173–184.

- Miller, Gale (2004) *Becoming Miracle Workers. Language and Meaning in Brief Therapy*. New Jersey: Transactions Publishers.
- Mizrahi, Terry & Davis, Larry E. (2008) (toim.) *Encyclopedia of Social Work*. Oxford University Press. 20. painos. Online-versio.
- Nikkinen, Are & Vacklin, Anders (2012) *Television runousoppia. Toisenlainen katse tv-ohjelmiin*. Helsinki: Like.
- Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituuhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, Mediatutkimuksia.
- Nores, Tuula (1997) *Selviytymisen tukemisen teoria käytännön auttamistyön teoreettisena viitekehyksenä*. *Sosiaaliturva* 30(3), 20–23.
- Nyqvist, Sanna & Kauppinen, Antti (2006) *Eettistä tulkintaa etsimässä*. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 220–240.
- Parton, Nigel & O’Byrne, Patrick (2000) *Constructive Social Work. Towards a New Practice*. Lontoo: MacMillan Press.
- Peltonen, Matti (2006) *Mikrohistoria ja puuttuvan tiedon ongelma*. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. 2. painos. Helsinki: Stakes.
- Penfold-Mounce, Ruth & Beer, David & Burrows, Roger (2011) *The Wire as Social Science-fiction?* *Sociology* 45(1), 152–167.
- Polkinghorne, Donald (1995) *Narrative configuration in qualitative analysis*. Teoksessa J. Amos Hatch & Richard Wisniewski (toim.) *Life History and Narrative*. Lontoo: The Farmer Press, 5–21.
- Raatikainen, Anne (2001) *Hei kuka toi on? Aristoteelinen ekspositio 90-luvun pitkissä sarjadraamoissa*. Tampereen yliopisto. Taideaineiden laitos. Teatterin ja draaman tutkimuksen pro gradu -tutkielma.
- Riessman, Catherine Koher (1993) *Narrative Analysis. Qualitative Research Methods Volume 30*. Lontoo: Sage.
- Romakkaniemi, Marjo (2011) *Masennus. Tutkimus kuntoutumisen kertomusten rakentumisesta*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 78.
- Rossi, Leena-Maija (2010) *Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa*. Teoksessa Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 261–275.

- Rossi, Riikka & Seutu, Katja (2007) *Nostalgia. Kirjoituksia kaipuusta, ikävästä ja muistista.* Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ruisniemi, Arja (2006) *Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta.* Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 1150.
- Ruoho, Iris (1994) *Tie kotiin. Yhteisöutopia ja sukupuoli Metsoloissa.* Lähikuva 4, 5–13.
- Ruoho, Iris (2001) *Utility Drama. Making of and Talking about the Serial Drama in Finland.* Tampere: Tampere University Press.
- Ruohonen, Voitto (1997) *Televisio, nostalgia ja taaksejäänyt Suomi.* Teoksessa Anu Koivunen & Veijo Hietala (toim.) *Kanavat auki! Televisiotutkimuksen lukemisto.* Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:61, 15–32.
- Rytsä, Paavo (2008) *Puhekupla. Kurkistus kulisseihiin.* YLE. Viitattu 1.12.2012
<http://ohjelmaopas.yle.fi/puhekupla/carl-mesterton>
- Rönty, Markku (2000) *Talonpojan tappolinjalla. Televisiosarja Rintämäkeläiset 1970-luvun maaseudun ja pienviljelijöiden elämänpiirin kuvaajana sekä aikansa poliittisen ilmaston heijastajana.* Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Saarikoski, Saska (2014) *Ministerikyötiä. Liikenneministeri Merja Kyllönen ajaa autoa kotona Suomussalmella ja puhuu samalla suunsa puhtaaksi.* HS Kuukausiliite 2/2014, 34–39.
- Saarilampi, Marja-Liisa (2007) *Meediotaitelijasta mediataitajaksi. Taiteilijan kulttuuriset tarinamallit musiikkialan erikoislehdissä.* Helsinki: Sibeliuksen Akatemia, Studia Musica 31.
- Sahlberg, Jukka (2009) *Hyvin toimeentulevat irralliset. Opettajan representaatioita suomalaisissa romaaneissa.* Tampere: Tampereen yliopistopaino, Acta Universitatis Tamperensis 1411.
- Saleebey, Dennis (1994) *Culture, Theory and Narrative. At the Intersection of Meanings in Practice.* Social Work 39(4), 351–359.
- Saleebey, Dennis (1997) (toim.) *The Strengths Perspective in Social Work Practice.* New York: Longman Publishers.
- Siikala, Anna-Leena (1987) *Kertomus, kerronta, kulttuuri.* Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Kieli, kertomus, kulttuuri.* Helsinki: Gaudeamus, 98–117.
- Silvasti, Tiina (2010) *Maatilan varjossa. Rakennemuutoksen anatomiaa.* Helsingin yliopisto: Helsinki, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2010.
- Sotainvalidit (2014) *Rooli vaatii murretta. Kohtaloita -artikkeli.* Viitattu 11.3.2014.
www.sotainvalidit.fi/fi/sotainvalidit/kohtaloita/rooli_vaatii_murretta

Sosnet (2003) Sosiaalityön määrittely. Viitattu 29.11.2013
<http://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely>

Suoninen, Eero & Jokinen, Arja (2011) Umpikujien tarinallinen purkaminen. Teoksessa Atte Oksanen & Marko Salonen (toim.) Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

Suoranta, Juha (2007) Populaarikulttuurin tuotteiden analyysi: kohti kriittistä elokuvaalähtöistä aikalaianalyysia. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 188-210.

Sutherland, Jean-Anne & Feltey, Kathryn (toim.) (2013) Cinematic Sociology. Social life in film, 2. Painos. Lontoo: Sage.

Taleb, Nassim Nicholas (2008) Satunnaisuuden hämäämä. Sattuman salattu vaikutus elämässä ja markkinoilla. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita.

Turner, Margaret (1991) Literature and Social Work: An exploration of how literature informs social work in a way social science cannot. *British Journal of Social Work* 21(3), 229–243.

Törrönen, Jukka (2006) Toisen ääni, näkökulma ja kohteena oleminen. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Stakes, 15–37.

Ungar, Michael (2005) Introduction: Resilience Across Cultures and Contexts. Teoksessa Michael Ungar (toim.) *Handbook for Working with Children and Youth. Pathways to Resilience Across Cultures and Contexts*. Thousand Oaks CA: Sage.

Ungar, Michael (2007) Unique Pathways to Resilience across Cultures. *Adolescence* 42 (166), 287–310.

Ungar, Michael (2013) Resilience, Trauma, Context & Culture. *Trauma, Violence & Abuse* 14(3), 255–266.

Ungar, Michael & Liebenberg, Linda (2011) Assessing Resilience Across Cultures Using Mixed Methods: Construction of the Child and Youth Resilience Measure. *Journal of Mixed Methods* 5(2), 126–149.

Uotinen, Jenni (2012) Tulkaa takaisin! Iltasanomat 19.10.2012. Viitattu 14.12.2012.
http://www.iltalehti.fi/viihde/2012101916209011_vi.shtml

Ylänen, Helena (1993) Metsolan sarjaperhe tulee Kainuusta. *Helsingin Sanomat* 13.1.1993.

LIITTEET

Liite 1. Metsolat-esittely

”Minä olen Eeva Metsola, tai oikeastaan mä olen Katriina Honkanen, näyttelijä, mutta Metsolat-sarjassa mä näyttelen Eevaa. Tää sarja kertoo meidän eli Metsoloiden elämästä kolmen ja puolen vuoden aikana. Kun sarja alkaa kesällä 1987 mä asun ylioppilasasuntolassa Tampereella ja opiskelen lääketiedettä. Mä oon syntynyt Hoikassa. Se on pieni kunta Kainuussa ja siellä meillä on pieni maatila. Navetassa on 12 lehmää ja äidillä onki tapana sanoa että ”lehmät ne on antanu meille meidän jokapäiväisen leivän ja kouluttanu meijät”. Meitä on viis sisarusta, joista mä olen nuorin. Isä Antti on sarjan alkaessa 64 -vuotias ja äiti Annikki vähän nuorempi. He tapasivat toisensa jatkosodan loppuvaiheessa ja mentyään naimisiin he muuttivat Leppävaaraan. Äidinäiti elää vielä ja hänkin asuu kotona Leppävaarassa.

Vanhin meistä sisaruksista on Risto. Risto on sellanen taiteilijatyppi, se on aina pitäny piirtämisestä. Lopetettuaan koulunsa, siihen aikaan Hoikassa oli vaan kansakoulu, hän olis halunnu opiskella taiteilijaksi, mutta siihen isä ei suostunu, ei ollut varaa. Risto oli vähän aikaa apulaisena osuuskaupassa, mutta pääsi sitten kauppaketjun somistuskouluun ja nyt hän on työnjohtajana tamperelaisessa somistamossa, joka rakentaa messuja ja sellasta. Risto tapasi opiskeluaikanaan Helsingissä Raijan. Raija kuulu niihin 70-luvun ylioppilasradikaaleihin. Nyt hän on alueradiossa toimittajana ja heillä on kaksi lasta. Lasse, joka on RUK:ssa, ja Liisa, joka käy vielä koulua. Se on hassua, mut mun vanhimman veljeni tytär on mua vaan muutamaa vuotta nuorempi.

Seuraava sisaruksista on Heikki. Hän valmistu teknikoksi ja kuulu niihin jotka joutu lähtemään Ruotsiin ku kotimaasta ei löytyny töitä. Heikkikin on naimisissa, riikinruotsalaisen Kristiinan kanssa ja heillä on kaksi lasta. He asuvat Västeråsissa Ruotsissa, mutta heillä on ollut tapana tulla kesäisin kotiin lomalle.

Niin, onhan mulla siskokin, Jaana. Jaana ei koskaan viihtynyt kotona ja heti ku hänestä tuli ylioppilas, hän oli niitä ensimmäisiä jotka valmistu ylioppilaaks Hoikan omasta koulusta, hän lähti Helsinkiin, valmistu kosmetologiksi ja työskenteli myyjänä suuren tavaratalon parfyymiosastolla. Helsingissä Jaana tutustu Jaakko Järvenheimoon. He meni salaa naimisiin ja asuu nyt Sotkamossa. Jaakko on juristi ja toimii siellä pankinjohtajana ja Jaana on sikäläisissä seurapiireissä arvostettu pankinjohtajan rouva.

Sitten on vielä Erkki. Erkki oli jo lapsena hyvä hiihtämään ja niinpäs hänestä tulikin ennen pitkään koko Hoikan ylpeys. Hän pärjäsi hyvin piirimestaruuskilpailuissa ja pääsi jopa mukaan Suomen edustusjoukkueisiin kansainvälisiin hiihtokilpailuihin, olympialaisiinkin. Mutta Erkki ei koskaan yltänyt kultamitaliin, hän oli -niinku Ristolla on tapana sanoa- ”se ikuinen kolmonen”. Ja ku Erkki sitten hiihtosuudellaan pudotti Suomen kolmannelle tilalle, hänen hiihtouransa oli loppu. Niinhän se on, et ainoastaa voittajat palkitaan ja heille kotikunta antaa omakotitaloja, hävinneet unohdetaan. Erkki oli uhrannu koko nuoruutensa urheilulle ja koulunkäynti oli jäänyt, samoin kaikki tärkeät ihmissuhteet. Nyt Erkki on siellä kotitilalla ja auttelee isää ja äitiä, mutta eihän niin pieni tila anna tarpeeks töitä kaikille. Erkin päivät kuluuki enimmäkseen kaljabaareissa muitten työttömien kanssa. Pienenä lohtuna sentään on valmennushommat kunnan omassa urheiluseurassa Hoikan pullistuksessa.

Onhan Hoikassa tietysti muitakin kun meitä Metsoloita. Muun muassa Kari Kaukovaara, joka on kunnanvaltuuston puheenjohtaja ja kunnan suurimman tilan omistaja, hänen siskonsa Helena, Erkin entinen tyttöystävä kouluajoilta, nykyisin sairaanhoitaja ja naimissa kunnan eläinlääkärin kanssa, ja monta muuta. Tällaiset on sarjan alkuasetelmat, mutta kolmen ja puolen vuoden aikana ehtii tapahtua paljon. Toivottavasti viihdytte meidän Metsolan perheen ja hoikkalaisten seurassa.”

(Litteroitu audiovisuaalisesta tallenteesta.)

Lähde: Metsolat -traileri (1992) Ylen Elävä Arkisto 24.1.2008. Viitattu 3.12.2012.
http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/metsolat_-_esittely_20690.html#media=20705

Liite 2. Metsolat-televisiosarjan osat

Metsolat, osa 1: ”Tie kotiin”. (Tapahtuu Kesäkuussa 1987). Ohjaus: Carl Mesterton. Käsikirjoitus: Carl Mesterton & Curt Ulfsted, Tuottajat: Raimo Mikkola & Olli Tola. Näyttelijät: Hellin Auvinen-Salmi (mummo), Ahti Haljala (Antti Metsola), Helinä Viitanen (Annikki Metsola), Kari Hakala (Erkki Metsola), Svante Martin (Risto Metsola), Hellevi Seiro (Raija Metsola), Anna-Leena Härkönen (Liisa Metsola), Miika Korkiakoski (Lasse Metsola), Jaana Raski (Jaana Järvenheimo), Esko Raipia (Jaakko Järvenheimo), Katriina Honkanen (Eeva Metsola), Kimo Floor (Heikki Metsola), Elisabeth Öhman (Kristina Metsola), Anu Hälvä (Helena Meriläinen), Juha Hyppönen (Kari Kaukovaara), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Antti Ahtinen (Eino Vanhanen), Vesa Kietäväinen (Make Rantala), Curt Ulfstedt (Johtaja Nylund). Kesto: 54’27”
Ensiesitys: 13.1.1993. Uusinta 1: 5.9.1999. Uusinta 2: 7.10.2008.

Metsolat, osa 2: ”Perhe koolla”. (Kesäkuussa 1987). O: Carl Mesterton. K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted, T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Hellin Auvinen-Salmi (mummo), Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Kimo Floor (Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Antti Ahtinen (Eino), Curt Ulfstedt (Johtaja Nylund). 49’44” E: 20.1.1993. U1: 12.9.1999. U2: 14.10.2008.

Metsolat, osa 3: ”Tulevaisuuden suunnitelmia.” (Syyskuussa 1987). O: Carl Mesterton. K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted, T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Hellin Auvinen-Salmi (mummo), Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Kimo Floor (Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Raimo Mikkola (kauppias). 49’03”. E: 27.1.1993. U1: 19.9.1999. U2: 21.10.2008.

Metsolat, osa 4: ”Uusille teille”. (Lokakuussa 1987). O: Carl Mesterton. K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted, T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta Vanhanen), Esko Hukkanen (Tuutti), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Curt Ulfstedt (Johtaja Nylund), Vesa Kietäväinen (Make Rantala). 50’02” E: 3.2.1993. U1: 26.9.1999. U2: 28.10.2008.

Metsolat, osa 5: ”Perunkirjoitus”. (Tammikuussa 1988). O: Carl Mesterton. K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja). 49’53” E: 10.2.1993. U1: 3.10.1999. U2: 4.11.2008.

Metsolat, osa 6: ”Hiekkaa rattaissa”. (Helmikuussa 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Antti Ahtinen (Eino), Curt Ulfstedt (Johtaja Nylund). 45’59”. E: 17.2.1993. U1: 10.10.1999. U2: 11.11.2008.

Metsolat, osa 7: ”Yhtiökauppoja”. (Helmi–Huhtikuussa 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Curt Ulfsted (johtaja Nylund), Hannu Lauri (nimismies), Esko Hukkanen (Tuutti). 50’21”. E: 24.2.1993. U1: 17.10.1999. U2: 18.11.2008.

Metsolat, osa 8: ”Voittajia ja häviäjiä”. (Touko–Kesäkuussa 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Esko Hukkanen (Tuutti), Seppo Juusonen (Partanen). 45’48”. E: 3.3.1993. U1: 24.10.1999. U2: 25.11.2008.

Metsolat, osa 9: ”Sydänkipuja”. (Kesäkuussa 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta). 48’30”. E: 10.3.1993. U1: 31.10.1999. U2: 2.12.2008.

Metsolat, osa 10: ”Luonnon puolesta”. (Heinäkuussa 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Anu Hälvä (Helena), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Jari Salmi (Osmo), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Esko Roine (kunnanjohtaja), Hannu Lauri (nimismies). 48’29”. E: 17.3.1993. U1: 7.11.1999. U2: 9.12.2008.

Metsolat, osa 11: ”Urjan linna”. (Heinäkuussa 1988) K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Jari Salmi (Osmo), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Esko Roine (kunnanjohtaja), Esko Hukkanen (Veikko Tuutti), Seppo Juusonen (Partanen). 46’13”. E: 24.3.1993. U1: 14.11.1999. U2: 16.12.2008.

Metsolat, osa 12: ”Lasi shampanjaa” (Syksyllä 1988). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Jari Salmi (Osmo), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Vesa Kietäväinen (Make Rantala), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Seppo Juusonen (Partanen). 49’54”. E: 31.3.1993. U1: 21.11.1999. U2: 23.12.2008.

Metsolat, osa 13: ”Perjantai 13. päivä” (Tammikuussa 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena Meriläinen), Jari Salmi (Osmo), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Seppo Juusonen (Partanen). 49’10”. E: 7.4.1993. U1: 28.11.1999. U2: 30.12.2008.

Metsolat, osa 14: ”Juhannushäät” (Kesäkuussa 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Kim Floor (Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena Meriläinen), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Seppo Juusonen (Partanen). 49’04”. E: 14.4.1993. U1: 5.12.1999. U2: 6.1.2009.

Metsolat, osa 15: ”Tulevaisuus vaakalaudalla” (Kesäkuussa 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Kim Floor

(Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Helge Hansila (Tri Vähälä), Taneli Rinne (Meriläinen), Vesa Kietäväinen (Markku Rantala), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Esko Hukkanen (Veikko Tuutti). 48'25". E: 21.4.1993. U1: 12.12.1999. U2: 13.1.2009.

Metsolat, osa 16: "Lehmäkauppoja" (Loppukesä 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Taneli Rinne (Meriläinen), Miisa Linden (Riitta), Vesa Kietäväinen (Markku Rantala), Helge Hansila (Tri Vähälä), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Seppo Juusonen (Partanen), Ahti Jokinen & Mauno Käpyaho (Karin perässähihtäjät). 48'29". E: 28.4.1993. U1: 19.12.1999. U2: 27.1.2009.

Metsolat, osa 17: "Vanhan loppu –uuden alku" (Lokakuu 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Taneli Rinne (Meriläinen), Miisa Linden (Riitta), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja). 49'46". E: 5.5.1993. U1: 26.12.1999. U2: 3.2.2009.

Metsolat, osa 18: "Ennen lumen tuloa". (Marraskuu 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Miisa Linden (Riitta), Vesa Kietäväinen (Markku Rantala), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Ahti Jokinen & Mauno Käpyaho (Karin perässähihtäjät). 49'22". E: 12.5.1993. U1: 2.1.2000. U2: 10.2.2009.

Metsolat, osa 19: "Avajaiset" (Joulukuu 1989). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki Metsola), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miika Korkiakoski (Lasse), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Taneli Rinne (Meriläinen), Miisa Linden (Riitta), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja), Ahti Jokinen & Mauno Käpyaho (Karin perässähihtäjät). 48'56". E: 9.5.1993. U1: 9.1.2000. U2: 17.2.2009.

Metsolat, osa 20: "Pelipanoksena tulevaisuus" (Helmikuu 1990). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Taneli Rinne (Meriläinen), Miisa Linden (Riitta), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja). 48'02". E: 26.5.1993. U1: 16.1.2000. U2: 24.3.2009.

Metsolat, osa 21: "Sovintoja ja ratkaisuja" (Maalis–kesäkuu 1990). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Katriina Honkanen (Eeva), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Miisa Linden (Riitta), Esko Pesonen (opettaja Ronkainen), Esko Roine (kunnanjohtaja), Ahti Jokinen & Mauno Käpyaho (Karin perässähihtäjät). 43'21". E: 2.6.1993. U1: 23.1.2000. U2: 3.3.2009.

Metsolat, osa 22: ”Joulu Leppävaarassa” (Joulukuu 1990). K: Carl Mesterton & Curt Ulfsted. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola & Olli Tola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Kim Floor (Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Hampus Wallen (Hampus), Katriina Honkanen (Eeva), Jari Salmi (Osmo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anu Hälvä (Helena), Miisa Linden (Riitta), Marita Hakala (pastori), Franza Lindström & Antti Mäkinen (mäkimiehet). 54’34” E: 24.12.1993 U1: – U2: 10.3.2009.

Metsolat, osa 23: ”Jälleentapaamisia” (kesällä 1991). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Anu Hälvä (Helena), Taneli Rinne (Meriläinen), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta), Sirpa Lumikko (maaherra). 41’46” E: 22.5.1995 U1: – U2: 17.3.2009.

Metsolat, osa 24: ”Arkea ja juhlaa” (kesällä 1991). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Miisa Linden (Riitta), Taneli Rinne (Meriläinen). 44’56” E: 1.3.1995 U1: – U2: 24.3.2009.

Metsolat, osa 25: ”Eilisen varjossa” (kesällä 1991). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Teemu Lehtilä (Turo Mikkonen), Miisa Linden (Riitta), Taneli Rinne (Meriläinen), Esko Pesonen (Ronkainen), Soili Markkanen (Lisbeth Nylund). 41’52” E: 8.3.1995. U1: – U2: 31.3.2009.

Metsolat, osa 26: ”Menettämisen pelko” (Syyskuussa 1991). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Teemu Lehtilä (Turo). 42’04” E: 15.3.1995 U1: –. U2: 7.4.2009.

Metsolat, osa 27: ”Uudet tuulet” (Marraskuussa 1991) K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Teemu Lehtilä (Turo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Jouni Leikkonen (tennisopettaja). 43’26” E: 22.3.1995 U1: –. U2: 14.4.2009.

Metsolat, osa 28: ”Minkä taakseen jättää...” (Marras-joulukuussa 1991). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Teemu Lehtilä (Turo), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Jouni Leikkonen (tennisopettaja). 43’27” E: 29.3.1995 U1: –. U2: 21.4.2009.

Metsolat, osa 29: ”Kohtalon hetket” (Kevättalvella 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Miika Korkiakoski (Lasse), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki) Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko),

Miisa Linden (Riitta), Teemu Lehtilä (Turo), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Harri Rantanen (Riston työkaveri). 43'23" E: 5.4.1995. U1: -. U2: 28.4.2009.

Metsolat, osa 30: "Karjan kunnailta" (Kesäkuussa 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki) Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Esko Roine (kunnajohtaja Tolonen). 43'30" E: 12.5.1995 U1: -. U2: 5.5.2009.

Metsolat, osa 31: "Katkera sarka" (Kesällä 1992) K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Miika Korkiakoski (Lasse), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki) Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Anneli Ranta (Laila Heikkinen). 44'27" E: 19.4.1995. U1: -. U2: 12.5.2009.

Metsolat, osa 32: "Tummat pilvet" (Syyskuussa 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki) Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Soili Markkanen (Lisbeth Nylund), Esko Roine (kunnanjohtaja), Ahti Jokinen (Takala), Sari Lilliestierna (Kirsi), Jaakko Haapanen (naapuri), Antti Mäkinen (rinnemies) Raimo Karvonen (Puolangan kunnanjohtaja), Tanja Lotta Räikkä (psykiatri), Ilkka A. Jokinen (Jokinen). 46'44" E: 30.8.1995 U1: -. U2: 19.5.2009.

Metsolat, osa 33: "Muutoksen aika" (Syyskuussa 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijoa Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Soili Markkanen (Lisbeth Nylund), Ahti Jokinen (Takala), Sari Lilliestierna (Kirsi), Kari-Pekka Toivonen (Esa). 49'06" E: 6.9.1995 U1: -. U2: 26.5.2009.

Metsolat, osa 34: "Riskirajoilla" (Syys-Lokakuussa 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Esko Roine (kunnanjohtaja), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Soili Markkanen (Lisbeth Nylund), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Margareta Sarvana (kauppiaan äiti), Sari Lilliestierna (Kirsi), Kari-Pekka Toivonen (Esa), Mauno Käpyaho (Perälä), Ahti Jokinen (Takala), Asko Sahlman (Mäntylä), Esko Hukkanen (Tuutti), Seppo Juusonon (Partanen), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Anneli Ranta (Laila Heikkinen). 47'29" E: 13.9.1995. U1: -. U2: 2.6.2009.

Metsolat, osa 35: "Raha ratkaisee" (Lokakuussa 1992). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Soili Markkanen (Lisbeth Nylund), Esko Roine (kunnanjohtaja), Ahti Jokinen (Takala), Mauno Käpyaho (Perälä), Esko Hukkanen (Tuutti), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Seppo Juusonon (Partanen), Ilkka A. Jokinen (Jokinen), Jaakko Haapanen (naapuri), Martti Palo (Riston työkaveri). 48'11" E: 20.9.1995. U1: -. U2: 9.6.2009.

Metsolat, osa 36: ”Yllätysjuhlat Leppävaarassa” (Lokakuussa 1992–Tammikuussa 1993). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miikka Korkiakoski (Lasse), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Esko Hukkanen (Tuutti), Esa Hynynen (Tauno), Rauli Lehtonen (kirkkoherra). 47°37” E: 27.9.1995. U1: -. U2: 16.6.2009.

Metsolat, osa 37: ”Kohtalon käännteitä” (Tamm–Helmikuussa 1993). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Anu Hälvä (Helena), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Miikka Korkiakoski (Lasse), Jari Salmi (Osmo), Kim Floor (Heikki), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Kari-Pekka Toivonen (Esa). 43°14” E: 4.10.1995. U1: -. U2: 23.6.2009.

Metsolat, osa 38: ”Aika pysähtyy” (Maaliskuussa 1993). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Rosa Meriläinen (Veera Heikkinen), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Taneli Rinne (Meriläinen), Rauli Lehtonen (kirkkoherra), Antti Mäkinen (rinnemies). 45°24” E: 11.10.1995. U1: -. U2: 30.6.2009

Metsolat, osa 39: ”Totuuden hetki” (Huhti–Toukokuussa 1993). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Algot Böstman (Nils Eklund), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Miikka Korkiakoski (Lasse), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera), Sari Lilliestierna (Kirsi), Rita Polster (Hoikan opiston rehtori), Ilkka A. Jokinen (Jokinen), Juha Viitanen (rakennusurakoitsija), Jukka Nyrhinen (kuulustelija). 49°06” E: 18.10.1995. U1: -. U2: 7.7.2009.

Metsolat, osa 40: ”...Rastas ja metso täälläkin soi” (Kesäkuussa 1993). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala (Antti), Helinä Viitanen (Annikki), Kari Hakala (Erkki), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Svante Martin (Risto), Hellevi Seiro (Raija), Miikka Korkiakoski (Lasse), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Jaana Raski (Jaana), Esko Raipia (Jaakko), Kim Floor (Heikki), Elisabeth Öhman (Kristina), Juha Hyppönen (Kaukovaara), Miisa Linden (Riitta), Kalevi Kahra (Arvo I. Vanhanen), Anneli Ranta (Laila Heikkinen), Rosa Meriläinen (Veera), Esko Roine (kunnanjohtaja Tolonen), Reijo Lahtinen (pankinjohtaja Nieminen), Rauli Lehtonen (kirkkoherra), Sari Lilliestierna (Kirsi), Rita Polster (Hoikan opiston rehtori). 66°04” E: 25.10.1995. U1: -. U2: 14.7.2009.

Metsolat, osa 41: ”Muistojen joulu” (Jouluna 1996). K: Carl Mesterton & Miisa Linden & Anna-Lisa Mesterton. O: Carl Mesterton. T: Raimo Mikkola. N: Ahti Haljala & Eppu Salminen & Joni Katajisto (Antti), Helinä Viitanen & Anne Huhtakallio (Annikki), Svante Martin (Risto), Katriina Honkanen (Eeva), Mikael Andersson (Stig), Frida Andersson (Maria-Helena Eklund), Anna-Leena Härkönen (Liisa), Jari Salmi (Osmo), Miisa Linden (Riitta), Aino Sirkesalo (Leena Vanhanen), Valtteri Lehtinen (Erkki Jr.), Kalevi Kahra & Matti Rissanen (Arvo I. Vanhanen), Juha Hyppönen (Kaukovaara & kapteeni Kaukovaara), Pasi Kivimäki (Risto-Matti Leppävaara), Esko Kovero (alikersantti), Erkki Thil (kauppias). 55°01” E: 24.12.1996. U1: -. U2: -.

Lähteet: Metsolat DVD (YLE 2011); Carl Mestertonin henkilökohtainen arkisto; YLE:n nettisivut.